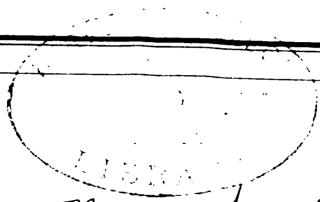
Södermannal...

Kongelige Bibliotek (Denmark).



Munot fund

SAMLINGAR

UTGIFNA

AF

SVENSKA

FORNSKRIFT-SÄLLSKAPET.

HÄFT. 126.

SÖDERMANNALAGEN EFTER COD. HAVN.

STOCKHOLM, 1904. KUNGL. BOKTRYCKERIET.

Pris för köpare 3,25 kr.

Svenska Fornskrift-Sällskapets Samlingar

innefatta hittills följande verk:

1. *Flores och Blanzeflor.*
2. *Sanct Patriks-Sagan.*
3. *Peder Månssons Stridskonst och Stridslag.*
4. *Vadstena Kloster-Reglor.*
5. *Herr Ivan Lejon-Riddaren.* **(Fullständig i 3 häften.)**
6. *Namnlös och Valentin.*
7. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* **(Fullständigt i 11 häften.)**
8. *Konung Erik XIV:des Krönika.*
9. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* **(Fullständiga i 6 häften.)**
10. *Sagan om Didrik af Bern.* **(Fullständig i 3 häften.)**
11. *Hertig Fredrik af Normandie.*
12. *Konung Alexander.* **(Fullständig i 3 häften.)**
13. *Skrå-Ordningar.* **(Med fyra plancher.)**
14. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* **(Fullständiga i 11 häften.)**
15. *Bonaventuras Betraktelser öfver Christi lefverne.* / *Legenden om Gregorius af Armenien.* **(I ett band.)**
16. *Helige Bernhards Skrifter.* **(Fullständiga i 2 häften.)**
17. *Svenska Medeltidens Rim-Krönikor.* **(Fullständiga i 7 häften.)**
18. *Susos Gudeliga Snilles Väckare.* **(Fullständig i 3 häften.)**
19. *Själens Tröst.* **(Fullständig i 4 häften.)**
20. *Skrifter till läsning för klosterfolk.* **(Fullständiga i 2 häften.)**
21. *Gersons bok om djefvulens frestelse.* **(Facsimile.)**
22. *Klosterläsning.* **(Fullständig i 3 häften.)**
23. *Svenska Medeltids-Postillor.* **(Fullständiga i 7 häften.)**
24. *Gersons Lärdom huru man skall dö.* **(Facsimile.)**
25. *Svenska Medeltids Dikter och Rim.* **(Fullständiga i 3 häften.)**
26. *Läke- och Örte-Böcker.* **(Fullständiga i 3 häften.)**
27. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* **Häft. 1—21.**
28. *Prosadikter från Medeltiden.* **(Fullständiga i 3 häften.)**
29. *Historia Trojana.*
30. *Jungfru Marie Örtagård.* **(Fullständig i 2 häften.)**
31. *Speculum Virginum.* **(Fullständig i 3 häften.)**
32. *Hel. Mechtilds Uppenbarelser.* **(Fullständiga i 2 häften.)**
33. *Svenska Kyrkobruk under Medeltiden.*
34. *Helige Mäns Lefverne.*
35. *Upplandslagen efter Ängsöhandskriften.*
36. *Skrifter till Uppbyggelse.* **Häft. 1.**
37. *Södermannalagen efter Cod. Havn.*

Småstycken på Forn Svenska. **(Tryckta som bilagor, utom nummerföljden.)**

Sveriges Dramatiska Litteratur. **(Fullständig i 5 häften.)**

Fornsvensk Bibliografi.

Mera har ej utkommit intill Mars 1904.

SAMLINGAR

UTGIFNA AF

SVENSKA FORNSKRIFT-SÄLLSKAPET

SÖDERMANNALAGEN EFTER COD. HAVN.

SÖDERMANNALAGEN

EFTER

COD. HAVN. NY KGL. SAML. 4:o. N:o 2237

UTGIFVEN

AF

KARL HENRIK KARLSSON

STOCKHOLM
KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER
1904



INNEHÅLL.

Inledning.

Den handskrift, vanligen känd under namnet Köpenhamns-codex eller B-codex af Södermannalagen, som i det följande utgifves, tillhör det Store Kongel. Bibliotek i Köpenhamn och är där signerad Ny Kgl. Saml. 4:o N:o 2237. Den har länge varit känd och äfven såsom subsidiär text begagnats af Schlyter,[1]) som dock vid utgifvandet af Södermannalagen använde en Kongl. Biblioteket i Stockholm tillhörig handskrift (Ant. Ark. Sign. **B 53**) såsom grundtext. Skiljaktigheterna mellan de båda texterna äro emellertid så stora och betydande och äfven åsikterna rörande de båda texternas förhållande till hvarandra så olika, att en särskild edition af denna handskrift länge ansetts både önskvärd och behöflig. — Föreliggande edition är därför afsedd att vara ett, i den mån sådant är möjligt utan fotografisk reproduktion, bokstafsrätt aftryck af densamma.

Handskriften [2]) är skrifven å pergament i kvartformat, och dess blad äro 25 cm. höga samt 19.6

---

[1]) Södermannalagen. Lund 1838.

[2]) Handskriften har visserligen förut utförligt beskrifvits såväl af Schlyter i hans ofvan anförda arbete som af C. M. Kjellberg, Södermannalagen ock dess konungabalk, i Hist. Tidskr. 1898, men för fullständighetens skull har en beskrifning äfven här ansetts vara på sin plats, särskildt som de af Schlyter och Kjellberg lämnade i ett par detaljer afvika från hvarandra.

cm. breda. I sitt nuvarande skick består den af 82 i senare tid folierade blad, af hvilka dock blad 22 är halft. Bl. 2 v., 22 v., 23 r., 26 v., 27 r., 71 r., 76 v. och 77 r. sakna emellertid all lagtext och äro äfven med undantag af 22 r., som upptages af en åderlåtningstabell, helt och hållet utan skrift. Om man frånser bl. 2 v., som hör till Stadfästelsen, hafva alla dessa oskrifna sidor plats mellan tvenne balkar, nämligen bl. 22 v. och 23 r. mellan balkarna III och IV, bl. 26 v. och 27 r. mellan balk. IV och V, bl. 71 r. mellan balk. VIII och IX samt bl. 76 v. och 77 r. mellan balk. IX och X. Tydliga spår finnas ock, att äfven mellan andra balkar ursprungligen funnits oskrifna blad, som antagligen vid någon inbindning af handskriften borttagits. Troligt är också, att vid handskriftens början omedelbart före Inledningen funnits ett oskrifvet skyddsblad, vid hvars aflägsnande äfven ett skrifvet blad, mellan bl. 8 och 9, innehållande större delen af flock 15 och hela fl. 16 jämte rubriken till flock 17 af Kyrkobalken, lösgjorts och gått förloradt.[1])

Frånser man Stadfästelsen, som nu upptager bl. 1—2, men helt säkert ursprungligen haft sin plats i slutet af handskriften,[2]) består den af 11 lägg med växlande 6, 7, 8 och 9 blad, men tager man äfven i beaktande de blad, som aflägsnats, finner man, att hvart och ett af de 10 första läggen från början bestått af 8 blad och det 11:e af 10 blad, hvarjämte

---

[1]) L. M. BÅÅTH, Till frågan om en eller tvenne redaktioner af Södermannalagen, i Historisk tidskrift 1903, sid. 178—180.

[2]) SCHLYTER, anf. arb. s. VIII; KJELLBERG, anf. arb. s. 297.

må anmärkas, att mellan läggen 8 och 9 möjligen ett stickblad varit insatt. De ursprungliga läggen hafva sålunda bestått af följande blad:

Lägg 1: blad 3—8 + 1 oskrifvet blad före blad 1 (d. v. s. före Inledningen) + 1 bl. efter bl. 8 innehållande större delen af fl. 15, hela fl. 16 och rubriken till fl. 17 af Kyrkobalken. Summa 8 bl.

Lägg 2: bl. 9—15 + 1 oskr. bl. efter bl. 11 (d. v. s. mellan balkarna I och II), hvaraf falsen ännu finnes kvar. Summa 8 bl.

Lägg 3: bl. 16—22 + 1 oskr. bl. efter bl. 19 (d. v. s. mellan balk. II och III), hvaraf falsen ännu finnes kvar. Summa 8 bl.

Lägg 4: bl. 23—29 + 1 oskr. bl. efter bl. 26 (d. v. s. mellan balk. III och IV), hvaraf falsen ännu finnes kvar. Summa 8 bl.

Lägg 5: bl. 30—35 + 2 bl. efter bl. 34 (d. v. s. mellan balk. V och VI), af hvilka det första innehållit slutet af tillägget till Jordabalken rörande eder och det andra varit oskrifvet. Af bådas falsar finnes något i behåll. Summa 8 bl.

Lägg 6: bl. 36—43. Summa 8 bl.

Lägg 7: bl. 44—51. Summa 8 bl.

Lägg 8: bl. 52—58 + 1 oskr. bl. efter bl. 53 (d. v. s. mellan balk. VI och VII), hvaraf falsen ännu finnes kvar, + 1 stickblad efter bl. 58 innehållande de sista orden af balk VII. Summa 8 bl. + 1 stickbl.

Lägg 9: bl. 59—66. Summa 8 bl.
Lägg 10: bl. 67—73 + 1 oskr. bl. efter bl. 70 (d. v. s. mellan balk. VIII och IX), hvaraf falsen ännu finnes kvar. Summa 8 bl.
Lägg 11: bl. 74—82 + 1 oskr. bl. före bl. 74 (d. v. s. midt uti fl. 8 af Tjufvabalken), hvaraf falsen ännu finnes kvar. Summa 10 bl. — Det är dock antagligt, att äfven detta lägg från början bestått af 8 blad, i det att det oskrifna bladet ursprungligen haft sin plats efter bl. 82 och med detta bildat ett 12:e lägg, men vid bokens inbindning aflägsnats, hvarvid falsen vikits in före bl. 74. Möjligt är ock, att detta blad, hvaraf falsen finnes kvar före bl. 74, just är det första bladet af Stadfästelsen, och att dess sista del skrifvits på ett särskildt lägg bestående af 2 blad, af hvilka det ena varit oskrifvet och därför aflägsnats.

Konung Magnus' stadfästelse af lagen är skrifven på tvenne skilda blad, bl. 1 och 2, som nu äro hopklistrade. Att dessa blad dock ursprungligen haft sin plats i slutet af handskriften, därför talar det smutsiga skick, hvari bl. 3 r., innehållande Inledningen till lagen, nu befinner sig, enär detta tyckes utvisa, att denna sida någon längre tid befunnit sig ytterst i handskriften. Stadfästelsens första sida är däremot tämligen ren. Vidare är bl. 2 af Stadfästelsen på längden rynkadt, hvilket lättare kunnat ske, om det från början haft plats i slutet af handskriften, och slutligen öfverensstämmer den *ø*-typ som förekommer i Stadfästelsen med den som an-

vändes i handskriftens senare hälft och ej med den som förekommer i dess början.

Hvarje sida är linierad med tvenne marginallinier och 28 tvärlinier, mellan hvilka texten skrifvits, så att hvarje fullskrifven sida har 27 rader. Å bl. 3 v. och 58 v. ha dock ytterligare tillinierats 1 rad, så att dessa sidor nu hafva 28 rader. Öfverst å hvarje sida förekomma dessutom tvenne tvärlinier, mellan hvilka balk-rubrikerna inskrifvits.

Handskriften är i det stora hela skrifven med en och samma stil, en jämn och vacker gotisk stil. Endast på ett par ställen förekommer en annan stil, hvarjämte en del rättelser och tillägg, särskildt till flock-rubrikerna, äro gjorda med en tredje stil. Till dessa skola vi senare återkomma. Här och hvar tyckes visserligen vid hastigt betraktande en ny stil framträda, men granskar man skriften något närmare, finner man bokstafsformerna vara helt och hållet desamma och olikheten endast skenbar samt troligen beroende på att något afbrott ägt rum i skrifningen. Prof af handskriften har lämnats af Schlyter i Södermannalagen Tab. II och förekomma äfven här å Pl. I rad 1—8 och Pl. II rad 1—2 och 5—10.

Rörande handskriftens utstyrsel och typologiska former må följande framhållas. Begynnelsebokstafven till Stadfästelsen samt till första flocken af hvarje balk är färglagd i rödt och blått och rikt ornerad samt intager en höjd af i allmänhet 8 rader. De öfriga flockarnas begynnelsebokstäfver äfvensom de till hvarje balk äro likaledes färgade, hvarannan röd och hvarannan blå, samt ornerade med annan färg än bokstafven i öfrigt. Deras höjd är blott 2 rader.

Begynnelsebokstäfverna inuti självfva texten, Stadfästelsen dock undantagen, äro i allmänhet genomdragna med ett rödt streck. Där sådant saknas, är det någon gång svårt att afgöra om stor bokstaf afsetts eller ej. Vid återgifvandet af texten har därför å dessa ställen innehållet fått fälla utslaget. Alla rubriker ha också tryckts med stor begynnelsebokstaf, äfven om självfva handskriften haft liten. — Angående de särskilda bokstäfverna må påpekas:

a har tvenne former, den ena med vänstra staffven nästan jämn, den andra med densamma ingröpt. Båda representera tydligen samma ljud och förekomma växlande med hvarandra genom hela handskriften. Vid aftrycket har därför ingen skillnad gjorts mellan dem.

c i förbindelsen *ct* är ofta uppdraget något öfver linien, så att det något påminner om *ſt*.

ð har ofta tvärstrecket svagt, nästan osynligt. I början af balk VIII förekommer skrifningen *ðh* synnerligen ofta. Eljest är denna mer sällsynt.

e är ofta försedt med ett litet från dess öfre kant utgående streck. Så är äfven förhållandet med *l* och *n*, då de sluta ett ord, och det dubbla *ll* är, då ej förkortningstecken följer, märkt med ett eller någon gång två tvärstreck.

i saknar ofta punkten eller rättare sagdt strecket.

r har de vid denna tid vanliga tvenne formerna, den mer buktiga efter bokstäfver med en mot *r*-typen vänd rundad sida, den raka formen efter andra bokstäfver. Någon gång förekommer också ett kapitäl-R.

s har äfven två typer, *ſ* och *s*, det förra i början, det senare inuti ord.

ø har ej mindre än tre former, nämligen 1) *o* med hake upptill och streck nedtill (från början af handskr. till in uti balk V); 2) *o* snedt genomdraget af ett fint streck och med ett streck nedtill (från slutet af balk IV till inuti balk V); 3) *o* genomdraget endast af ett fint streck (från balk V till slutet af hskr. samt i Stadfästelsen). Alla dessa olika former ha återgifvits med *ø*.

Det vanliga förkortningstecknet för *ær*, *er* och *ir* samt *r* och *ræ* har regelbunden romboidform. Andra förkortningstecken äro det vanliga raka strecket, representerande en nasal eller en afledningsform, såsom i kon*unger*, det buktande strecket för *ar* och *ra* m. m. samt *z* för *æð* m. m. Såsom förkortningstecken har jag däremot icke betraktat, att ordslutande *r* på ett ställe och *s* flerstädes skrifvits i ordets öfre kant. I allmänhet äro förkortningarna fåtaliga. De dem betecknande bokstäfverna ha öfver allt återgifvits med kursiv stil, och vid deras upplösande har jag sökt följa det vanliga stafningssättet i handskriften.

Rubrikerna till de skilda flockarna äro skrifna med rödt bläck samt förekomma inuti själfva texten. Här hafva de återgifvits med spärrad stil och för öfverskådlighetens skull satts såsom verkliga rubriker öfver hvarje flock. Öfverst på sidorna finnas balkrubrikerna, *I balker*, *II balker* etc., skrifna med röda bokstäfver.

De olika afdelningarna i hvarje flock skiljas genom alinea-tecken ◐, hvarannan gång röd och hvarannan

blå. — Uti Stadfästelsen saknas de dock, och där förekommer i deras ställe vid några ord en röd hake ⌊. Då detta icke på något sätt utmärkts i texten, må dessa ord här anföras: sid. 1: r. 8 *for*, r. 13 *ok*, r. 23 *ok;* sid. 2: r. 1 *æn* och r. 30 *undan*. — Alinea-tecken, växlande röda och blå, finnas äfven före rubrikerna i flockregistren.

De enda skiljetecken som förekomma i handskriften äro punkter, som hafva en regelbunden romboid-liknande form.

Felskrifningar förekomma talrikt. I allmänhet hafva de dock rättats genom att den felskrifna bokstafven eller ordet aflägsnats medelst underprickning eller öfverstrykning med rödt bläck, hvarefter den riktiga formen tillskrifvits öfver raden eller i margen. Härför redogöres i noterna.

På tvenne ställen förekommer i själfva lagtexten en eller möjligen två andra stilar, nämligen Kyrkob. fl. 15 och den sista meningen af Jordab. fl. 2. Någon sträng individuell skillnad mellan dem finnes ej, om ock de bestämdt skilja sig från lagtextens stil i öfrigt. Båda ställena äro i ljustryck återgifna å Pl. I och II. Utmärkande för dem båda äro skriftens vårdslösa karaktär, det något ljusare bläcket, de här förekommande *a*- och *æ*-formerna, som eljest ej anträffas i själfva lagtexten, den täta förekomsten af *w*-typen, hvarmed hskr. eljest ej öfverflödar, näml. i Kyrkob. fl. 15 i *twa* 2 gånger och i Jordab. fl. 2, *wald*, *giwa*, *hwem* och *will*, de vårdslöst formade punkterna och slutligen den för dessa ställen egendomliga stafningen af vissa ord, såsom Kkb. *er* för

ær och *pæninga* för *pænninga*[1]) samt i Jordab. *afflat* och *hauur*, hvilka eljest ej förekomma i handskriften. Samma stil (eller måhända stilar) förekommer äfven i de flesta af de till lagtexten gjorda rättelserna, näml. å bl. 5 v. (sid. 9 not 12), 9 v. (sid. 19 n. 20 och 22), 18 r. (sid. 38 n. 60), 32 r. (sid. 67 n. 88), 36 r. (sid. 77 n. 99), 41 v. (sid. 89 n. 7), 42 r. (sid. 90 n. 10), 43 r. (sid. 92 n. 11), 47 r. (sid. 102 n. 21 och 22), 52 r. (sid. 113 n. 39, 41). Å flera ställen är det däremot svårt att afgöra om tilläggen gjorts med denna eller lagtextens eller någon annan stil. Visst är dock att de med några undantag, som senare skola framhållas, alla tillhöra 1300-talet.

Angående detta med annan stil skrifna tillägg till Jb. fl. 2 anser SCHLYTER,[2]) att det, då det upptager två fulla rader, måste vara skrifvet innan den nästföljande flocken skrefs, och ville man äfven antaga, att skrifvaren här lämnat rum för något, som i hans original varit otydligt, så är i alla fall tillägget gjordt af en samtida hand. Yngre författare, som behandlat denna handskrift af Södermannalagen, hafva ej heller framställt någon invändning däremot. Enstämmigt har däremot Kyrkob. fl. 15 ansetts vara senare tillagd och såväl denna som den följande fl. 16 med flit öfverhoppad af skrifvaren, och särskildt har KJELLBERG[3]) i sin bevisföring för åsikten, att det funnits tvenne redaktioner af Södermannalagen, lagt stor vikt vid detta. Äfven BÅÅTH[4]) i sin po-

[1]) Jmfr KJELLBERG, anf. arb. sid. 305, 306. Kjellbergs läsning af *hustru* är däremot, såsom fotografien visar, oriktig och på *ẏ*-formen är intet att bygga, då *y* eljest i dessa rader förekommer utan prick.
[2]) Anf. arb. sid. x.
[3]) Anf. arb. sid. 305, 306.
[4]) Anf. arb. sid. 178—180.

lemik mot honom anser, att dessa rader blifvit tillskrifna af en yngre hand, och att den ursprunglige skrifvaren lämnat dessa 6 rader jämte det följande bladet tills vidare blanka. Detta förefaller mig dock föga troligt. Af läggindelningen, för hvilken förut redogjorts, framgår nämligen sannolikheten af att mellan bl. 8 och 9 från början funnits ett blad. Då vidare i registret till Kyrkob. skrifvaren infört rubrikerna till fl. 15 och 16, framgår däraf, att han då åtminstone haft för afsikt att nedskrifva dessa flockar. Uti själfva texten till fl. 17 saknas dess rubrik, [1]) och denna måste ovillkorligen haft sin plats nederst å föregående sida. Denna har således varit i behåll, då fl. 17 började skrifvas. Den 2 rader höga initialen N, hvarmed fl. 15 börjar, har tydligen målats och ornerats af samma hand, som utfört handskriftens öfriga begynnelsebokstäfver, hvilket ju tyder på samtidighet. Då slutligen alltid hvarannan af dessa stora initialer i handskriften är röd och hvarannan blå, samt initialerna till fl. 15 och 17 båda äro röda, förutsätter detta ovillkorligen, att mellan dem en gång funnits en blå initial och då just den till fl. 16. I Jb. fl. 2 har ju en annan hand afbytt den ordinarie skrifvaren, och så kan ju äfven här ha varit förhållandet. Handstilen lägger åtminstone intet hinder i vägen för ett sådant antagande. Hvad åter de egendomliga språkformerna beträffar, kunna de bero på att skrifningen skett efter diktamen. När och af hvilken orsak, vare

---

[1]) Spår efter de utskrapade siffrorna XVII finnas visserligen omedelbart öfver fl. XVII, men dessa siffror hafva tydligen i mycket sen tid tillskrifvits.

sig med flit eller genom oaktsamhet, detta blad aflägsnats, torde vara omöjligt att nu påvisa.

En ännu mer vårdslös stil, äfven denna från 1300-talet, förekommer i de tillägg, som här och hvar gjorts till rubrikerna, nämligen bl. 3 v. (sid. 5 n. 9, 10 och sid. 6 n. 11), 8 r. (sid. 16 n. 15), 8 v. (sid. 17 n. 6), 9 r. (sid. 18 n. 18), 23 v. (sid. 48 n. 69), 24 v. (sid. 51 n. 71), 35 v. (sid. 75 n. 96), 48 v. (sid. 105 n. 25), 59 v. (sid. 132 n. 57) och 67 r. (sid. 150 n. 75). Utmärkande för denna stil är också dess *æ*-form, som visserligen har en kommaliknande hake opptill, men saknar strecket nedtill.

Från 1400-talet torde härstamma tilläggen å bl. 12 v. (sid. 26 n. 28), 45 r. (sid. 97 n. 15) och 64 r. (sid. 144 n. 69).

Vidare märkes i Kyrkobalken en och annan marginalanteckning från 1500-talet.

Kjellberg[1]) har äfven sökt göra troligt, att skrifvaren af denna handskrift vid affattandet af Konungabalkens fl. 2, som ej förekommer i A-codex, haft en annan s. k. »Vorlage» framför sig, och åtskilligt talar äfven därför, särskildt den endast här förekommande skrifningen »Konu*nger*». Också i fråga om Stadfästelsen kan ifrågasättas en annan grundtext. Såsom förut påpekats, förekomma nämligen där inga alinea-tecken, utan i stället röda hakar, och de stora bokstäfverna äro ej heller genomdragna med något rödt streck. Vidare tyckas de blad, hvarå Stadfästelsen är skrifven, ej anslutit sig till handskriftens läggindelning i öfrigt.

---

[1]) Anf. arb. sid. 311, 312.

Handskriften har, antagligen under de sista åren af 1500-talet, blifvit bunden i brunt pressadt skinnband. Vid bindningen hafva dock genom för stark skärning af bladens ytterkanter här och hvar några bokstäfver af de i marginalerna tillskrifna rättelserna och tilläggen gått förlorade. Å insidan af främre permen finnas de gamla katalogsigna N:r 5, N° A och N° 1 äfvensom det nuvarande Ny Kgl. Saml. 4°. N° 2237.

Rörande handskriftens ålder ha skilda åsikter gjort sig gällande. SCHLYTER [1]) och KOCK [2]) hänföra densamma till ej långt efter år 1335, TENGBERG [3]) till inpå 1400-talet och KJELLBERG [4]) af paläografiska skäl till senare hälften af 1300-talet, dock närmare 1350 än 1400. Af dessa mot hvarandra stridande åsikter synes mig Kjellbergs hafva den största sannolikheten för sig, dock skulle jag snarare vilja hänföra handskriften till 1350- än 1360-talet. Härför talar möjligen ock, att å bl. 13 v. (sid. 29 n. 39) stadgandet *æi aghir ok konunger nokrum inlænzskum biuða eller nøða iuir landamære með hærfærð fara utan goðuilia thera fangnum* understrukits med rödt bläck, ty just med tanke på konung Magnus Erikssons olyckliga härfärd emot Ryssarne kan ju skrifvaren eller lagbokens ägare velat betona detta påbud. Det må dock framhållas, hurusom det är nästan omöjligt att inom en trängre ram än 2 à 3 tiotal

---

1) Anf. arb. sid. v, vi; Magnus Erikssons landslag, sid. LXII; Juridiska afhandlingar 2, sid. 149, 150.

2) Studier öfver fornsvensk ljudlära II, sid. 317—318.

3) TENGBERG, Den äldsta territoriala indelningen och förvaltningen i Sverige. I, sid. 65.

4) Anf. arb. sid. 298, 299.

år datera en handskrift, i hvilken inga säkra inre kriterier rörande dess ålder finnas.

För handskriftens olika ägare redogör SCHLYTER[1]), och enligt honom har dess förste kände innehafvare varit Hans Hansson Bilfeld, hvars namn skall hafva förekommit å inre sidan af permen. Detta är visserligen nu utplånadt, men då tydliga spår finnas af att där varit något skrifvet och Schlyter ju är känd för en synnerlig noggrannhet i alla sina uppgifter, har man knappast rätt att sätta i fråga riktigheten af hans uppgift. Denne Hans Bilfeld var enligt uppgift i den Kungl. Biblioteket tillhörande laghandskriften **B 6** på 1590-talet stadens skrifvare [i Stockholm], och från hans tid härrör helt säkert handskriftens band. Nederst på första bladet läses vidare Gabrielis Posse. Denne kan knappast vara någon annan än landshöfdingen i Vester-Norrland och Lappmarken Gabriel Posse, som afled 1641. Senare ägare hafva varit presidenten friherre Claes Fleming, sekreteraren vid Antiqvitetsarchivet Helin, Danska justitierådet Jac. Langebek, Generalauditören Kofod-Ancher och Det Store Kongel. Bibliotek i Köpenhamn.

Å det här såsom *Bihang* aftryckta *Fragment af stadgandet om konungaval* har SCHLYTER[2]) först fäst uppmärksamheten. Vid utgifvandet af Vestgötalagen[3]) ansåg han detsamma tillhöra Magnus Erikssons landslag, och troligen har han ej förr än vid

---

[1]) Södermannalagen, sid. V—VIII.
[2]) Konung Magnus Erikssons landslag, sid. XIII.
[3]) Westgötalagen, sid. XXIII, XXIV.

utgifvandet af denna sistnämnda lag identifierat det såsom tillhörande Södermannalagens s. k. Add. 1. Däraf förklaras, att han ej vid utgifvandet af Södermannalagen tagit någon hänsyn till detsamma.

Fragmentet förekommer å sid. 93 r.—95 v. i den Kungl. Biblioteket tillhörande laghandskriften **B 10**. Denna innehåller förutom en del yngre tillägg följande afdelningar, alla skrifna i senare hälften af 1300-talet: 1) Fragment af Yngre Vestgötalagens kyrkobalk, 2) Magnus Erikssons landslag, 3) Fragm. af stadgandet om konungaval, 4) Vestergötlands allmänningar, 5) Vestgöta landskapsböters fördelning, 6) Vestergötlands kyrkor, 7) Vestergötlands gränser, 8) Alsnö stadga, 9) Konung Magnus Ladulås' stadga om lönmord och frillobarns arf m. m., 10) Biskop Brynjolfs stadga, 11) Skeninge stadga.

Då handstilen i Magnus Erikssons landslag ej öfverensstämmer med någon af stilarna i de andra afdelningarna och dessa konstant hafva 24 rader, men Landslagen 28 i första lägget och 27 rader i de öfriga läggen å hvarje sida, har denna (Landslagen) tydligen från början icke hört dit, utan blifvit senare insatt i stället för en annan lag, Vestgötalagen, hvars kyrkobalk dock behållits, då sådan ju saknades i Landslagen. Detta kan hafva skett redan mot slutet af 1300-talet, ty det band, hvari handskriften är bunden, kan mycket väl vara så gammalt. — Vi hafva således här att göra med en Vestgötalag, vid hvars slut funnits flere samtidigt med denna upplinierade pergamentsblad, å hvilka af skilda händer inskrifvits stadganden och annat som kunde vara af vikt för Vestergötland, däribland äfven detta stad-

gande om konungaval, som således ansågs gälla äfven för detta landskap.

Hvad nu det här intagna Stadgandet om konungaval beträffar, säger SCHLYTER det vara »mycket felaktigt», och så är äfven förhållandet, felskrifningar och missuppfattningar samt öfverhoppande af ord förekomma synnerligen ofta, men ändock är detsamma af största vikt, då det i ej ringa mån bidrager till att klargöra den omtvistade frågan rörande förhållandet mellan stadgandena om konungaval och eriksgata uti Magnus Erikssons landslag och Köpenhamnshandskriften af Södermannalagen.

De här i fråga varande bladen äro likasom Södermannalagen skrifna med en ganska jämn och vacker gotisk stil. Texten har varit afsedd att börja med ett stort tre rader högt **E**, men detta har aldrig blifvit utfördt. De här med halffet stil återgifna stora bokstäfverna hafva senare vårdslöst tillskrifvits med rödt bläck af rubrikatorn. Den ursprungliga skrifvaren har endast antydt dem med en liten bokstaf, som på ett par ställen icke täckts af den röda färgen. För öfrigt förete bokstafstyperna intet särskildt egendomligt. Det må dock anmärkas att äfven här såsom i Södermannalagen förekomma de båda *r*-formerna jämte kapitäl-R. Också *s* har de två sedvanliga formerna. Punkterna äro små och hafva sin plats, ej nedtill å raden, utan vid bokstäfvernas midt. Alinea-tecken saknas helt och hållet. — Af stilen att döma synes Stadgandet vara nedskrifvet senast under 1370-talet.

I det stora hela öfverensstämma stadgandena i detta fragment med motsvarande i Konungabalken i

den här aftryckta Södermannalagen. Så förekommer ingen flockindelning, hvilken Landslagen har, den i hvarje lagsaga gällande rätten framhålles gentemot Landslagens »rikets rätt», och i fråga om konungens plikt att hålla allt gammalt frälse saknas Landslagens inskränkande »*oskaddum kronunna ræt*, o. s. v. I tvenne viktiga fall ansluter sig dock Fragmentet till Landslagen. Vid uppräknandet af biskops- och lagmansdömena följa de båda den klerikala ordningen, så att Linköpings följer efter Uppsala, då återigen Södermannalagen i hufvudsak har ordnat dem efter konungens eriksgata, hvarigenom Strengnäs' kommer omedelbart efter Uppsala biskopsdöme. Vidare hafva både Fragmentet och Landslagen förbud att utan allmogens samtycke införa *þy lagh*, *þön lagh*, d. v. s. utländsk rätt, då däremot Södermannalagen har *ny lagh*, d. v. s. hvilken lag som helst. — Slutligen må framhållas ett fall, där Fragmentet till ordalagen skiljer sig från de båda andra. Det stadgar nämligen, att vid konungavalet Upplandslagmannen och de, som voro nämnda med honom, ägde att först afgifva sin röst och *siþen laghmaþer hwar næst aþrum. æptir varþleek laghsaghu sinnæ*, Södermannalagen åter har *ok thær næst laghman huar eptir andrum sua sum þe fyrra næmdir æru*, d. v. s. såsom lagmännen förut uppräknats i fl. 1, och Landslagen uppräknar dem efter Upplandslagen i den ordning de förekomma vid konungens eriksgata. Samma ordning afses helt säkert också i Fragmentet med orden *eptir varþleek laghsaghu sinnæ*.

Då nu detta fragment visserligen i det hela öfverensstämmer med Södermannalagen, men åter i

andra fall ansluter sig till Landslagen och åtminstone i ett viktigt fall skiljer sig från dem båda, torde man vara berättigad draga den slutsatsen, att hvarken Landslagen eller Södermannalagen utgjort dess grundtext. Då således en annan nu förlorad källskrift måste funnits, försvinner ock all sannolikhet för att Södermannalagen redigerats efter Landslagen eller tvärtom, utan alla tre uppteckningarna torde gå tillbaka till ett och samma ursprung.

I den nu aftryckta Södermannalagen nämnes, att konung Magnus Eriksson blifvit tagen till konung *samu lund sum fyr ær saght· sum ok gamal richis ræt ok siðuæne af alder hauer uarit um konunga ual thera· æn tho at ual ok eða uaro æi i laghbokum sua með script utlyster firi hans dagha· sum han nu siæluer i sinne tillkømd giorðe ok gaff til goðra eptir døma.* — Konung Magnus har således låtit skriftligen uppteckna, huru vid konungaval skulle förfaras och huru de ömsesidiga ederna skulle afläggas, och det är antagligen denna skrift, som skrifvaren af Södermannalagen med någon omredigering inordnat i densamma, hvarvid han dock uteslutit de gamla stadgandena om eriksgatan och konungens kröning såsom numera obehöfliga. Vidare har någon lagkunnig man till en handskrift af Vestgötalagen fogat en afskrift af samma skrift, hvaraf nu blott detta fragment finnes kvar. Och slutligen har densamma efter någon omredigering införts i Landslagen såsom gällande lag.

Tryckfel och rättelser.

Sid.	4	rad	6	*står*	göta; *läs* gøta
»	26	»	9	»	fyrst a; *läs* fyrsta
»	94	»	4	»	med; *läs* með
»	183	not	14	»	*Sic! för* sætagarð; *läs Enl. Schlyter för* sætagarð [1])

Anm. På förekommen anledning må framhållas, att i handskriften fol. 18 r. rad 20 och fol. 19 r. rad 5 icke står *iiiii* utan ovedersägligen *niu*, såsom ock detta ord i den följande editionen sid. 39 rad 1 och sid. 40 rad 16 återgifvits.

[1]) Jmfr WESTMAN, Södermannalagens avfattningstid, i Nordiska studier tillegnade Adolf Noreen, Uppsala 1904. Detta arbete kom mig tillhanda endast några timmar innan denna Inledning gick till sättning.

SÖDERMANNALAGEN

EFTER

KÖPENHAMNSHANDSKRIFTEN

Magnus sun hærtugh eriks með guz naðum konunger suearikis ok norghis ok scane helsar alla them thæssa book høra ok sea með guðz quæðio ok sinne. Thy at forne lagha rætte seen uirðninga uærðe. tha co*m*ber stundum sua til. at umskiptis thæn lagha staðge sum skipaðer ær til at ræta kranca manna siði. ok með iamnaðe af læghia manna missæmyo. for thy at sua sum timæn fram liðir ok mæn fran falla. ok andre til føðas. sua ymscas manna samuæra. ok fore thy at i langum tima kunnu mang fal hænda. ok for thy at i gamblum laghum hittis sompt með faum orðom sat. æi sua lyuslica sum uiðer thorf. ok fore thæssin fal giørs umskipte. baðe i kirkiu ræt ok lanzlaghum. sua at sompt ær af laghat. sompt með faum orðom fullat. ok sompt allungis nyskipat. Nu hauer uar troen thiænisto man hærra laufrinz ulphson suðermanna laghman. os tryglica kunnughat af aldra thera aluum sum boa ok byggia i suðermanna lande. at i thera laghum sum strøningum hafðos i flerom bokum hittis sompt æi allungis skælikt. sompt myrklica sat. ok sompt thungt a at lita. ok fore thy bað han os með møgheliche bøn af aldra thera aluum sum i suðermanna lande uisasti æru. at ui af særlicu*m* naðom skipaðin book[1] os uærðelica ok them tharflica a mote thæssum

1 r.

thera thunga. ok them otharflict uare. æn ui dualdum noquara stund sua. thæssa bøn[2] at høra. fore thy at ui uildom æi gamul lagh oskællica[3] um skipta. ok æi ny onytlica til hitta. tho um siðe. siðan ui
1 v. thiklaren þær um biðne | uarum. ok os mangfad-[4]elica uistes þunge ok misfal þær mæn hafðo af them gamblo laghum. tha gauum ui iaquæðe til þæssa bøn. æn thær til at thæt giorðis gørlica sum euærðelica scal uæra. tha buðum ui hærra laufrenze laghmanne. sum i thæssi book fyrra hauer næmder uærit. at han lagðe uin a með þem uitrastu sum i suðermanna lande æru. at scuða huat gamul lagh uærit haua. ok huat i nyom sculde skipas ok saman sætias. Ha*n* fulførðe uart buð með uærðskyldoghom [sk]unda.[5] ok ualde með sic tolf uara ærlica riddara. sum uart rað æru. ok hær nemnas ok i suðermanna lande iorðæghanda æru. Hærra knuter magnuss*on* laghman af uæstragøtlande. Hærra niclæs abiornsun. hærra uluer abiornss*un*. hærra eringisl næskonungss*un*. hærra karl næskonungss*un*. hærra erik thuris*un*. hærra staphan røriksson. hærra thørchil andress*on*. hærra thord bonde. hærra anund rørikss*un*. hærra magnus niclæss*un*. hærra ingiuald æzstriða sun. Siðan thæssi alli hafðo umuælt. giørlica gamul lagh scoðat. ny dictat. saman sat ok iui seet. tha lysto the them laghum ok laghbook a mangum lanzthingum them allum ahorandum[5a] thær um uarðaðe. Framaleðes siðan alle með samsæt ok utan genmæle uiðer them laghum glaðlica takit hafðo. undan taknum at enosto tuem punctum. en ær um kirkiu gif. annar ær um testament. for thy at um þænne tu haua sic lanzmænnene ok biscopen

ok klærkane æi æn sampt ell*er* iuir eno comit. tha como the sama uare ærlico mæn atter til uar sum fyrra næmdir æru. ok kunnughaðo os huat i thæsso male syst uar. Nu eptir sua giort. ok fore bøøn aldra thera i suðermanna lande byggia. tha af konunglico ualde giuum ui fullan lagha ræt ok | krapt 2 r. them samu nya laghum. þær i thæssi book thiklica næmd æru. ok staðgum ok staðfestum. uærnum ok trøstum them til æuærzlica alit með thæssa book skialum. Ællas uilium ui af sama konunglico ualde. ok biuðom starkleca allum them thær byggia i suðermanna lande i thæsse book før næmdom. at sua lyuft um the uilia unde uarum naðum uæra. ok æi konunglicha hæmd thola. tha litin til ænga andra lagha i domum. sacum. ok aldra handa[6] laghmalum utan til thæssa. þær m*eð* sua mangfalde bøn ær af os fangin. með sua myklum athugha saman scriuað. með sua almænnelict iaquæðe til comin. ok af os sua rætlica staðgað. ok til fullan lagha ræt skipað. Nu[7] uilium framleðes ok starkleka biuðum. at allir almænnelicha ok huar um sic the sum byggia i suðermanna lande litin at þe*m* samu laghum utan alt genmæle. Nu thær til at thætta se alt uiterlict. tha latum ui thæssa booc scriua ok stærkia ok fast giøra með uaro incighli. Giuin uar thæsse book i suðerkøpinge. eptir uars hærra byrð. thusand arom. thry hundraða arom tiughu arom. ok siunda areno a s*an*cta lafrinza dagh.

[3 v. *blankt*.]

3 r. Guðh alzwældugher scapare himils ok iorðh ok alz thæs thær innan ær. han gaff førsto[7a] lagh. ok satte moysi i hænder at ku*n*nugha them fore sinu folke. ok eptir guðz buði kiænde han them at byggia uiðir Ræt ok lagh. Swa biuðer ok wældugher konunger swea ok gōta ok normanna. magnus sun hærtugh erikx allum suðermannum uiðir lagh ok Rætuisu byggia. ok sender thesse book. þær skipað ær almænni til styrsla baðe ricom ok fatøku*m* ok skiæl wara mællin ræt ok oræt. Rætwisum ok sniællum til trøst ok hughnaðar. æn orætum ok wrangum til rætningar. Ok ærum wi skyldughir ok wilium i laghum þæssum fylghia gamblum eptirdømum. ok sannind sattum aff forfæðrum uarum. æi sua nyt sættia ok skipa. at ui gamalt forderuin.[8] thæt længe með skiælum warit hauer. utan aff fornum Ræt ok gamblum lanzlaghum thæt utuælia ok af taka. ok i book thæsse samansætia sum nytlict ær. thæt uta*n* lykkia thunge ær at. thæt ok tilfulla afat ær. ok allu*m* mughi uæra gaghn ok hughnaðer at. ¶ Hauum thæssa samu book m*eð* dighri win ok mykle vmhoghsan almænni til tharua saman sat. skipt ok skipat hana innan tiu lagha balka. ok them með flockum utmerct. balkana sua sat. sum hær scriuas ok nempnis huar ept*ir* andrum. Ius. Kirkiu balker. IIus. Konunghs balker. IIIus. Giptninga balker. Quartus. Erfda balker. Quintus. Jorða balker. Sextus. Bygninga balk*er*. Septimus. Cøpmala balk*er*. Octauus. Manhelghis balker. Nonus. Thyufnaða balk*er*. Decimus. Thingmala balker.

Hær byrias kirkiu balker. ok tælias i hanum flokkar thrætighi. ok sighs aff thæssum malum. fyrst. 3 v.

---

* oc þe maal preste ku*n*nu vitæs[9]
✢ Oc stafkarl þør[10]

Vm kirkiu bygning. Ius

Huar cristin man crist namn uil bæra. scal a crist enan at troa. þy at han ær enwældugher i guðdome. ok thræfald*er* at namne. faðer ok sun ok thæn hælghi and. han bøðh sitt namn i kirkiu dyrka ok thær innan bønir sina til hans at føra. ok han thær til naða calla. Han bøðh ok folke sinu offer ok tiund gøra i laghum them moyses screff. thæt biuz ok først i laghum uarum til guð haua tro ræta. crist buðh halda. kirkiu byggia ok boa lata su*m* ui sculum allir søkia quickir ok døðhir. i thæssa uæruld comande ok aff farande. Thær næst offer ok tiund epti guðz buði rætlica

* [Oc man falder ii synd meþ]fæ[11]

gøra. sua sum ui ok eptirdøme hauu*m* aff them rætuisa abel adams sun. sum tiund giorðe fyrste guði thækka. su*m* scriptin sighir. ok aff andru*m* hælghum forfæðhrum fyr æn lagh scriuaðh uaro. Nu uilia bønder kirkiu byggia aff nyu. the sculu loff aff biscope taca. lowe aff biscope taknu. farin bønder hem til sokn. ok læggin sialwi stemnudagh allum them innan soknar æru. Jorðhæghander wærin allir skyldughir rikir ok fatøkir daghswærke til lata. eptir bonda tal. eptir iorðhægho sinni agher huar byggia ok aka. fellir | nokor thæn æghande ær i sokn 4 v.
daghsuærke niðir i kirkiu bygning fore thryschu skyld. tha æru kirkiu uærianda til bundin pant hans taca. fore daghsuærke ett fyura pænninga. sua fore annat ok thriðia. thæt mughu the gøra utan dom. ok kræuin æ daghsuærken ful ut thær meðh. Kan nocor sua enbænder uæra. at han uil æi byggia. ok fellir niðir daghsuærken flere æn thry. tha fulli atter daghsuærken. ok a þre m*ark*er. liggin tha til samæ kirkiu bygning. Ær nocor thæn i sokn bønder kunnu æi ræt aff fa til theræ kirkiu bygning. ok þora æi søkia han fore sina thryzscu. tha ma præster fore hanu*m* guzlicama uppe halda. thær til han hauer there kirkiu ræt giort. baðe vm daghsuærke ok boot sum saght ær. Wæri sua skilt um kirkiu bygning.

Vm kirkiu bool ok the hus su*m* thær sculu a byggias. ii[us]

Nu scal bool til kirkiu læggia. tha scal kirkia atung haua. halua fæmto ørtugh um by allan. liggir i

fiællum. fem thynia sæðe. ok tiu lassa æng. thæt scal hon haua i þem by frælst a uið ok uatn. Thær sculu bønder lagha hus a byggia ok preste i hænder sætia. the æru siu. Stoua. Stekara hus. Laða. Kornhærbærghe. Vista hus. Symnhus ok Fæhus. The hus sculu preste i hænder sætias uæl boin ok upbyghð. gøme siðan sialuer prester at husum sinum. sua sum han uil sialuer tharuir aff haua. ok sokn fore them ængin uarnað uppe halde. utan the kunnu fore ællis sculd rotna. niðir ell*er* brinna. thorua thøn hus ok alt thaak uiðir. thæt sculu bønder uppe halda. Comber aff bæru elde thæn
5 r. bru|ni up. come thæn uaða eþe fore sic sum eldin baar. ok uaða boot siu mark*er*. Fylghir æi eðe ok tilbuði laghlica. wæri þa uaðe i uilia uerke. Comber thæn elder aff omne ell*er* arni uæri ogilder. uaða botena scal thæn up bæra scaðan fik. bønder sculu hanum husin up byggia sua sum fyrra. ℂ Nu can uarða at prester ok socnamæn delas uiðir. um lagha hus. sighir annar færre uæra æn haua thorfte. ranzakin thæt aff andru*m* soknu*m* bønder ok p*re*ster sua mangi su*m* the*m* a sæmber thær til næmna. ok sua su*m* the scuða thera mællin ok sina sannind fore binda. sua nøghin sik at prester ok bønder. Dyruis ængin p*re*ster til at føra kirkiu bools garð aff them stað han byghder uar aff sokninne. utan thera goðuilia ok biscops orloff. utan han a sin eghin cost byggi ok æi a soknamanna. Præstir ok kirkiu landboa wærin skyldughir ok undebundnir broa byggia. uægha ryðhia. garða gærða. uargha garða byggia su*m* andri bønder. byggia. ell*er* bøtin su*m* lagh sighia ok laghmander skil.

Vm kirkiu schruth iii^us

Til kirkiu scruðh scal køpa bøker ok mæssu klæðe. altara klæðe. calc ok cloccor. ok scruð allan thæn hon uiðir þorf guði thianist með gøra. baðe quickum ok døðum. i uæruld ok aff hialpa m*eð* thæt coste bønder su*m* kirkiu byghdu. Warðer thær nocot af fat i thy hun uiðerthorf. thær æi orcar soknen fulla. læggis thæt til aff kirkiu tiund. ok hænna tillaghum meðh biscops raðe. ◐ Can siðan framaleðes hænni nocot brista thæt su*m* guði til høre thianist m*eð* gøra. þa scal prester kirkiu uærianda uiðir uara vm threa sunnudagha bøtir a |raða ok til fæncta thæt affat[12] ær. Raða the æi 5 v. bøtir a tha sua ær til saght. bøtin thre m*arker*. ena biscopi. ena presti. ok ena kirkiu. Glømer p*rest*e*r* at uara kirkiu uærianda uiðir. ok coma siðan nocor fal innan. the guz thianist hindras aff. bøte p*rest*e*r* thre m*arker*. ena biscopi. ena kirkiu ok ena kirkiu uæriandum. ◐ Nu dela kirkiu uærianda uið prest. at han them æi uarat hauer. uæri thæt a sokna manna uitnum. ok bøte thæn thera the fella.

Huru p*rest* ok kloccara scal taca. iiii^us

Nu ær kirkia til lycta comin læst ok wælboin su*m* hun uara scal. tha scal kirkia prest haua. Thæn hetir rætlica til kirkiu komin su*m* biscope ok sokna mannu*m* a semb*er*. Threa p*rest*i agha sokna mæn i uali haua. biscop*er* haui uald en aff

taca thylican han uil. Biscop*er* agh*er* ok them kirkiu giua. su*m* faðurlican ræt hauer til kirkiu there. su*m* klær[ca][12a] kalla ius patronatus. ◐ Nu ær p*r*est*er* til kirkiu komin m*eð* biscops ok sokna manna goðuilia. ok ept*ir* at kirkia giuin ær. þa scal kirkia aff biscopi hanu*m* i hænder sætias. ell*er* aff hans umbuði. ok alder scruð henna. ok p*r*est*er* sæti kloccara scruð i hænder. ◐ Clokkare a thæssum lundum aff p*r*este ok sokna mannum takas. sokna mæn sculu .iij. mæn i uali haua. the su*m* kirkiu nytlichi æru. hælder clærka æn lekmæn æn the hittas. p*r*est*er* haui uald en af taka slikan hanu*m* thykk*er* licastan uæra. Prest*er* ok sokna mæn aghu firi clokkara uarða su*m* han toco. æn han can kirkiu scaða gøra um scruð hænna. ◐ Nu hauir clokkare uiðh kirkiu nyklum takit. can sua illa uarða at kirkia brænder up aff lyusu*m* ell*er* elde them clokkare in bær.
6 r. fylghi sua | them branda uaða su*m* allum andru*m* thær sighias scal aff framaleðes. Attertan manna eðer ær uaða eðer. ok siu mark ær uaða boot. fellir han thæn eð. bøte kirkiune attertan mark. the liggin til hænna bygning. ◐ Nu ær cloccare fore þiænist sina skyldugher haua fiura pænninga af bonda huarium. sum i sokn ær. ok aff husfru huarre leff ok lefs sughl. Cloccare ær skyldugher at ringia til alla tiða. ok presti ok socn fulla þianist gøra. ◐ Can nu sua uara at band a clocco lusna. uari tha cloccare uiðir kirkiu uærianda vm sunnudagh en. annan ok thriðia. firi sokn. at þe raðin bøtir a. kan siðan klokka niðir falla. han hauer them laghlica uiðir uarat. ok sla kloccara i hel. bøtis atter með siu markum. ok alder thæn scaðe clocc-

are can fa aff clocco. liggi i uaða botum. þem bøte kirkiu uæriænda. Nu brister clocco siðan kirkiu uærianda æru uiðir uaraðe. ok raða æi bøtir a. giældin att*er* clocco með þrim markum. ok þe liggin til klocco køps. Æru æi kirkiu uæriænda uið uaraðe. ok can klocca falla. cloccara i hel sla. liggi ogildir. Bristir ok clocca aff thy. at kloccare uildi æi til sighia. bøte han þrea m*ark*er. þe liggin ok til klocco køps. Huar sum clocco ringi utan cloccarans buð. bøte þre øra. them taki cloccarin. brist*ir* ok klocca i thy. bøte att*er* kirkiu clocco sua goða su*m* hun uar. faar han scaða aff. ell*er* slar hun han i hel. uæri ogilt. Huilkin man scaða faar aff kloccho klæppe. uæri ogilt. Nu kunnu þe uiðir delas kirkiu uæriandar ok kloccarans arua. huat laghuarat uar ell*er* | æi. thæt liggi til tolf 6 v.
manna i sokn theræ. thær the sigia baðe ia uiðir.

Vm kirkiu uighsl. ok skirsl ok biscops geng*ærð*. v^{us}.

Kirkia ær byghd ok prester til comin. nu uilia bønder hana uighia lata. tha sculu the til biscops fara. biðia han kirkiu uighia. biscop*er* læggi stemnudagh sokna mannu*m* naar han koma uil. ok bønder cost til rað*in* thæn biscop*er* haua scal tha han kirkiu uighi. Biscop*er* scal með tolf mannu*m* ok fiurtan hæstum coma til kirkiu þere. Threa mark*er* scal han firi uighsl haua. ¶ Thætta ær thæn coster bønder sculu raða. ok han haua scal. Thrigia thynia øl. en thyn huetebrøð ok rughbrøð.

ens thynia byugbrøð. tu flesk. fiughur faar. atta høns tua gæs. siða*n* þær til þry pund smør. tua osta. fiura stokfischa. Thær til scal han haua fem m*ark*e*r* uax. haluan thriðia thyn hæsta korn. ok fæmtighi fang hø. skipi thænna cost su*m* han uil. Nu can biscop*er* coma mællin ualborgho messu ok mikiæls messu kirkiu at uighia. uærin tha bønder sacløsir um uax ok hæsta corn. Beðes biscop*er* kirkiu uighia. ok synia bønðer hanu*m* cost þæn nu saghðer ær. aghi biscop*er* uald forbuða them.

Vm kirkiu uighsl spillas. vj^us^.

Huar sum kirkiu uighslum spiællar með nokrom sakum. huarium lundum thæt can til coma. halde biscope cost uppe firi skirsl. ok bøte hanu*m* threa m*ark*e*r*. Can thæt nokor gøra thæn su*m* ængu hauer uiðer hæta ok rymer undan. halde sokn cost firi skirslum kirkiu. ell*er* kirkiu garða. ok uæri liðugh um botena.

Vm tiund. vij^us^.

Nu ærum vi skyldughi at tiunda aff alli sæð uarri.
7 r. Tiund scal i akru*m* aff | tælias. byrgia at thæm skyli fyrstum upscars ok aff bars.[13] ok tælia sua til tiu. byria ouan at akre ok lycta uið ænda. byria att*er* thær uið ænda tælia ok lycta ouanwærðo. fari sua mæðan akra uinnas. æi scal korn mællum akra bæras. Tiund thæssi scal i thry skiptas taki p*rest*e*r* en skyl. tua føre bonde hem til sin. ok i thry

skipti. en lut kirkiu. annan biscopi. utan thær sum biscops sætagærð[14] ær. Thæt scal uara ræt mæðal korn bondans. Nu sighir biscops lænsman æi gilt korn uara. thæt scal uæra a tuæggia granna uitnu*m* ell*er* nagranna. huat þæt gilt ær ell*er* æi. fella the han. halde tha p*r*ester uppi reðscap hans a pascha dagh. til han ræt gør. Thriðia fatøku*m* mannum. bønder aghu p*r*este til tiund si*n*na sighia. tha the laða uilia um threa sunnudagha. ok lagha uærn vm halda. Varðer hun æi gømd innan the thre sunnudagha. ok uarðer hun ætin ell*er* spilt. bøte thæn att*er* tiund sum þæt uulti at p*r*est*er* scaða fik. haui ok p*r*est*er* sialuer scaða. æn han æi gømer innan the threa sunnudagha. Ok ærum ui skyldughir at tiunda af alli the sæð man æruoða i iorðena.

Vm quictiund ok off*er*dagha. viij[us].

Quictiund ærum ui ok skyldughir at gøra. tiunda calff huarn. tiunda grijs huarn. tiunda lamb huart. tiunda kiðh huart. tiunda gaas huaria. Nu can æi foster sua af uaxa at tiund giti af giort. giui tha tua pænninga firi calf. pænning firi grijs. ok pænning firi gaas. firi kið ok lamb samuleð. firi fyl fiura pænninga. ¶ Bønder sculu quictiund sina til kirkiu føra. calf niu nata gam|blan ok sua 7 v.
grijs, kið manaða gamalt. lamb ok gæs um michiæls messu. Warðe p*r*ester sialuer tiund sinne. Ok aghum ui tiunda af allum fisclekum. sua ok af allum dyurum ok fughlum. ok af humbla þe su*m* humbla garðha haua. ¶ Thæsse høghtiðis dagha

aghu bønder ok husfrur sitt off*er* til altara bæra. pænning bonde ok anna*n* husfru. Jula dagh. Thrættanda dagh. Kyndelmessu dagh. Pascha dagh. Pingizdagha dagh. Ware fru dagh thæn fyrre. Hælghunamessu dagh. ok sua husfrur altara byrðer sina. Ær æi bonde ell*er* husfru hema a rætum off*er* dagh. ofrin tha a hælgha dagh thæn næst ept*ir* ær the hem coma. Sitir bonde quær ok uil æi ræt um off*er* sit gøra firi pascha. tha ma pr*e*st*er* firi hanu*m* thianist uppi halda. ¶ Nu giuir pr*e*st*er* bonda sac vm tiund at han hana stolit hauer. siðan hun uar aftald uæri sic bonde fore the sac sua su*m* bonde firi bonda. Sighir pr*e*ster at han hau*er* oræta tiund giort. stande thæt a siæl bondans ok uæri thæt með ens sins eðe.

Vm quinna inleðni*n*g. ix^{us}

Nu uil kona i kirkiu ga ept*ir* barn sitt ell*er* bonda. giui pr*e*sti firi inleðning tua ørtugh pænninga. ok fae hænni lyus. Syn pr*e*st*er* hænni inleðning. bøte thre mark*er*. tua biscopi. ok ena bondanum.

Vm barna c*r*istni*n*g man sc*r*ipta. ok lijk uighia. x^{us}

Nu can pr*e*st*er* buð fa barn cristna ok man scripta ok lijk uighia. Fyrst scal han man scripta ok hanum reðscap gøra. thy at guðfaðir ok guðmoðer moghu i thrangum barn døpa i uatne. ok æi i nocro andro.

J namn faðurs ok suns ok thæs hælgha anda. thæt barn scal i uighða iorðh læggia. ok arff taca. Liuir thæt barn. tha scal thæt til kir|kiu bæra. ok 8 r.
p*re*st*er* til fulle þæt su*m* afat uar i cristin dom. thæn døðhe ma længhst biða. ◖ Dør mander oscriptaðer. hau*er* p*re*st*er* buð fangit. ok ær utan forfal. bøte threa mark*er*. tua biscopi ok ena manzins aruum. ok sua fore barn æn thæt heðit dør. ok hauer p*re*ster buð fangit. bøte samu sac ok skiptis samuleð. Nu can p*re*ster buð fa lijk at uighia ok komber æi. liggir lijk inni ouict um ena naat. andra ok thriðiu. bøte p*re*st*er* threa m*arke*r firi naat huaria. Af sak thæsse taki biscop*er* thriðiung. annan the iorð attu lijk yuir førðis. thriðia aruar thæs døða. Faar æi p*re*st*er* buð af bonda. ok liggir lijk ouict threa næter. bøte bonde samu sak ok skiptis samuleð su*m* saght ær. utan p*re*sten taki malsæghanda lotin. æn lijk føris ouict yuir andra manna bolstaða.

Vm præsta forfall xi[us]

Thætta æru p*ræ*stens forfal æn han ualder. et ær thæt at han æi buð fik. annat æn biscop*er* hafði hanu*m* stæmt. thriðia æn han i sota siæng laghe. ok fiærða æn han messu saghðe tha han buð fik man scripta. Ær p*ræ*st*er* utan thæssi forfal. tha uæri sic með tuægia p*ræ*sta eðe. ok sialuer thriði. Dela p*ræ*st*er* ok bonde. sighir p*ræ*st*er* sic æi buð af bonda haua fangit uiti tha bonde með tolf mannu*m*. at p*ræ*st*er* buð fik.

Vm messufal* xii^{us}

Giør p*ræster* messufal um hælghan dagh. bøte threa m*arker*. tua biscopi ok ena sokninne. utan han forfal haui af siukdom. eller buð aff biscopi fangit. uiti thæt m*eð* tuægia p*re*sta eðe ok sialfsins thriðia. ◐ Nu aghu bønder til kirkiu coma. p*re*st*er* ær skyldughir hælgha dagha ok fastu dagha biuða. biuðer p*re*ster ok gløme bonde. uæri sak*er* at thrim m*arkum*. bøte tua biscopi ok ena presti. Glømer
8 v. prester. ok biuðer æi | bondum. bøte threa m*arke*r. tua biscopi ok ena bondum. Fore all the maal p*re*sti kunnu uitas. tha callis fore hans forman. ok thær han antuægia uæris ell*er* fællis. Æi ma biscop*er* nokran i forbuð sætia ell*er* p*re*st*er*. utan firi thæssin maal. thæt ær skript. tiund. kirkiu til laghar ok p*re*sta. ok firi all andelik maal. thær æi mughu lekmæn yuir døma. ok æi firi fægiæld.

Vm forbuð æn ma*n* uarðer sak*er* uið biscop xiii^{us}

Nu can mander sak*er* uarða. þa lati biscop*er* han til mana ræt gøra. sunnudagh en annan ok thriðia. með breue sinu. ok unde script ganga. Nu uil han æi ræt gøra. ok æi biscops buð standa. innan threa sunnudagha. haui tha biscop*er* uald a fiarða sunnudaghi han i forbuð sætia. Sitir han i forbuði threa sunnudagha. bøte threa m*arke*r firi sunnudagh en. annan ok thriðia. Sitir siðan i for-

* oc þe maal pr[este] kunnu vitæs 15

buði iamlanga allan. bøte æi thy mera firi forbuðit. uil æi æn tha ræt gøra. ok sitir quær i sama forbuði. tha lyusi biscop*er* han i ban. Sitir siðan iamlanga alla*n* i banni. haui tha konung*er* uald at døma han unde suærð. ok aruar hans æruin goz hans.

Vm banzsatter mander uil æi kirkiu ryma xiiii[us].

Nu can man thæn laghlica ær forbuðaðer ell*er* i ban satter þryzscas uiðir kirkiu ryma. can messu fal firi hans skyld uarða. bøte han firi messu fal threa m*arker*. ok p*re*stir ok soknamæn uærin sacløsir.

Vm sialagift.* xv[us].

Nu can bonde. ell*er* husfru døa. tha er prester skyldugh*er* them fiura sialamessu sighia. ena at utferda dagh. Andra siundadagh. Thridiu at .xxx[a]. dagh. Fiærdu at iamlanga mote. þer er prester skyldugh*er* fore haua half marc pæninga. Fore barn sum ældra er en tolf aræ twa øra. oc sighi twa sialamessur. Fore barn yngra en tolf [17]

— — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — —

Nu kunnu hion til kirkiu koma uighning beðas. 9 r.
thær a p*re*st*er* lyusa fore them sunnudagha threa. æn nocor uet forfal i thy hionalaghi. Siðan scal p*re*ster spyria huar su*m* rætt*er* giptar mander

[* Oc st]afkarl dør [16]

ær. Firi uighning þerra ok firi lyus huart. haui p*re*st*er* tua ørtugh pænninga.

Vm thiufnaðh i kirkiu ell*er* kirkiu garðe. xviij[us].

Nu can thyuuer i kirkiu garðe stiala. ær thæt minna æn half m*ark*. bøte threa mark. ena konungi. andra kirkiu. ok thriðiu biscopi. Hua su*m* af sialfri kirkiu stial. bøte biscopi firi banzmalet siæx m*arke*r. ok firi thyufnaðen æn thæt ær half m*ark*. fyuritighi m*arke*r. tiughu m*arke*r kirkiu. tiu konu*n*gi. ok tiu biscopi. Stial maþ*er* af aðru*m* i kirkiu. bøte þæn thyufnað epti lanzlaghu*m* eptir thy sum han miætin uarðer. ok bøte threa m*arke*r biscopi firi kirkiu friðhin.

Vm frænzcimis spiæll* xix[us].

Alla staðhi thær hæfð can koma i skylschap ell*er* sifschap innan þriðia man. bøte biscopi huart thera threa mark*er*. Comber thæt a thriðia man. bøtin baðen threa m*arke*r. Comb*er* a fiærða man. bøte siæx øra huárt thera. comber a fæmta. uæri sacløst baðe firi boot ok fastu. Nu can hordom þær uara icomin. gange um thæt hoor sua su*m* al annur eptir lanzlaghum dømas. ◖ Coma manni misfal til. at han falder i synd með fæ. ok hauer thyðilagh með thy. uarðer sander at thy male. ell*er* bar ok atakin uiðir. tha scal baðe man ok fæ i iorð graua. ell*er* brænna. æi moghu the liif nyuta.

* Oc man faldir ii synd meþ fæ.[18]

Vm hionalagh ok hordom xx^us^.

Can skiælnaðer i hionalaghi uarða. bøte thæt thera threa m*arke*r su*m* skiælnaðe ualder. ualda baðin. bøte þrea | m*arke*r. huart thera. Nu sighs thætta 9 v.
um hoormaals boot. ◐ Huar su*m* giør hoor með oskylde kono. bøte huart þera threa m*arke*r. Sama bot uari fori tuæfalt hoor. Can manni hænda siðan alt saman gøra hoor. frenzimis spiæl. guziua laghs spiæl ell*er* sifschaps spiæl. bøtis thær huart epti sinni sak. ◐ Nu giuir bonde husfru sinni ell*er* husfru bonda sinum sak um hoor opinbarlicha. firi[19] kirkiu sokn ell*er* firi thingi.* hauin tha thøn ængin uizorð sik mæð laghu*m* uæria. utan uærin fæld eptir thy lagh sighia. Haui ok[21] ængin uald bonda ell*er* husfru firi hoor sak giua. utan huart thera giui sin i mellin. utan the uarða inni takin. ell*er* uitni uærin til su*m* saghu til gangu ok frangangu. tha ma biscops lensman fa * lagh ell*er* pænninga. Thæmma lundu*m* raðe thæn su*m* kiærir thrim mannu*m*. ok thrim thøn tu su*m* sakin gifs. af grannu*m* ell*er* nagrannu*m* innan soknar. fællas þøn tu. uærin fæld. Nu kunnu thøn uærias firi the sac. þa uærin sacløs.

Vm æn kona kænne giptu*m* ma*n*ne barn ell*er* hæfð xxi^us^.

Kiænnir ogipt kona giptum manni barn. thæn man dyl baðe barn ok hæfð. tha scal kona

* [fylg]hia þar twæg[gia] manna wit[ni] granna ell*er* [nag]ranna[20]

* [. . . .] þøm[22]

ha[n uið]ir[22a] binda hema a thingfialum sialfs hans með tuæggia manna uitnum ok tolf manna eðe. uæri kona sialf i foreðe. Gitir hun han sua uiðir bundit. hete faður at thy barne. ok uæri frillubarn. Falz hun at eðe. stande eðer quær til barn uarðer fæmtan ara gamalt. ok uiti tha sialft sik til faðurs með samu uitnu*m* ok eðe su*m* um moðor saghðis. sta*n*de siælft i foreðe. Gitir eð*er*[22b] sua inbundit su*m* skilt ær. uæri tha thæn man barna 10 r. faðer. ok hete frillubarn hans. | Falz at eðe ok uizorðom. tha dømis thæt barn utlenðis ok aghi thæt æi lanzuist haua.

Vm eða maal xxii^us

Nu seer biscops lensmander sialuer eð sin ok stauar. ell*er* ok hans rætumbuð. haui aldrigh uald þæn eðin atter calla. Stander bondans eðir threa sunnudagha owæðiaðher ok oqualder. aghi aldrigh uald thæn eð att*er* calla. Nu can eðir gangas firi raan ell*er* thyufnað. can siðan thyufnaðer manni a hænder leðas. ell*er* i husum hans hittas. gange thæn eðir til fastu ok fæbota. ◐ Suær man eð ok giuir sidan pænninga firi sama maal. haui thæn sialuir eð sin ruuit. ok gange thæn eð til fastu ok fæbota. ell*er* suæri með tolf manna eðe at han æi pænni*n*ga fore thæt maal bøte. Ganga twe mæn lagh uæria baðe ett maal. ok æru iamskiala. uitin tolf mæn huar thera sannare hauer. raðe halui næmd huar thera. Nu kunnu the æi baðe iamskiala uæra. uari thæn uarðer sum lagha eð hauer gangit. þæn olagha eð gik. gange han att*er* utan

næmd baðe til fastu ok fæbota. Sidan lyctar uitni ok giptar uitni ok asøris eðar allir þe orætlicha gangas ok atergangs uarða. þem a biscop*er* til fastu ok fæbota kræfia.

Vm scripta maal xxiii^{us}

Taker man lønscript af p*re*st[e op]inbara[23] p*re*st*er* script hans. bøte p*re*ster sak hans alla. bonde uæri sacløs. yppis af andrum ok æi af p*re*sti. biscop*er* raðe firi fastu hans ok fæbot.

Vm hælgha dagha brut xxiiii^{us}

Nu kan man bærghas a hælgha dagha. thæt ær um uaar ok an a them dagh fasta ok forhælgh ær firi. them aptna them til høra. bærghis til sola
sætirs | at sakløsu. kan siðan bærghas allan daghen 10 v.
annan til sola sætris ell*er*[24] sunnudagh sialuan. bøte threa m*ark*er. Nu kan han bærghas anna mellum. thæssa aptna eptir miðian aptan til sola sæters. bøte threa øra. bierghis epti sola sæter. ell*er* ok allan daghen ept*ir*. bøte threa mark*er*. Kan man bærghas um the hælghu dagha. su*m* æi ær fasta ell*er* forhælgh firi. bøte siæx ðra. thæssa bøter firi hælghu dagha brut. taki biscop*er* alla.

Vm banz maal. xxv^{us}

Nu kunnu mæn bærias um hælghan dagh. sua at manhælghð scarðas m*eð* fullum sarum ell*er*

drapu*m*. taki thær biscop*er* thre mark*er*. Værs han firi malsæghanda. uæri uarðer firi biscopi. falz han ok firi malsæghanda. bøte biscopi su*m* saght ær. Dræpa flere mæn en man um hælghan dagh. thær bøtis æi utan enonga boot firi. æ huat þæt ær hælder threa m*arke*r ell*e*r siæx. Dræpa flere mæn en man um siuknan dagh. bøtin allir threa m*arke*r biscopi. Dræper man p*re*st ell*e*r klærc. bøte biscopi siæx m*arke*r firi banzmalet threa m*arke*r firi manhælghena. ok threa m*arke*r. æn thæt ær giort um hælghan dagh.

Vm kirkiu garðer ligg*er* niðri. xxvius

Liggir kirkiu garðer niðri barliða sunnudagh en. annan ok thriðia. siðan syn ær a comin. bøte biscopi firi sunnudagh huarn þrea m*arke*r. Liggir siðan niðri um alt aar. bøte æi thy mera. huilkin man hæst ell*e*r annat fæ latir siælfsuiliande i kirkiu garð. bøte kirkiu thre øra. ell*e*r uæri sik með eðe þrigia manna.

Vm brut mælli*n* clærk ok lekma*n*. xxviius

Nu brytir klærk*er* til lekmanz i huat saku*m* thæt
11 r. can uæra. tha kiære bonde a klærc | fore hans formanne. them kirkiu dom hauer. brytir lekma*n* til klærc. thæt a klærk*er* a thingi kiæra. lekman agh*er* thær hanu*m* suara með laghum ell*e*r lagha botum. Nu kunnu kirkiuna hion[25] til andra manna bryta. ell*e*r andre mæn til thera. stande thæt til lanzlagha e huat sak thæt uæra can. Dela mæn

um kirkiu iorð ell*er* nokra andra iorð þæt agh*er* i lanzlaghum uæra unde konu*n*gs dom standa ok laghmans skilu. ¶ Alla staði thær biscop*er* uil æi bondum ræt giøra. domførin sik bønder unde sin konung. Alla iorða delor ok iorða auercan. huat þæt uarðar klærka ell*er* lekmæn. stande unde laghmanz skilu ok lanzlagh.

Vm frið með guz licama. xxviii[us]

Alli seen ther i guz friði ok þe hælghu kirkiu. su*m* guðz licama fylghia. ok thær æru i flok ok fylghi með. Huar su*m* þænna frið brytir innan kirkiu garð ell*er* utan. uæri thæt sua gilt su*m* thæt giort uare i kirkiu sialfri. ok tho huart epti sinum brutum. ¶ Nu fa mæn dela. sigh*ir* annar sik [i][25a] friði þem scaða fangit haua. annar sighir nei. uitin þæt tolf mæn af sokn. raðe halui næmd huar thera.

Vm nokor stials til taca guz licama. xix[us] [26]

Stials nokor man til taka guðz licama siðan hanu*m* forbuðat ær. bøte biscopi tua m*arke*r ok ena presti. Syn ok p*rester* hanu*m* guzlicama su*m* ræt hauer giort. bøte threa m*arke*r. tua biscopi ok ena malsæghanda.

Vm næmder them biscop*er* raðer haluu*m* m*eð* konu*n*ge. xxx[us]

Juir all the maal hær sighias. aghir baðe krona ok kirkia næmd raða. Brytir man frið um

11 v. pætars messu i strengenæsi | ok sancta bothuiða dagh at bothuiða kirkiu. ell*er* um eskils messu i eskils tunum. Dræp*er* man annan ell*er* sarghar i them samfundum. bøte konungi tiughu m*arke*r. ok tiughu m*arke*r biscopi firi friðbrutit. ok raðe halui næmd konunghs maðer ok biscops. ok halui thæn sakin gifs. the sculu ok baðe uiðir uara lænsman konungs ok biscops. ok takin boot up sua sum skilt ær. ❨ Nu ær saght um kirkiu ræt. guð han gøme os alla slæt AmeN.

Hær byrias konunghs balk*er*. ok tælias i hanum flokkar fæmtan ok sighia aff thæssum malum. 12 r.

Vm huru konung scal uælia. ja

Land thorua konung uiðir. Thry folkland með alt suearikis rað sculu a morum fyrstum konung taka. Thæt æru attunda fiæðru*n*da ok tiunda. Vplanda laghman scal han uið upsala fyrst til konunghs døma. þær næst suðermanna laghman. ok sua øsgøta laghman. siðan huar lagh-

ma*n* eptir annan. tihæraða. væstgøta. værma. Nærikiu ok uæstmanna. þe agha han alli til kronu ok konunghs døme skilia. landum raða ok riki styra. 12 v. lagh styrkia ok | frið halda. Tha ær han[28] dømder til upsala øða.

Vm [e]riks[29] gatu iius

Ett konunghs riki su*m* hetir sueariki. hauer i sik siu biscops døme ok niu laghmanz døme m*eð* landa mærum thera. fyrst a ær ærchibiscops dømet i upsalum. su*m* hauer i sic ett laghmanz døme iuir al upland. Annat ær strengenæs biscops døme. su*m* hauer i sic tu laghlmanz[30] døme. suðermanna land ok nærke. Triðia[31] ær abo biscops døme. su*m* hauer i sik tu laghmanz døme. Fiærða ær lynkøpinghs biscops døme. su*m* hauer j sik tu laghmanz døme østragøtland ok øland. Fæmta ær uæxio biscops døme su*m* hauer i sik tihæraða laghmanz døme. Siætta ær schara biscops døme su*m* hauer j sik tu laghmanz døme. uæstra gøtland ok uærma land. Siunda ær uæstraaros biscops døme su*m* hauer i sik ett laghmanz døme uæstmanna land ok dala. ◐ Juir alt sueariki agh*er* æi konunglik krona ok konu*n*ger uæra utan en. han agh*er* styra ok raða borghu*m* ok landu*m*. upsala øðum. konunghs gooz. ok allum konunglicu*m* ingiældum. ensac sina haua. dulgha draap ok dana arf. ok all sakøris brut sin iuir alt suearichi sum lagh ok ræt ær i lande ok laghsaghu huarre. ◐ Ægnti af thæssum su*m* fyr æru saghð ma konung*er* með uilia sinu*m* minscha fore them konunge eptir komb*er*. gør thæt nokor

konunger. aghe thæn konung*er* uald eptir comber thæt með ræt att*er* taca æn han gitir. allir ok the i hans riki bygia ok boo aghu hanu*m* lyðno halda. buð hans standa ok til thianistu uæra. særlicha a landamære land hans at uæria. ok æi ytermer með hærfærð. uta*n* goðuilia | thera fangnum. ◐ Nu ær 13 r. til konu*n*ghs rikit i suearichi konunger uæliænde. ok æi æruande æn the konung mist haua. thæssum lundum. at fyrnæmder laghmæn huar af laghsaghu sinne scal með samthyukiu[32] aldra thera i laghsaghu boander æru. tolf mæn taca uitra ok snæilla[33] með them a næmdom dagh ok tima til moro thinghs koma konung at uælia. Fyrstu røst agher laghmannen af uplandum haua ok the með hanu*m* næmdir æru. ok thær næst laghman huar eptir andru*m* sua su*m* þe fyrra næmdir æru. ◐ Huilkin en af inrichis fødum. ok hælzst af konu*n*ga synu*m*. æn the til æru af allum thæssum laghmanna röstum. ok lanzmanna till næmda. ell*er* ok flæstum uarðer til konu*n*ghs takin. sculu fyr næmder laghmen han til konu*n*ghs døma. a sama dagh ok stað agh*er* kon*unger* allum innan richis boandum trygdar eþe sina ganga. ◐ Fyrste articulus at han scal ælschia guð ok the hælghu kirkiu. ok ræt hænna styrkia. oskadum allum konunglicu*m* ræt. kronu*n*na. ok alz suerichis almogha. ◐ Annan articulus at han scal ælschia alla ʀætuiso ok sannind styrkia ok gøma. ok alla uranguisu. osannind ok alla*n* oræt niðir thrykkia. baðe með ræt ok konunglicho ualde sino. ◐ Thriði articulus at han scal trygg*er* ok troin konu*nger* uæra allum almogha sinu*m*. sua at han ængin fatøkan fanga[34] ell*er* richan. ell*er* epti

buði sino fanga lata. ell*er* ok nocrom lundum fordærua. utan han se laghlicha fyr foruunnin su*m* lagh sighia i laghsaghu there gærningin giors. æi ok thera gooz them nokraleðis af taka. utan eptir laghum ok lagha domum. ¶ Fiærðe articulus. at
18 v. han scal richi sino sue|riki styra [ok][35] raða með inlænningium ok æi utlæn*nin*gium. ept*ir* thy sum gamul lagh ok siðuæne af alder hauer uarit. thy at æi agher utlænschær man i rað hans tacas. eð[36] ok husum ell*er* landum raða. upsala øða alla. ok alt sua gamalt kronu*n*na goz. at ængin mimis[37] ell*er* ok af sanne sæghn uæt huru thæt fyrst unde kronuna kom. hus ok land með arliku*m* ingiældum thera ok landamærum. agh*er* konu*n*g*er* gøma ok uæria ept*ir* makt sinne. sua at ægnte aff thæssum minschis fore them konu*n*gi ept*ir* komb*er*. þy at han agh*er* uald thæt með ræt att*er* taca æn han gitir. þy at ell*er* uurðe skyt konu*n*ghs døme greua døme ell*er* ok minna. thæn konung*er* suerichis landamære utuiðir. ær bætre æn emunde slemæ su*m* thæt með folscho sinne mykit minscaðe þa han kon*unger* uar. ¶ Fæmte articulus. at kon*unger* agh*er* liua uið upsala øða ok lagha arlica utskyldir af landum sinu*m*. ok ængin nian[38] thunga ell*er* alaghu a land sin lægia. utan æi ymnu*n*gis inlænzsker almoghe með konu*n*ge sinu*m* land i landamære at uæria með makt sialura thera. tha sculu land ok almoghe sua m*eð* pænni*n*gum sinum hialpa su*m* sialuu*m* sik land at uæria fore utlænningum ok allum ovinum. eptir thy su*m* kon*unger* biscop*er* ok laghman ok bæzste ok uitraste i laghsaghu huarre stæðhia ok samthykkia sin i mællum. huru mykin

hun scal uæra ok ællæs læggi aldrigh kon*unger* alaghu a land sijn. æi aghir ok kon*unger* nokrum inlænzsku*m* biuða ell*er* nøða iuir landamære m*eð* hærfærð fara utan goðuilia thera fangnu*m*.[39] ❙ Siatte[39a] articulus. at kon*unger* scal kirkiu. klærcum ok klostrum Riddarum ok suenu*m*. huars þera goz. ok hionum alt[40] | gamalt frælse thera halda. ok all 14 r. gamul suerichis lagh. them sum almoghe hauer með goðuilia ok samthykkiu uið takit. ok confirmerat af konu*n*gum fyr uærandum ok konu*n*glicho ualde thera. halda styrkia ok uæria sua at ængin olagh gangin iuir ræt lagh thera. særlica at ængin utlenzskær ræt*er* dræghis iuir ok in i richit oos til lagh ok ræt. ængin ok ny lagh giuis almoghanu*m* utan ia ok goðuilia thera fangnum. Han scal ok almogha sin allan friða ok frælsa. særlicha thæn spaka sum m*eð* spækt ok laghum uil fara ok liua. sua fore ostyrlicum ok uurangum[41] inlænzschum su*m* fore utlenzschum. særlicha ok i aminnilse haua at styrkia ok halda kirkiu frið. þinghs frið. ok quinna frið ok hemfrið. allir friðir øchis ok ofriðer forga*n*ger ept*ir* thy su*m* kon*unger* ær til. ❙ Nu agh*ir* kon*unger* eð sin suæria[42] a book ok hælghodomum. hand sinne haldne. biðiande sik sua guð hullan baðe til sial ok lijf. ok iumfru sanctæ mariu. ok s*an*ct*æ* iohannem baptistæ. ok all hælghon ok hælghædoma the han a halder. at han scal alla up talda ok fyr næmda articulos halda ok styrkia eptir kunnist ok bæzsto samuit sino. ok með uphaldne hand sinne guði ok almogha sinum a trygga tro loua. eð sin at halda uið allan almogha sin. uiðir ungan su*m* gamblan. uið oføddan su*m* føddan.

uið okæran sum kæran. uið frauærande sum uið the nær uaro. ok konughs[43] eð hørðo. ok i ængu bryta. utan hælder øchia með allu goðo. ok særlica með konunglicum kærlæk sinu*m*. guðz kærlek se með konunge uarum. ok allum almogha hans. ◐ Thæghar nokor ær sua aff laghmannu*m* ok lanzmannu*m* ualder ok til konunghs dømder. ok eða 14 v. sina gangit. su*m* fyr | ær saght. tha ær han laghlik*er* konung*er* iuir sueriki. tha ma han læn giua. riki sino styra ok allu thy fyr ær saght. thær til i richi sino af guði høghstadom haua iuir alla domara haua.[44] ok almogha kiærumaal ept*ir* laghu*m* ell*er* ok ept*ir* utlette fulle sannind. huat han hælder uil. ◐ Nu agher laghmaðer af uplandum ok alder almoghe með hanum nææer uærande tha kon*unger* toks thæssa eða ganga. ◐ Nu ær fyrste articulus at alder almoghe i sueriki boande sculu han firi konung halda. ok haua. ual[45] hans ok allan konu*n*glican ræt hans styrkia. ◐ Annar articulus at ui sculu*m* hanu*m* rætta lyðno halda. ok buð hans standa i allu thy suarlikt ær baðe fore guði ok mannu*m*. hanu*m* at biuða ok oos at giøra. allum ræt haldnu*m* baðe hans ok uarum. ◐ Thriði articulus at ui sculum hanum hulle ok trone thiænisto mæn uæra. særlica með hærfærð til landamæris land ok richi m*eð* hanu*m* at uæria. ◐ Fiærðe articulus at almoghe su*m* af alder hauer uarit skatskyldugh*er*. ok æn ær. agh*er* ok scal alla lagha arlika utskyldir thera kon*ungi* sinum utgøra m*eð* goðuilia utan thryzsku. hana flytia ok føra ept*ir* konunghs uilia ok ræt sialfra thera. ◐ Siðan scal laghmaðer ok almoghe alder eða thera suæria a book ok hælgha

domum agh*er* laghmaðer hand sina halda. biðiande sik ok allum almoghanu*m* sua guð hullan baðe til siæl ok lijf. ok iumfru sanctæ mariu ok sanctæ iohannem baptistæ. ok all hælghon ok hælghadoma þe han a halder. at the sculu alla uptalda ok fyr næmda articulos uiþ kon*ung* sin halda ok styrkia ept*ir* kunnist ok bæzsto samuit thera. ok m*eð* up- haldnu*m* han|dum guði ok konu*n*ge sinum a trygga 15 r. tro loua eða thera halda. ok með thæssum eðum ok trolouan su*m* laghmagher[46] ok almoghe hauer suorit ok louat konu*n*ge sinum. bindz baðe unger ok gamal. ofødder su*m* føder. okiær su*m* kær. fra uærande su*m* þe næær uaro. eða suoro ok tro louaðo. ¶ J upsalum agh*er* konu*n*ger uighias ok kronas. ell*er* ok annar stað i richi sino eptir uilia ok fallum sinum. tho hælzst aff ærchibiscope fore uærðlæks skyld bæggia thera. ¶ Nu fore þæn skyld. at konung*er* agh*er* lande ok laghsaghu huarre særlicha sina eða ganga sum han gik i upsalum. tha han fyrst til konunghs toks. ok almoghe hanum. ¶ Scal han [e]riksgatu[47] sina riða rætsøles um land sin. byriande i upsalum eða at suæria allum them i uplanda laghsaghu boandes æru. ok the hanu*m*. ok eðum gangnum. fylghia hanum iuir laghsaghu thera til strængenæs. thær agh*er* suðer- manna laghman ok goðir mæn með hanu*m* møta. ok þækkilika uið kon*unge* sinum taca. eð hans høra ok hanu*m* suæria. ok eðum gangnu*m* fylghia hanu*m* iuir laghsaghu thera ok til suintuna. thær agh*er* øsgøta laghman ok goðir mæn með hanu*m* møta ok thækkilica uið kon*unge* sinu*m* taca. ok fylghia hanum til lynkøpinghs. thær agh*er* kon-

unger allum øsgøtum ok ølænningum eð sin suæria ok the hanu*m*. ok eðum gangnu*m* fylghia hanu*m* iuir laghsaghu thera til miðian holauið. ok thær agher uirða laghmaðer ok smalænninga með hanu*m* møta. ok thækkilica uid konunge sinu*m* taca. ok fylghia hanum til iunakøpinghs. thær agh*er* kon*unger* uirðum ok allum smalenningum eð sin suæria 15 v. ok the hanu*m*. ok eðum gangnum. | fylghia hanu*m* til iunabæk. thær agh*er* uesgøta laghmander ok goðir mæn með hanum møta. ok thækkilica uið konu*nge* sinum taca ok fylghia hanum til skara. thær agh*er* kon*unger* allum uestgøtum ok uærmum eð sin suæria ok the hanu*m*. ok eðom gangnum fylghia hanum iuir laghsaghu thera til romunda boða. thær aghir nærisk*er* laghmaðer. ok goðe mæ*n* með hanu*m* møta ok fylghia hanum til ørabro. thær agh*ir* kon*unger* allum them i nærische laghsaghu boandes æru eð sin suæria. ok þe hanu*m*. ok eðom gangnum fylghia hanu*m* iuir laghsaghu thera ok til arbugha. thær agh*ir* uestmanna laghma*n* ok goðir mæn með hanu*m* møta. ok thækkilicha uið kon*unge* sinum taca. ok fylghia hanu*m* til uestraaros. thær agh*ir* konu*nger* uestmannu*m* ok allum them i dalum boandes æru eð sin suæria. ok the hanu*m*. ok eðom gangnu*m* fylghia hanu*m* iuir laghsaghu thera til østens bro.

¶ Aff østens bro aghir konung*er* att*er* til upsala riða. ell*er* ok annar stað eptir uilia ok fallum sinum.

¶ Nu hauer konung*er* [e]riksgatu[48] sina riðit ualder su*m* lagh sighia. ok með eðom ok orðom landum ok lanzmannum sinum giort alt thæt han atte them at gøra ok the hanu*m*. guð giøre han goðan ok gamblan. friðsaman ok thyrftelichan. ok æ thy

aldre[49] at han se rætuisare. ok gothom bætre. ◖ Thusand arum þry hundrað arom a nitanda areno ept*ir* uars hærra byrðh. uarð ærliks hærra hærtogh eriks son af suerichi mychil høfðinge ok heðirlik*er* hærra magnus kon*unger* suerichis schane ok norghis ualder ok til konu*n*ghs takin samu lund su*m* fyr ær saght. su*m* ok gamal richis ræt ok siðuæne af alder hauer uarit um konunga | ual 16 r. thera. æn tho at ual ok eða uaro æi i laghbokum sua me*ð* script utlyster firi hans dagha. su*m* han nu siæluer i sinne tillkømd giorðe ok gaff til goðra eptir døma. ◖ Kon*unger* agher i lande ok laghsaghu huarre cost haua tha han [e]riks[50] gatu sina riðir. eptir thy su*m* daghs færðir hans æru til. til hialpande sua them laghsaghum han æi i comb*er*. su*m* them han með flokke sinum gønu*m* riðir. su*m* ok giorðis thusand arom thry hundrað arom. thrætighi arom a fæmta areno æpt*ir* uars hærra byrð tha heðerlicher fyr næmder kon*unger* [e]riks[51] gatu sina reðh.

Vm oræta hæmder. iiii[us]

Hær byrias ezøre konunghs ok aldra høghsta hærra i sueriki. ◖ Fyrsta ær thæt. huar su*m* hæmnis a annan man æn a thæn sama gærning giorðe. thæt scal uæra a tolf manna uitmum[52] i thy hundære thæt giort uar. huat a sama man uar hæmt ell*er* a annan. ell*er* huat skiælnaði thera mellin uar. ◖ Annat ær thætta. huar su*m* hæmnis a gruð ok gøra sæt. ell*er* a gangin lagh. ell*er* ok

lagha tilmæle thæt scal ok hundaris næmd uita. huat sæt uar giør ell*er* æi.

Vm hemsoknir vus

Riðer man hem at andrum ell*er* gang*er*. ok gior hanu*m* hemsokn. huat the æru en ell*er* flere thæs uiliandis hanu*m* scaða gøra ell*er* nokrum i hans garðe. Fyrsta the i garð koma. til bloz sla. sargha ell*er* dræpa. basta ok binda nokon thæn sacløs ær. tha allir ther i flok ok fylghi æru saman. haua ezøre konunghs brutit. ok ær huar thera houuzman fore sik. the aghu allir biltughi læggias. ok thera gooz til skiptis ganga. Nu kunnu the riðande ell*er* gangande i garð koma. ok ængum scaða giøra. utan
16 v. bryta hus. kiæri siðan nokon he*m*sokn til | thera. tha uærin sic með thrætylptum[53] eðe. ok bøtin thre marker firi husbrutit. æn æi ær mere scaðe gior. thy at thær ær høt m*eð* litlu bøt. Ok kan thæn falla fang biuðer. thæt ær thæn hemsokn uil giøra. uarðer han slaghin. saar giør ell*er* dræpin inna*n* garð ok grindastað. liggi ogildir a uærcum sinu*m*. Nu kan nocor annar thæn æi ær bondans hiona fori ouinu*m* sinum bondans gard søkia m*eð* nødthrangum. þa aghu thæs arua æn han uarder dræpin ell*er* saar giør boo skpta[54] ok bøter taca. ok thæn biðin the i frið su*m* iorðena atte. han scaða fik a. Huar su*m* mæn sate i garðe hittas. ok skilias osatter. æn tho at gærning kome thera mellum. þa ær ezore[55] ell*er* hemsokn æi gior. utan han gange aff þem garðe ok i annan. faar sik uapn

ell*er* fylghi. ganger sua att*er* ok gør til thæn fulla gærning. þa ær þæt hemsokn. ¶ Rymer man at garðe firi ouinu*m* sinum skyuter til hans ell*er* castar. faar thæn scaða i garðe ær stadder. thæt ær hemsokn. Giors landboa hemsokn sua at ezøre bryz a hanu*m* með sarum ell*er* drapum. tha agh*er* han baðe boo skipta ok i frið biðia. Bryz eðzøret a annan ok æi a landboan. þa aghi thæn bo skipta. ezørit ær brutit a. ok thæn biði i frið iorðena a.

Vm quinna frið vi^{us}

Tak*er* man konu með uald. synis a hænni ell*er* a hanu*m* asyn thær komin ær thera mellum. ell*er* ok thæt sua nær by ær ell*er* uægh at høra ma oop ok acallan. uarðer thæt laghlica skiærscutat. þa a hundaris næmd uita huat thær ær sant um. Tak*er* man konu með uald. ok uarðer thær takin ok gripin a færske gærning. ok uitna han þær til tolf mæn. tha a han unde suærð dømas. Tak*er* man konu | med uald. dræp*er* kona 17 r.
han i thy. ok uitna sua tolf.[56] liggi ogildir. Tak*er* man konu med uald. rymer af lande með hænne. uarðer han laghlica uunnen til ualzg*er*ninga. tha a han aldri frið fa. før æn konunna giptar man biðir fore hanum.

Vm kirkiu frið ok things frið. vii^{us}

Sitir man a kirkiu uægh ell*er* a thingsuægh fore andrum. dræp*er* sarghar ell*er* til bloz slar. han

hauer brutit konungs ezøre. Comb*er* æi draap ell*er* saar ell*er* bloðuiti. þera mellin. þa ær høt með ængu bøt. Skil þem a kirkiu uægh ell*er* a things uægh æi af langri aund [56a] utan braðum gerningum. þæt ær æi konungs ezøre. Fara mæn fra kirkiu ell*er* thingi. fara þe[57] nocot ærande annar stað ok æi gensta hem. sætz forsat firi them ok fa scaða. þær ær æi kirkiu friðir ell*er* things friðir brutin.

Vm hamblan viii^us

Tak*er* man annan leðer til stok. hugger af hænder ok føter. thæt ær konungs ezøre. utan þæt come i uapna skipti. Giør kona ell*er* ouormaghi thylica g*er*ninga. bøtin með lagha botum. æi ma kona ell*er* ouormaghi friðløs uarða.

Vm ezøris bøter ix^us

Thæssi maal ui hauu*m* nu uptalt. the æru konungs ezøre ok aldra høgsta herranna i sueriki. Huar sum thær brytir a mot. han hauer forgiort allu thy han a ouan iorðena sua mangi sum the æru. ok sua lanzuist. ok biltughi læggias ut[58] alt rikit. ok aldri i frið coma. før æn thæn biðir fore hanu*m* sum han brøt til. Nu ma ængin annars foruerca æi faður suns ok æi sun faðurs. æi broðor broðors. ok ængin annars forgiøra. Skiptis aldra thera loter fyrst af su*m* sacløsir æru. ok taki huar sin lot
17 v. sum han a i bonu. Siðan | hans loter sum brutlik*er* ær skiptis i thry. en lot taki malsæghande

annan kon*unger* thriðia hundare. Biðir malsæghande fore hanu*m* ell*er* hans aruar. þa ma kon*unger* hanum frið giua Løse sic i frið uið konung með fiurætighi marcum.

Vm ezøris bøtir.[59] x^us^

Tha nemdir sculu gøras um ezøris brut. thær aghu uiðir uara baðe thæn sum kierir ok sua thæn sum sakin gifs. ok raðe halui nempd huar thera. Huilkin sum the næmd uær m*eð* eðe sinum. uæri han uarðer. thæn the fella. uæri han fælder. E huar mæ*n* hittas satir ok skilias osatir. thær ær æi ezøre brutit. Huar sum hysir ok hemar um ena naat thæn su*m* biltughir ær suorin ok dømder. bøte threa mark*er*. Hysir han flere næter. bøte fiurætighi mark*er*. ell*er* uæri sic með eðe thrætylptum. Huar sum hysir ok hemar friðløsan man innan thæn dagh hanu*m* ær lagðer. uæri sacløs.

Vm konu*n*gs leðung xi^us^

Nu biuðer kon*unger* lið ok leðung ut. tha scal matu til skips bæra. Thæn scal fara elzster ær a færð. Dela mæn um færðena. þa fari thæn hamnu mæn uilia til uitna. Saar man i by annan æn han boor i. ok saar atung fullan. fari sua opta han sum thæn man by saar allan. Saar han minna æn atung. bæri*n* tha saman flere. thær til attung*er* ær fulder. fari siðan thæn thera første bær lot til. vm alla konungs utgerðir sculu bønder fiurtan natum fyrra buð fa. æn the hana gøra sculu. utan konu*n*gs fal uarði sua. at han fyrra thorue.

Vm them sum forna hamnu ryua. xii^{us}

Huar sum dyruis til forna hamnu ryua. utan
18 r. með | styremanz raðe ok alz skiplaghs. bøte threa m*arke*r. ena kon*unge* andra skiplaghi. ok thriðiu malsæghanda. Sitir hamna quær um utgærðir konungs. bøte threa m*arke*r. Sitir quær annur ok thriði. bøte threa m*arke*r huarn thera. ok m*eð* utgærð uæri æi the boot mere. utan alder fiærðung*er* felle. Fellir siðan fiarðunger fulder. bøte tiu m*arke*r. fellir halft skiplagh bøte tiughu m*arke*r. fellir skiplagh alt. bøte .xl. m*arke*r.

Vm intecter konungs xiii^{us}

Nu sculu konungs utgærðir intacas tha scal thær styreman af skiplaghi fori uara ok uita huar ræt giør ell*er* æi. Can intekiu man nocrum sac uilia giua at han[60] hauer æi ræt giort. uæri sic m*eð* styremanni sinum ok tuem uiðeruaru mannu*m* ok tolf manna uitnum af fiærðumge[61] them sama sum han ær af. at han hauer fult giort. Ængin ma lagh fore konungs utgerðir ganga. æi hamna ell*er* fiærðunger. æi halft hundare ok siðir helt.

Vm roða ræt xiiii^{us}

Comber skip utan uarð ok uacu. tha uæri thæt i fullum roða ræt. Stial ma*n* a skipi minna æn half marc. bøte threa m*arke*r. til thræskiptis ena styremanne. andra malsæghanda. thriðiu hasætum

allum. Stial half marc ell*er* mera. bøte niu m*arke*r til thræskiptis sum saght ær. Slaar man annan ell*er* sarghar. uærin tha acomor hans gilda með siæx marcu*m*. Synis huarte blat ell*er* bloðoct. uæri bardaghe gilder at thrim marcum. Warðer manni uit ok ær æi sander at. uæri sic með siæx mannu*m*. thrim framman sæghl ok thrim aptan. Sæta þe þæssin maal mæðan the uti æru með skipara uitnu*m* siæx. ok styremanz. uærin sac|løsir 18 v. tha the hem coma. Sætas the æi fyr. bøtin tha sac eptir lanzlaghum hema. Warðer man huggin fullum saru*m* ell*er* døðum dræpin mæðan kon*unger* uti ær ell*er* hans fult umbuð. bøtis thær kon*unge* fiuratighi m*arke*r firi friðbrutit. Gerni*n*gar thera liggin i gildi sinu haluu dyrre. æn þa thæt uare hema giort. skiptin the bot styreman ok malsæghande. ok hasætar allir. ◐ Castar man annan með uilia utbyrðis i haf. æru til tueggia manna uitni af skiparum bøte threa m*arke*r firi thæt boorð til lanz uet. firi thæt borð til hafs uet siæx m*arke*r. can thæt af uaða til coma uæri sacløst. Giør styreman asighling andrum. bøte hanu*m* scaða atter með thrim marcum. Rænir man hamn af andrum bøte threa m*arke*r. giør hanu*m* scaða mere. giælde att*er* fullu*m* gialdum. Allir sculu hamn firi konunge ryma sua firi biscopi ell*er* iarle. ell*er* formanni them kon*unger* hauer fore sic sat.

Vm uarð hald. xvus

Tak*er* styreman uarð fore bryggiu sinni. uarðer man scoren i uarðe. bøte siæx øra. Can siðan

scaðe i skip coma innan af lande ell*er* utan af sio. ell*er* stolit af skipi uarða. bøte uarðmaðer scaða at*er*. ok með threa m*arke*r. æn thæn uarðer æi fangin sum g*er*ning giorðe. Fellir þæn uarð styreman til næmne. bøte siæs[62] øra. Far skip nocot hem fyr æn allu*m* ær orlof giuit. haui ferefarit[63] færð sinni. ok giuiut[64] skipuistena. ok með fiurætighi m*arke*r. ◖ Nu thoruo mæn land firi hær gøma. ok uarða ut sætia. utuarð. inuarð ok bya uarð. Fellir man bya uarð þæn hanu*m* buðin ær ell*er* uarðer scorin 19 r. i uarðe. bøte threa øra. Fellir i*n*uarð | ell*er* uarðer scorin. bøte siæx øra. uæri ensac thera i uarðe æru með hanum. Fellir utuarð þæn bøtis uarð hetir. ell*er* uarðer scorin i hanu*m*. bøte threa m*arke*r. comber i baðe karl ok konung*er*. uæri þæn malsæghande sum scar. Fellir man lyznu uarð. comb*er* scaðe a land. bøte niu m*arke*r. takin tuæ lote þe su*m* scaða fingu ok kon*unger* thriðiung. Ganger scaðe gønum byauarð at hanu*m* ouarandis. bøte threa marker skiptins su*m* saght ær. Comber scaði gønu*m* bøtis uarð. at hanum ouarandes a land. bøte fiurætighi mark*er* til þræskiptis. ◖ Thætta æru uizorð þera uarð halda. uita thæt með uitnum them hørðe øpa thry hær op. Orca þe æi þem uitnu*m* ok hærias land ok brennis. bøtin sum skilt ær. Gørs scaðe ængin. uarin sacløsir firi boot. Bønder ok bolfasti mæn aghu i uarð næmnas. ok æi løscæ mæn ell*er* konur. Engin ma ok annan i uarð fori sic sætia. utan han uarðe fore brut hans. æn han bryta can. su*m* fori sic siæluan. æn han bryta kunni. utan thæn se bolfaster. Thætta æru forfal thera uarð sculu halda. liggir man siuker ell*er* saar.

ell*er* hauer ok dødan[65] uarnað fori dorum. ell*er* ær elder høghre æn haua þorf. ell*er* ær callaðer af konungi. ell*er* ær a fiæti fea sins. thænni forfal ma thæn fylla með tuem mannum ok sialuer thriði. uæri þær með sacløs. Falz at them uitnum. bøte sum før skilt ær huaria sac eptir brutum.

¶ Konu*n*gs balk*er*[66] ok skipuistar lyctas nu hær sua. himna konunger thæn uældughi crister giui oos himiriki fa.

¶ Thæssa lund scal konungs leðung ut biuða. at snækkiur ok scutur sculu til reðo uæra um þingizdagha tiðh | með them reðom 19 v.
þær til høre. Thætta sculu hamnu uapn uæra Skiolder ok suærð. spyut ok iarnhatter. Huar hamna scal haua muzo ell*er* panzara ell*er* ok plato. huar hamna scal ok hanbugha ok threa tylpte skøte haua. Af huarre hamnu. scal fiughur pund ok tiughu. tuælotina flesk ok thriðiungen smør. aghi siðan kon*unger* uald aftaca sua mykit hanu*m* thækkiz. Thæfta[67] scal lyusas huarn huitta sunnudagh i strengenæs.

---

20 r. Hær byrias giptninga balk*er* ok tælias i hanu*m* flokkar siæx. ok sighs af thæssum malum.

Huru man scal konu festa J^{us}

Maðer uil sik konu biðia með raðe skyldasta frenda sinna. Han scal thæn man at hitta rætter ær giptninga maðer. Faðer uæri giptninga maðer dottor sinna. ær æi han til. uæri tha broðor. ær æi broðor til. uærin þa fæðernes frender þe skyldastu m*eð* mødernes frenda raðe þerra nestu. Huem þe hana festa. uæri þæt laghlica fest. haui engin uald þe festu att*er* bryta. utan thær hittas san forfal innan. ok raðe tha biscoper skilnaðe þera. ❨ Huilkin mø af faðurs raðe ganger. ell*er* moðor. uæri skild baðe uið fæðerne ok møderne. utan hon fae naðer af þem liuandum. ok the forgiuin hænni thæt. Ænkia raðe siælf giptu sinni með faðurs raðe ok skyldasta frenda.

Vm brøløps gærðer. ii^{us}

Nu raðer man til brøløps i brøløps timum thrim innan iamlanga enum. ¶ Nu faar þæn man sic frenda flok ok fylghi. ok far epti fæsti kono sinni at beðas hona. tha syns hon hanu*m* en tima ok sua annan tima. bøte giptar maðer þrea m*ark*er huariu sinni. þem | sum laghlica til festikono sinni 20 v.
beðes. ¶ Nu far han thriðia tima epti festikono sinni. ok syns hanum þa sum før. sanke þa frender ok flok sin. ok taki siðan hana huar han hana faar. ok hete the kona laghtakin ok æi ualdtakin. Thæn bøte fiurætighi mark*er* hana rænir af hanu*m*. malsæghandanu*m* .xx. m*ark*er. kon*unge* tiu m*ark*er. ok tiu m*ark*er hundære. ¶ Nu comb*er* han epti festicono sinni. tha can skilnaðer uarða mellin thera sum til riða. ok þera sum firi æru. thær liggi huar i gildi sinu the uærin i tuæbøte sum til riða. ok þe i enbøte su*m* firi æru uarðe þær huar uærcum sinum. ¶ Nu can alt uæl uæl[68] uæra bruðgummi geen bruð coma. ok fylghi hans m*eð* hanu*m*. the sculu i friði thit coma. ok sua þæðan fara. can brytas i manhælghð thera sum thit æru rætlica buðni. þa uærin the i tuæbøte. Hittas the at buðin ok obuðin. uæri buðin i tuæbøte ok obuðin i enbøte. Faar obuðin misfyrmilse a sik. ær æi fullum sarum sarghaðer. ell*er* døðum dræpi*n* tha uæri alt thæt ogilt sum han fik.

Vm giptar maal. iii^{us}

Nu beðas ther giptar orð sum mannenu*m* æru skyldaster þa scal kona i bruða sæte ganga með orloue skyldasta manna. þæn skyldaste scal giptar orðom raða. ell*er* ok þæn gipta sum hauer hans orlof thær til. Nu haua bruðmæn uið bruð takit. ok the af garðe fara. them can mot a uæghum møta. tha can þem misfyrmas i þy mote. liggi thæt i tuæbøte. g*er*ningar tha sum þe kunnu giøra. liggin i enbøte. ◐ Bruðmen sculu bruð hem til bonda sins uarða ok i siang hans. Can hænni misfyrmas i thera gømo. thær bøtis at*er* borin ok oborin. fyrst
21 r. kona sialf með attatighi m*arke*r. | siðan uscha barn tu son ok dottor. Thær liggir dotter i attatighi marcum. ok son i fiurætighi marcum. Sua skiptis thæssi bot. tak*er* thæn halft su*m* bruð ær skyldaster. ok halft konunger ok hundære. vsca barna bot. taki halft bruðgummi ok halft kon*unger* ok hundære. Warðer bruð dræpin i siæng með bruðgu*m*ma sinum ell*er* bruðgummi sialuer. bøtis huart thera með hundraða marcum. taki halua bot skyldaste man huars thera ok halua kon*unger* ok hundære. ◐ Nu scal bruðgummi bruð sina a hinderdagh heðra ok morghingif hænni giua. giuir i eghnu*m*. uitin thæt fastar ok forskiæla mæn. þa æn han giuir i løsørum. stande þæt a uitnum thera sum i bruðløpe uaru. ◐ Giptningar allar þær saman æru komnar með laghum suðermanna. aghi mander tua loti i løsum pænningu*m* þera. ok kona thriðiung. ◐ Kunnu thøn iorð afla meða*n* þøn saman æru. aghi ok thær mander tua loti ok kona thriðiu*ng*.

Vm hoor. iiii^{us}

Can kona hor giøra. ganger i siang the annur ær gipt til. Warðer hon thær takin af the konu til thera siæng ær laghgipt. uarðer stypt af hænni næsar ell*er* øron ell*er* synis skyrð a clæðum hænnar. uæri thæt ogilt. ok bøte husfruni thre m*ark*er firi sianga ranit. uæri thæt ensac henna. aghi thær i huarte karl ell*er* konung*er*. hete siðan kona thøn horstacca. ◖ Nu can hænni uarða kient hor. uarð*er* æi takin uiðir. stande fore með tolf manna eðe. ok uæri þa uarð fore þe sac ok oqueðins orðe. falz hon fore þe sac. bøte husfruni sum skilt ær. thæt ær ensac hænnar. ok bøte biscopi fore horit thre m*ark*er. ◖ Can man taca annan i siæng með husfru sinni. dræp*er* thæn man baðe sa|man konu ok man. þøn dømas baðen ogild. ok 21 v. utan kirkiu garð thæt aghu tolf mæn uæria ell*er* fella. Comber mannen udræpin undan ok hauer tho a sic fulla asyn. uærin acomor hans alla ogildar. ok bøte thre m*ark*er. uæri ensac bondans. Nu ær æi asyn a hanu*m* ell*er* agrip*er* nokor takin. uæri sic með eðe tolf ma*n*na. falz at þem eðe. bøte bonda sum skilt. ok biscope thre m*ark*er fore horit.

Vm hemfylgðir. v^{us}

Nu can bonde sun sin gipta uilia ell*er* dottor. mælir með them hemfylgðir faður ok moðor. Can han thæm fran sik snøð at lata ok uil ægnte giuit haua. aghi thæn thera uizorð stemnu mæn

uilia fylghia. the tha uiðir uaro han gaf. ok kona ok man saman festus. Æru ængin uitni til af stemnu mannu*m* sum uið gif uaru. aghe tha giuande uizorð ok æi þiggande. Nu can faðir hemfylgð ut giua. haui e mæðan faðir ok moðer liua. ok bærin att*er* siðan i sama garð till skiptis. taki huar sua siðan sum byrðaðer ær til. Kunnu ok the forgiøra hemfylgðh sinni. stande þæt fyrst i lote thera sum forgiort ær. ok thæt epti ær bærin til skiptis. ¶ Nu can thæn man giptas huarte ær komin at fæðerne ell*er* moðerne. ell*er* kona manni. kunnu misfal i coma. annat dør fran andru. gange thær skipti thera epti lagha giptning. með allu thy thøn æru at comin. ¶ Nu can kona giptas manni them su*m* brøðer hauer með sic flere i bo. þa uilia þe fæðerne sinu skipta. þa scal kona hemfylgð sina frelsa haua sua mykla su*m* hon uar m*eð* uitnum incomin i bo thera. ok þe skiptin fæðerne sinu. Nu sighia þe hemfylgð hænnar minni uæra. ok hon sighir mere.
22 r. uæri thæt a thera | manna uitnum sum uið uaro. þa þæt baðe utgafs ok inførðes i thera fæðernes garð. hauer hon æi sua uitni til. tha sculu þe með tuægia manna uitnum ok tolf manna eðe uita hænni fult ut giuit.

Æn hion skilias barnløs at. vi^{us}

Nu kunnu hion barnløs at skilias. dør mander fyr æn kona. taki huart thera siæng eptir annan með allu thy þær til høre. Liuir kona epti bonda sin. aghe kirkiu klæðe sin hælder the bætri æn the uærri. Thæt scal uæra stæniza ok kiurtil.

iuirklæðe. ok houuðdukar tue. braaz ok fingergul. enfæ aghi hon ægnte meer. Liuir man epti kono sina aghi hæst. saðul ok kirkiu klæðe sin. ok fiughur folkuapn utan skipti. ok ægnti enfæ mera. ◐ Nu ær talt um giptarmaal. guð gøme os baðe lijf ok siæl. AmeN.

[22 v. *blankt.* — 23 r. *åderlåtningstabell på latin.*]

---

23 v. Hær byrias ærfda balker ok tælias i hanum flokkar .xi. ok sighs af thæssum malum.

Vm bryst arf i^{us}

Liua barn eptir bonda tha ær þæt ræt at barn ærue faður sin. Barn ok barna barn æruin sua sum all samsyzkin uarin. Æru æi thøn til. æruin tha faðir ok moðor. Ær æi faðir ell*er* moðor til. æruin tha syst*er* ok broðer. æru æi thøn til. æruin þa broðors barn. sua su*m* eghen broðor. ok slict systir barn sum syster. Æru æi broðors barn ell*er* systir barn til. ærui þa faðurs faðir ell*er* faðurs moðer. ell*er* moðor faður ell*er* moðor moðir. Liuer nocot thera taki thæt arf. thøn æru al iamn-

* oc æn frillubar[næ] pe*n*nigæ vexæ[69]

arua. Æru æi the til. þa ærue faðurs broðor ell*er* faðurs systir. ell*er* moðor broðer ell*er* moðor systir. thæssin all æru ok iamnarua. liuir ett aff them. taki þæt arf up. Ær æghnti thera til takin brøðlungar ok systlungar. halft a fæðerne. ok halft | a 24 r. møðerne. haui thær ængin uald at quælia ell*er* i byrð løsa. ◐ Nu thær brøðer ok syster ærua faður ok moðor. þa ærue broðor tua loti. ok syster thriðiung. ok taki broðor i bolbynum ok syster i umeghnu*m*. ok gøre syster lut sua goðan i umeghnomen. sum broðors lut ær i bolbynum. Æru bolbya flere æn en. þa taki systir lot sin i bolbynum sum broðer. Nu æru syzskini flere æn et. ok bolby æi meer æn en. tha taki ygnsta syzskini lot sin næst solo ok ælzsta fiærst. ok haui æ ygnsta syzskini uald første lot upbæra. siðan sua huart sum gamalt ær til.

Vm kullar arf. ii^{us}

Dør faðer ell*er* moðor. ok liua barn eptir baðe sundercolla ok samcolla. ok haua thøn ærft faður ell*er* moðor. dør siðan et af samsyzskinu*m* taki tualoti samkullar. ok thriðiung sunder collar. uærin huat þe sen flere ell*er* færre. æi fa the mera. ◐ Can faðir ell*er* moðer barn sit ærua með taar ok trægha. haui engin uald thæt arf at quælia ell*er* i byrð løsa. Stander ok brystarf til thriðia manz. uæri ok þæt þæs byrð sum ærft hauer. Comber bacarf i før æn thriði man hauer ærft. gange þa eghn i byrð tha sum ærft uar ut af. Huart ør-

tugh land þær af ganger korn ok pænninga fore tua m*arke*r.

Vm the uærðøra til byrð scal biuða. iiius

Thætta æru the uærðøra sum biuða scal til byrð. Gul ok silf. korn reðo pænnninga.[70] nøt ok klæðe oscoret. ok æi andra uerðøra. Huar sum buði fylghir til byrð innan naat ok iamlanga sua su*m* saght ær. haui uald byrð løsa. biuðer æi sua til. haui þæn iorð sum hauer at arue fangit.

Vm frillu barns arf. iiiius

24 v. Aflar man barn i løscha læghe. aghe thæt barn ept*i*r faður iij. m*arke*r. ell*e*r ok tiunda pænning huarn. Aflar man flere barn m*e*ð samu konu ell*e*r ok með annare. þe fa æi thy mera æn saght ær. æn tho at flere seen. Nu can et af þem arf þætta uptaca. siðan coma flere ok eptir kæra. agha æi bondans arua þy mera ut giua. æn thre m*arke*r. Thæt barnit pænningana hauer upburit. giui hinum andrum ut sic gita thær til uunnit. Vil æi ell*e*r ut giua. tha søkis ut meðh laghum. Thæssin barn standen sua moðor arf sum aðalkonu barn. Giptis mander með samu konu han lighrat hauer standen the barn baðe ærf ok orf baðe fæðerne ok møðerne Vil han ok ængum lundum giptas með hænne sum fyr ær saght. bøte tha tolf øra at frenda thokka botum. taki thæt rætter giptar maðer. ærue ok æi thæt barn mera fram i æt. Nu can ofræls man

barn afla með frælsi konu. ell*er* ok fræls með ofrælsi. gange thær barn til bætri haluu. Aflas barn i hordome ell*er* i frenzimis spiæl. stande þæt barn huarti faðurs arf ell*er* moðor.

Vm barn the eptir faður døðan føðas.* v^{us}

Nu føðes barn siðan faðir døðer ær. synis quikt. ok dræghir anda til ok fra. taki thæt barn faðurs arf. Nu sighia fæðernes frænder. at thæt barn uar æi liuande føt. uæri thæt a eðe ok uitnu*m* quinna thær inni uaru þa þæt uar føt. Wilia thar sua suæria. at þæt barn uar liuande føt. suæri thæt frender hænnar tolf ell*er* skyldemæn. stande siælf i foreðe. Æru æi frender ell*er* skyldemæ*n* til. suæri þa með bygðfastum mannum slikum hon can fa. ok stande siælf i foreðe. ◐ Nu dør moðer
fran barne | ok faðer liuir epti. tha sighia møðer- 25 r.
nes frender. at barn uar æi liuande føt. ell*er* do fyr æn moðor. uæri thæt a thera quinna uitnum ok eðe inni uaru þa thæt barn uar føt. uæri tha bondin arf thæt með eðe tolf manna. stande sialuer i foreðe. uæri þær ofrælsa konu eðer sua gilder sum frælsa. Hauer æi bondin thæssi uitni firi sik. aghi uizorð ængin til þæt arf. Nu kunnu frillu barne pænninga uaxa. ok dør siðan barnløst liuir faðir ell*er* moðer eptir. ærue halft huart thera. Æru æi faðir ell*er* moðer til. gange tha þæt arf su*m* all annur arff.

---

* [oc æn] frillu barnæ [penning]æ vexæ[71]

Vm biltugha manz arf. ok Rantakna konu barns arf. vi^{us}

Uarðer man biltughir laghðer. rymer af lande ok kona hans með hanum. aflar barn með hænni mæðan thøn utlændis æru. ell*er* uaru aflað fyrra. the barn aghu arf ok orf standa. Rymer man ok husfru sitir quær. stiæls hem ok aflar barn með hænni. thæt barn a æi arf taca. thæt heter rishofðe. Nu can biltugha manni ell*er* hans barne nocot arf til falla mæðan han utlændis ær. faar han frið i hans daghum. taki baðe arf ok orf. faar æi frið i hans daghum. takin tha the næstu æru inlændis.

Vm kona uarðer rantakin. vii^{us}

Nu can kona rantakin uarða. uarðer barn aflat i thy. uarðer mannen laghuunnin thær til með tolf mannum. stande thæt barn baðe arf ok orf. æ huar thy can arf til falla.

Vm giald ept*ir* døðan. viii^{us}

Nu kunnu giæld eptir døðan uæra. þa uærin aruar skyldughir thæt giæld giælda af thy goz thær eptir ær. fyr æn the skipta mællin sin. Kunnu the skipta gozet fyr æn giæld æru guldin thæs
25 v. døða. þa hauin aruane gul|dit thæt giæld innan fiura manaða siðan skipt ær. Ær ok sua at ther æi guldit haua innan thæn dagh sum saght ær. ok

skipta the gozet fyrra. tha se thæn sak*er* at thrim marcum. su*m* oguldit hauer. bøte ena kon*unge* ena malsæghanda ok thriðiu hundare. thær ær huar thera malsæghande fore sic su*m* gialda attu. thæn man taki malsæghanda mark sum eptir giældeno kærir ok þær til talar. Nu uilia the dylia giældit. ær þæt minna æn fiurætighi m*ark*e*r*. dyli thæt með tuem uitnum ok tolf mannum. ær thæt fiuratighi mark*er*. tha dyli með thrætylptum eðe. Nu ær þæt giæld með liuanda manna uitnu*m* ut sat ell*er* með breuom. haui þa thæn uizorð sum eptir kiærir. ok æi thæn dylia uil.

Vm ofsinnis arf. ixus

Can sua illa uarða at bonde ok husfru ok børn thera m*eð* them tapas all sænder i uatni saman farande i skipi ell*er* at isi. huaria leðes thæt hænda can. ell*er* ok all sender i elde brenna. ell*er* ok hær a land coma ok sua dræpin uarða ok uet þær ængin. huar tha lægnst liuir ell*er* førstum dør thær gange fæðerne til fæðernes ok møðerne til møðernes.

Vm man dræpir annan til arfs. xus

Nu can ok sua illa hænda at barn dræpir faður sin. ell*er* faðir barn sit með uilia gerning. ell*er* barn møðor ell*er* moðor barn thær ma engin annan til arfs dræpa. Dræp*ir* faðer barn sit. thæt ærft hauer moðor sina. aghir thæt barn syzskini flere sum han ær æi faðer at. takin þøn arf eptir

thæt su*m* dræpit uarð. agher han barn sum drap. tha gangen thøn fran arue. thær giælda thøn faðurs gerninga. dræp*ir* moðer barn sit. uærin lagh samu
26 r. sum saght ær. Dræp*ir* mander | stypbarn sit. taki moðer arf up æn hon liuer. ok barnsins fæðernes frender takin arua bøter. Nu sighia frender barnsins at moðer ræð siælf með bonda sinum barn sit dræpa. uæri þa hun sic með thrætylptum eðe. ok stande siælf i foreðe. Falz hun at them eðe. takin fæðernes frender barnsins baðe boot ok arf. gitir hun sic uart. taki arf epti barn sit. ok fæðernes frender arua bøter. dræp*ir* kona stypbarn sit. uæri lagh samu sum skilt ær. ◐ Nu dræp*ir* man suær sin ell*er* suæru. takin frender skyldasti thæs dræpin uar arua bot. husfru hans su*m* drap. taki arf eptir faður ell*er* moðor. huart thera dræpit uar hælder. Nu can hænni sac giuas at hun ræð thæt drap m*eð* bonda sinum. uæri sic með thrætylptum eðe. ok stande siælf i foreðe. E huar thæn dræp*ir* han ærua skulde. þa uæri han skilder uið arf. ok gitir han sic æi uart thær fore. bøte hundraða mark*er* ok tiughu. Witin thæt tolf mæn með eðe sinum. huat dræpit uar til arfs ell*er* æi.

Vm klærcha arf þe hær infødde æru. xi[us]

Sua ær stat um klærcha arf ok presta. at huilkin prest sum kirkiu hauer. þa uæri skyldughir kirkiu sua mykit epti sic lata. sum han fore sic toc þa han til hænna com. su*m* klærcha kalla inuentarium. Aff thy goz sum thær ær iuir at. haui

prest uald testament giøra. giua ok giælda giald sin. sua ærue epti sic giøra lata. ok heðer allan thæn eptir døðan ær skylduct at uara. Alt thæt siðan thær ær iuir at. þæt æruin rætt*er* aruar hans eptir lanzlaghum.

[26 v. och 27 r. *blanka.*]

27 v. Hær byrias iorða balk*er* ok tælias i hanum flokkar fem ok tiughu. ok sighs aff thæssum malum.

ius[75]

Mander clandar iorð i by. tha scal synamæn 28 r.
till calla. thæn byr scal til brut ok byamaals ganga. tha ganger thæn man til clandat hauer ok sik kiænnir. tha suarar thæn sum sik kæ*n*nir ok aboor. aghe þa aboande uald ok uizorð sik fore fæðerne uæria með bya ma*n*nu*m* sinum. Nu sighir þæn sit fæðerne uæra sum clandat hauer. ok fylghia hanum sua ful uitni. at han ok faðer fore hanum ræðu baðe gipt ok afrað. aghi ok han uald sik fore fæðerne uæria. uærin thær baðe iamskila. Come huar thera till things með thrætylptum eðe. Næmni siðan huar thera .vi. mæn. þe tolf aghu ranzaka huar thera sannare hauer. ok til þæs thera eðuitis the tolf uilia ganga. at suornum[76] thrætylptum eðenum. fylli tha thæn eð sin þe með ganga. ok aghi han iorð sum þe fylghia. ok thæn se skilder uiðh iorð sum the fran ganga.

Huru byrða mæn um iorð dela. iius

Nu kunnu tue mæn delas uið um byrð at køpa. annar sighir sik nærmer uæra byrð. Tha uæri thæn nærmer byrð sina køpa. sum nærmer uare ærua æn ærua sculde. ok lagh biuðe til byrð sinna sum i laghum skilt ær. æru the baðe iam skyldir.

uærin ok baðer iamner byrð at køpa. ❨ Nu hauer byrða man iorð sina salt eptir thy sum lagh haua skilt. ok byrða men oqualt latit standa iuir stemnudagha ok æi til buðit. haui tha thæn iorð køpt hauer. ok haui ængin uald þe iorð framaleð at quælia ell*er* a tala. Can mander sælia fæðerne sit. ok køpa
28 v. annat goz. ell*er* ok skipta. uæri þa | thæt fæðerne ok byrð ok æi aflinga iorð. þæt a rætum byrðama*nn*u*m* biuðas æn falt hetir. Alla aflinga iord. sum ei ær aff byrd køpt. haui þen wald. sum afflat hauur.[77] giwa ok gielda[78] oc selliæ hwem han will.[79]

Vm afraða giæld. iiius

Nu can landboe afrað af mero giælda. æn til hittis i rætu byamale. þa scal han alla æghanda saman calla. ok þe*m* til sighia. Wilia æghanda æi til coma. tha halde landboe at sacløsu afraðum uppi. Nu koma æghandar til byar. tha scal huar thera uæria með eðe attertan manna alt thæt su*m* minna ær æn ørtugh. Alt thæt sum ørtugh ær ell*er* mera uæri thæt með eðe thrætylptum. tha hauer sua huar þera uart sum afrað hauer takit. økningar allar uærin aflaghðar. ok eðar allir standen. Landboar afrað æi mere af giæidin. æn i rætu byabruti hittis. Væri thæt landboans scaði æn han æi æghanda fyrra til saghði. Can en af them su*m* uæria sculde eð sin fella. gialde att*er* landboa gipt ok afrað ok með þre mark*er* til thræskiptis. ok the skiptin iorð sum uart haua.

Æn brøðer dela um iorð ok um thranga køpt.[80] iiii[us]

Dela brøðer um eghn ell*er* byrðamæn. thera ma huarghin fori andrum fæðerna[81] thær a huar a annan uærð ell*er* uiðirgiæld leða. Fylghia thær sua fullir fastar. stande thær sua skyldra manna køp sum oskyldra. Nu kunnu tue mæn eghn køpa. annar ær byrðamander til ok annar æi. aghe byrðamander iorð ok thæn uæri uið skildir æi æghir byrð til. Nu can manne nød til coma ok thrang. tha uil han iorð sina sælia. biuðe the iorð byrðamannum sinum. fyrst hema at þera | með 29 r. granna uitnum. thær næst at kirkiu með sokna uitnum sua a thingi með thinghs uitnum. Nu dela the sin i mellum annar sighir laghbuðit uæra ok annar æi. uæri thæt a tolf manna uitnum. halui næmd raðe huar thera. Vilia tolf mæ*n* sua sighia ok uitna. at iorð ær laghbuðin i laghthingum. ok byrðaman uilde æi løsa. tha haui þæn iorð sum køpti. ær byrðamander inlendis. tha liggi fore hanum sum byrðama*n*der ær lagha stemnudagher byrð sina at løsa æn han uil. þæt ær dagh ok manaðer. Can thæn utlendis uæra su*m* rætt*er* byrðamander ær. tha liggi fore hanum dagh ok iamlangi. Løsir ha*n* æi i thæmma stemnudaghum byrð att*er*. aghe uald ægnti siðan løsa. haui thæn iorð sum køpti með oklutraðu ok oqualdu. Vitna tolf mæn með byrða manni. at iorð the ær æi laghbuðin sum saght ær. tha dømes iorð i byrð. ok hin til uærðs

sins sum køpt hafðe. ok thæn bøte thre m*arke*r sum salde.

Vm syzskina iorða skipti. vus

Uil man skipta undan syst*ir* ell*er* broðor fæðerne thera. thæn sum skipta uil. han scal læggia them threa bya i ual. thæt a rætter byrðaman giøra. Fori thy skipti liggi stemnudagher naat ok iamlange. haui thøn uald egnti fyr uið annan skipta. J them byum ær byrðamander skyldughir them iorð fa. sum løsiorð ær innan. þæt scal uæra bonda by ok æi konungs ell*er* ualzmanna. ◐ Nu can uæra at syst*ir* ell*er* broðer skipta iorð sinni undan næsta byrða manni. the æi ma undan byrð ganga. ok stander þæt skipti oqualt um nat ok manað. siðan iamlange ær uti. þæt skipti scal fast ok fult standa. ok haui siðan framaleð engin uald til thæt 29 v. skipti quælia ell*er* clanda. Tolf mæn scu|lu uita æn iorðin hauer laghlica i byrða buði uarit sua sum skilt ær. ok sua æn byrðaman bør til i stemnudagha laghlicha at løsa. Sighia the at iorð uar æi laghlica upbuðin sua sum fyr ær skilt. dømis tha iorð i byrð. ok thæn bøte threa marker sum ohemult hauer skpt.[82] ena malsæghanda. andra hundare ok thriðiu konunge.

Æn flere binda køp a en. vius.

Kunnu tue ell*er* thri køp ell*er* skipti a en gripa. sighia iorð af hanum fangit haua. fylghi them

allum fulder fasta ræter. haui thæn uizorð sum fyrra køpti. þæn kræui uærð sit att*er* senna køpti. ok threa marker með fore thæt at hanu*m* uar ohemult salt. tolf mæn uitin thæt huilkin thera førra køpti. Hauer en thera hæfðat undir sik. takit afgipt ok afrað. aghi þa þæn með fullu køpi. Nu hauer ængin sua hæfðat. aghi þa þæn eghn hemuls man með stander. Giælde thæn uærð atter þem sum a han eptir uærðe sinu gita fasta bundit thær tuem et salde. ok threa mark*er* með fore ohemult.

¶ Nu kunnu æn tue køp a en gripa með fastum ok huarghin thera hauer hæfð a iorð ell*er* afgipti takit sum saght ær. tha dyl salin at han huarghum thera salt hauer. tha fyllin a han fullan fasta ræt. ok haui huar halua iorð ell*er* halft uærð ok halua boot. Æru the ok fleri. uæri lagh sama. Æn sighia tue af enum iorð fangit haua. annar sighir skipt haua ok annar køpt. hauer huarghin hæfðat iorðena. þa gips[83] them uizorð sum skipti giorðe. Annar binde fasta eptir uærðe sum køpte. bøte then threa m*ark*e*r* ohemult salde.

Vm att*er*køps fasta. viius.

Nu can bonda threngia eghn sina uæðsætia i bygd he|ma með uæðia fastum ok stemnudagh 30 r.
fore læggia. Tha scal ha*n* með saṃa fastum att*er* løsa. sum uið uaru tha han egn sina ut satte. ell*er* ok aruum thera. Nu uil þæn æi uið uærðe taca suṃ egn sat uar. þa scal uerð tacum i hænder sætia. ok bonde siæluer egn sinni raða sum ut

satte. Hin taki uærð tha hanum synis. Fylghia æi hanum sum eghn utsat hafðe fulle att*er*køps fasta. aghi tha thæn egn sum fangit hauer.

Æn man can iorð sina i konungs ell*er* biscops garð bøta. viii^{us}

Can man bøta iorð sina i konu*n*gs garð ell*er* biscops. thær sculu stemnudagha fori liggia. þri things dagha. byrðamæn sculu the iorð att*er* løsa i them thrim uicum. Æru byrðamæn utan hundaris. liggi fore them nat ok manaðer. vil þa lænsmander æi uið uærðe taca. þa sculu byrðamæn uærð a thingi biuða ok tacum i hænder sætia. byrðamæn raðen egn. ok lænsman taki uærð. tha hanum synis. Ær æi sua buðit. tha haui þæn iorð sum fangit hauer. tolff mæn sculu uita huat buðit uar ell*er* æi. raðe halue næmd huar. Huilkin domare att*er*køps fasta eð dømir fram. fyr æn tolf mæn haua uitnat sannind þær um. bøte thre m*arker*. ok domin uæri ogilder.

Æn bonde ma husfru sinna iorð sælia. ix^{us}

Nu uil bonde husfru sinna iorð sælia. æru thøn æi barnum bundin. þa haui æi uald hænna iorð at sælia utan iaquæðe hænna ok skyldasta frenda hænna. Æru þøn barnum bundin. ok uurak*er* nøð til. tha haui uald at sælia bæggia. tua luti bondin af iorð sinni. ok thriðiung af husfruna iorð. E huar bonde ell*er* sæl ell*er* skipti iorð husfru sinna. v. þa þæn sum køpir. bindi fasta baðe|a bonda ok husfru.

Vm man iorð køpir ok thæn dør sum salt hau*er*. xus.

Køpir man iorð aff andrum. ok dør thæn sum salt hauer. uilia siðan æruingia hans clanda ok quælia the iorð. tha scal thæn sum køpti binda fullan fasta ræt a them. með þy at thær ær sun i faðurs stað ok broðor i broðors stað. ok e huar sum annar[84] æruir. han ærue sua let sum lioft i thæssu male.

Vm iorða ueðsætning. xius

Nu can mander eghn køpmannum uædsætia. han scal thæt með uitnum ok fullum fastum gøra ok sua ut sætia. þær til stemnudagh firi læggia. Sua scal ok bonde att*er* løsa með fastum ok[85] stemnudaghum. sum han ut sæt*er*. Nu sighir køpman iuir stemnudagh iorð standit haua. ok bonda ægnti tilbuðit haua. þa scal han the egn eptir stemnudagha up biuða i thrim thingum rætum byrðamannu*m* i þy hundare iorð liggir. Løsa æi byrðamæn att*er* epti sua buðit. haui tha þæn iorð sum fangit hauer. Nu sighia the sum løsa uilia. at þe iorð ær æi laghlica up buðin. uiti tha køpman hana laghlica upbuðna uara með .vi. mannum af køpstaðe sum iorð uar ut sat. ok siæx af lande i thy hundare iorðin liggir. at hon laghlica up bøz. uilia the tolf thæt suæria at laghlica uar upbuðit. tha haui thæn iorð sum fangit hauer. Kan bonde siðan dylia at ha*n* aldri the eghn ut sætti.

haui tha køpman uald m*eð* fastu*m* sinum þe eghn uæria i thy hundare hon liggir. Gitir køpman sua uart. giui thæn eghn ut sum uæðsat hafði með oðulbrut. Hauer thæn man byrðamæn sina með things uitnum uiðir uarat. fyr æn byrð eghn uar
31 r. lagh|lica bort gangen undan them. uæri sacløs. hauer æi sua giort. bøte thre m*arke*r til thræskiptis.

Æn man sighir iorð af andru*m* køpt haua ok annar dyl. xii^{us}

Nu can mander sighia iorð af andrum haua køpt. annar dyl ok sigh*ir* nei fori at han æi salt hafði. aghi thæn uizorð sum fasta fylghia the sum uiðir uaru. ok uitni þøn tu sum uærð matu. thæn haui þa egnti uald ne sighia sum salde. Huar sum iorð faar með køp ell*e*r skipti laghlica af andru*m* ok hauer hana oclandaða ok oqualda um thry aar. sua at þær ængin a talar. haui siðan engin uald the iorð sua lengi hauer standit oquald clutra ell*e*r clanda ell*e*r atala. utan thæn man kunni uæra hærfangin ok sua længe utlændis. ell*e*r thæt se ouormaghi. thy at ængin ma ouormagha iorð sælia ell*e*r skipta utan til bætra. ok tho* manna raðe. Thær sum tue mæn dela um iorð ok ær hon sain. þa aghi thæn sæð sum iord uindir.

Vm ouormagha føðo thorua. xiii^{us}

Kunnu ouormagha ell*e*r uituillinga fødo thorua. tha moghu næsto frender sælia iorð ell*e*r løs-

* m*eð* skyldasta[86]

øra therra þem til føðo. þa scal thæn sum køpir iorð. taca fasta af rætum æghanda ok af næstum frendum thera. clutras thæt siðan. bindi tha fasta a rætan æghanda ok a næstu frender hans. Firi uituilling ok ouormagha aghu frænder baðe suara ok søkia.

Vm gipt ok afrað. xiiii^us

Giptar man iorð af andrum. stande gipt thera um nat ok manað. tha ær gipt lagh standen. Atta aar scal gipt standa fore þem sum giptaðe. aghi ængin uald fore andrum ryua. utan æghanden kunni til þræ*n*|gia sialuum aboa. giui tha land- 31 v.
boanu*m* att*er* gipt the sum oannað ær. ok træðis løn með. æn træt ær. ok raðe æghande sialuer iorð sinni. Huilkin landboe sum minna hauer æn ørtugh land iord ok sitir quer um afrað. uiti guldit með ens sins eðe. ell*er* giui ut afrað ok boot enga með. Varðer þæt ørtugh land fult. ok sitir quer um afrað iuir miðfastu. giui ut afrað ok þre øra at auitum.[87] ell*er* uiti afrað før ut giuit. Sitir quer um aar et. uiti guldit með tuem mannu*m* ok sialuer thriði. um annat með siæx mannu*m*. um þriðia með tuem ok tolf. æn þæt ær ørtugh land ell*er* mera. Falz han at them eðe ell*er* uitnum. giui ut afrað ok a threa mark*er*.

Vm landboe ma hus af iorð æghandes føra. xv^us

Hauer landboe hus byght af nyu a the iorð han at afraðum hauer haft. þe hus scal han iorð-

æghanda biuða a þrim þings daghum þa han bort far af iorð þere. Vil æi æghande til sin køpa. þa føre landboe af at sacløsu innan naat ok iamlanga. Førir han ok æi af sum saght ær. tha hauin the hus forstandit sik. Tak*er* siðan æghande undan ell*er* næmnir i eghna lotum þem han giptat hauer. uæri þæt a uitnum thera su*m* uið uaru þa gipt festis. Nu can man iorð þe giptað ær með cøp ell*er* i skipti[87a] fa. tha scal thær gipt fore landboa standa.

Huru landboe scal iorð att*er* sighia. xvi[us]

Nu can landboa fatøct hænda. gitir æi bole uppi haldit thy han giptat hauer. ell*er* uil ok af fara ok bole upsighia. þa scal han rætum æghanda a thingi til sighia. ok annan landboa a bool biuða.
32 r. Fylghia sua hanum ful things uitni. fari at | sacløsu huart han uil. Hauer han æi things uitni su*m* saght ær. halde tha landboe afraðum uppi ok skyldum allum til bolax stemnu. koma siðan fal innan. þem giælde lanðboe. ok æghande uæri sacløs.

Vm landboe ok iorðæghande um gipt dela. xvii[us]

Dela mæn um iorð. annar sighir giptaða uæra ok annar sighir nei fori. tha haui thæn uizorð su*m* gipt sighir gifna uæra með tuægia bygðfasta manna uitnum ok tolf manna eðe. Festir mander gipt með uitnum. ok giælder æi thæghar.

træðe. sae. skæri ok slae at sacløsu. førir siðan bort af. at gipt uguldni. bøte threa m*arke*r um aar. sua um annat ok thriðia. hauer han ok um bolatekiu alla. æi ær boot thy mere. utan giælde ut gipt ok afrað með sua mang the * æru. Giptar man iorð andrum. ok thæn dør su*m* giptaði fyr æn bolatekia. ær uti tha stande gipt fore aruum hans til stemnudaghs. Huar su*m* giptar iorð undan andrum fyr æn hanum ær laghlica af saght. bøte thre m*arke*r fore undigipt.

Vm iorða køp ok skipti xviii^{us}.

Skipta mæn eghnum ell*e*r køp giøra sin i mellum. annar sighir afnæmning uæra undan takna. annar sighir næi. uitin thæt fastar thera sum uiðir køp ell*e*r skipti uaru. huat afnæmning uar gør ell*e*r æi. ok uæri køp ok skipti epti thera uitnum. Viðir køp ell*e*r skipti sculu uæra tolf fastar. ok tue uiðeruaru mæn. the sculu a thingi ell*e*r fori kirkiu sokn giuas. Skipta mæn eghnum sua at fult gifs gen fullu ok likt ær mote liku. uæri thæt byrða loter hans sum han hauer innan skipt. Stander siðan skipti thæt nat ok manað. þa ær thæt laghstandit. Kunnu uildir mellum skipti giuas. uil | thæn ryua sum gaf. haui firigiuit pænningum 32 v.
sinum. sua ok æn han fullar æi skipti. þa uæri thæt ogilt. Vil ok thæn ryua sum uildir tok. giui att*e*r uildir ell*e*r uiti att*e*r gifna með samu fastum uið skipti uaru. Skiptir nokor uið uituilling ell*e*r ouormagha. thæt ær ogilt. þy at the moghu ægnti

* oguldin[88]

køp ell*er* skipti gøra utan skyldasta frenda rað. ok faðurs ell*er* moðor huart thera hælder liuir. ¶ Skiptir faður bort ouormagha[89] møðerne. ell*er* moðer ouormagha fæðerne. ell*er* andri skylde mæn barna ok ouormagha skipta thera goz bort. þa moghu the skipta i bætra ok æi i uærra. Ær thæt æi sua skipt. tha haui barn ualð þa thæt til moghanda alder comber. til sit goz att*er* ganga ok skipti att*er* bryta. utan thæt uili tha sialft með goðuilia þæn haua lata sum fangit hauer.

Vm urfiælle. xix^{us}

Liggir urfiælder i by. ok ær flutfiælder. fylghir æi forn hæfð. rør ell*er* garðer. gange atter i sama by han ær ut af gangin með løsnum at sacløsum them sum hæfðat hauer. Thul han stemningar ell*er* callas syn til hans sum hæfðat hauer fiæl. giui tha ut fiæl. ok bøte þrea m*ark*er til thræskiptis. Giuir han ut fiæl utan sak tha scal han m*ark* haua fori thynia sæðe. øre fori lassa eng. Halder læng*er* siðan fult ær til buðit. giui ut[90] fiæl ok sæð mæðer. ok thæn sæti pænninga tacum i hænder su*m* til biuðer. Liggir urfiæller i by. fylghir forn hæfð. rør ok garðer ok matgiærð. liggi han them fore fæðerne. liggir ok thæn fiæller sum flere byar æn en agho um kring. the sum han aghu. hauin the thæn fiæl fore fæðerne sit.

Huru landboe ma a scogh aka. xx^{us}.

33 r. Agher man ørtugh i by unde landboa. tha ma landboe fullum øki a schogh aka. hauer æi

meer æn half ørtugh ake haluu*m* øki. hauer æghnti i by. aghi ok ægnti i scoghe. ok e huar man agher iorð i by þær scogher liggir til. tha agh*er* thæn scogh sum 'iorð agher. Haui ængin uizorð uið scogh kæ*n*nas. thæn sum æi a iorð the scoghin stander a. Hauer man øre fullan i by tha moghu frælst up a scogh akå baðe æghande ok landboe. ¶ Can ofhug a scogh giøras. aghi thæn uizorð sum skipta uil. can dela i thæn by coma landboe i bygg*er* han scal rætum æghanda til sighia. iorðæghande aghir fore iorð sina baðe suara ok søkia. uæria ell*er* ut giua ok æi landboe. E huar man grip*ir* til hemuls manz. þa scal han i laghthingum fram coma ok uæria. ell*er* forfalz uitni hans. stande dela i querstaðu thær til suarande comber. Nu can landboe auercan ell*er* garða fal giøra. ell*er* annat nocot i lagh ma*n*na bryta. uarðe siæluer brutum sinum.

Æn man hauer eghn i annars bolstaði. xxi^{us}

Hauer man eghn i annars bolstaðe. ok uil æi andru*m* byggia ell*er* siæluer fara. tha sculu byamæn æghanda a thingi til sighia huat han ær thær ell*er* æi. Vil han huarte bygia andrum ell*er* gerða garða. þa takin the dom af domarenum at gerða um aker ok eng a sama thingi. ok slain engena ok hauin fore æruoðe sit. ok bonde sum iorð a halde utgærðu*m* uppe. þæn bøte garða[91] fal sum ængina slar.

Vm boolagh. xxii^us^

Uil man bolagh lægia með andrum thær sculu tolf mæn uiðir uara tha the bolagh lægia. the sculu ok[92] huru længe thera bolagh scal sta*n*da.
33 v. |bætras thera goz. bætris fore baðum. can thæt ok minscas. minschis fore baðum. Nu ær bolaghs stemna uti. ok the uilia bo sinu skipta. þa uil annar sic mera af thy bo kienna ok andrum minna. uæri thæt a thera tolf uitnum su*m* uið uaru þa þe bolagh laghðu. ok skiptis eptir thy su*m* þe uitna. Halder siðan annar fore andrum. ok uil æi ut giua eptir thæssa uitnum ok eðe. bøte thre m*arke*r fore ofhaldit. Vil man bolagh ryua fori stemnudagh. bøte thæn threa m*arke*r sum ryuer af sinum enskyldum pænningum ok ryui sua. hauin siðan huar sit eptir bolaghs fasta uitnum.

Vm inlaghs fæ. xxiii^us^

Lægger man pænninga in til annars manz ell*er* andr*a* coste. huat thæt hælzt ær man til gømo insæter. þa scal hanu*m* thæt sama ut uarða þæn sum in hafði takit. Nu can thæn att*er* cræuia sum in satti. þa dyl hin ok sighir næi fori. uiti þa han sum ut cræuer in til þæs sum dyl meðh tuægia manna uitnum ok tolf manna eðe. at thæt uar insat sum han ut cræuer. gitir æi sua inuitnat. þa uæri sic hin með tuem ok tolf. Stials ell*er* brinder ell*er* ualtaks bægia thera saman. hauin baðe scaða. ær æi þæt. tha fae thæt sama ater ut sum han in til gømo takit hafði eptir them uitnum sum skilt ær.

Huru faðir a barnum iorð firi føðo biuða. xxiiiius

Comber manni ell*er* konu ældi til ell*er* sot. tha æru barn skyldugh faður ok moðor føða til døðradagha. huat the agha mera ell*er* minna. ok agh*er* bonden minni iorð. æn han sic til føðo sinna hulpit gitir uiðir. æru barn bondans et. tu. ell*er* flere. þa scal fadur barnum sinum iorð a thingi biuða. uilia thøn | uiðir taca. tha uærin skyldugh 34 r. faður ell*er* moðor føða ok kost fori them halda. halft annat aar firi ørtugh land iorð. su*m* afgildi ær baðe korn ok pænninga. Giælder æi ørtughin utan snøða pænnnga.[92a] thær firi scal han ens aars føðo haua. Ælsta barnit scal først uiðir taca ok oppe halda. thær næst sua huart sum thæt ær aldruct til. Huart barn ær skyldught sua længe faður ell*er* moðor føða. þær til sua mykit ær nøt. su*m* þæt eptir han døðan ærua sculde. broðor broðors lot ok systir syst*ir* lot. ◐ Nu uil et barn æi uiðir taca. þa thæt þera su*m* faður føðir. taki thæt at hanum døðum fyrste fult firi cost sin. æn tho at æi se mera til æn þæt costaðe a han mæðan han lifði ell*er* moðor. Can ok nocot mera eptir them døð uæra. taki þa huart syzskini sin lot fullan. eptir thy sum huariu þera til ræta bær ok lagh skilia. Samu lagh uærin um frender su*m* barnløse døa su*m* nu æru saghð. uæri thæn næster at føða su*m* nester ær at ærua. ◐ Kunnu syzskini sin i mellum dela sighir et sua sin cost haua til buðit su*m* annat. uæri thæt a tolf manna uitnum

þera su*m* þe sin skiæl til halda. Æruingia uærin skyldughir faður ok moðor føða ok uppi halda æn þem fatøct. sot. ell*er* alder hænda can. huat the aghu pænninga til ell*er* æi. Wraker sun ell*er* dottor faður ell*er* moðor. bøtin threa m*arke*r. sua opt þøn thæt gøra. uæri ensac thera urækin æru.

Æn nocor sighs ur iorða delo. xxv^{us}

Delas tue byar uiðir um iorð. tha sighir sic en granne bort af the delo fori thingi før æn uæðias til skiæla. kunu siðan granna tapa. tha uæri han sacløs. vinna ok granna. tha uæri skilder baðe
34 v. uið iorð ok bot þe thær scal | firi tacas. Comber han til suara ok uæðiar með grannu*m* ok skil sic siðan uiðir. bøte þrea mark*er* ok uæri siðan uid þem skild*ir* huat the uinna ell*er* tapa the delo.

Festir man fasta eð a iorð. ok uil siðan uæria med fæðernes eðe. ell*er* biuðer fæðernes eð. ok uil fulla fasta eð ell*er* biuðer baðe up a ørtugh ena. ok uil fulla up a tua. þæt sculu tolf mæn fyrra skæra æn eðer suæris. ◖ Hær ær talder iorða balk*er* iorð mun ængin þryta. fori the iorð ui byggium hær a guð giui os himiriki nyuta.

Uarðer giptar eðer ater dømder. þa scal thæn þær ær houuz man fori ok the tue eðen hofða huar thera bøte threa m*ark*e*r*. ok huar thæn i eðenu*m* ær með them bøte siæx øra. ok thæn eð sculu the alli fasta.

Glafs eðer hetir thæn utan dom suærs. uarðer han att*er* dømder. bøte huar thæn i eðenum ær .vi. øra. ok ængin af them faste.

Uarðer thæn æðer att*er* dømder su*m* tue ok tolf suæria ok dømder ær orætlica af domarenum. tha scal houuz mannin ok the tue i foreðenum æru. huar thera bøte threa m*ark*e*r*. ok huar thæn i eðenum ær. bøte .vi. øra.

— — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — —

[*Ett blad bortskuret.*]

35 r. Hær byrias bygninga balk*er* ok tælias i hanum flokkar thri ok fiurætighi af þæssum malum.

* [oc] skypabræn[96]

Huru by scal sa. i^{us}.

Bønder uilia sæð sina byria. tha scal huar lagha uærn uið annan halda. Ær thiali ur iorð. tha scal fastan garð gærða. liggir thiæli quer i iorð. gærðin með stikilstør thær till thiali ur iorð ganger. halde sua huar uærn uið annan. ok thæn sua gærðir uæri sacløs. Nu can man fella ok æi sua fel[97] gærða. liggir niðri garðer hans um uicu 36 r. ena. bøte thre øra. | ok sua firi andra ok thriðiu. uæri ensac bya manna. liggir niðri um manað eptir thæt sæd ær byriað. bøte thre m*ark*er til thræskiptis. kon*ungi* hundære ok malsæghanda. firi manað annan ok thriðia bøte samuleð. Kunnu garða flere niðri liggia æn thri firi bonda þem sama. uæri æi sac hans thy mere. Æll[98] thrigia øra sac. ær ensac malsæghanda. ok scal nøðas ok næmas til sacøren. sua scal ok næmas til allan þæn sacøre sum ut dømes. huem han hælzt til høre.

Vm thyufnað af uarfangum. ii^{us}

Stiæl man af uarfangum bondans. arðo af sila. bøte ørtugh. Stiæl tøma bøte øre. Stiæl sila með allu bøte þre øra. Stiæl arðer bøte .iii. øra. firi arðer skeðer samuleð. Thætta ær alt ensac bondans ok søkis ut sum skilt ær. Stiæl man bild af arðre bøte threa m*ark*er til thræskiptis. Stiæl tinna ur ak*er* hærui bo*n*dans. annan ok thriðia. bøte øre firi huarn ensac bo*n*da*n*s Stial man haruu alla.

ok ak*er* iuir bolstaða deld ena. bøte threa m*arker* sua fori andra ok thriðiu. førør siðan bort m*eð* allu ok sunder hugger sænker ell*er* brænnir. bøte fiurætighi mark*er*. kon*ungi* malsæghanda ok hundære. Kan thæt manne uitas ok ær æi takin með. uæri fiurætighi marcha sac með thrætylptum eðe. thrigia marcha sac m*eð* tolf ok tuem mannum. thrigia øra sac með tuem ok sialuer thriði. ¶ Nu æru acra saðe. ok garðar upgærðir allir. tha sculu the i friði * ok sæð manna. Hugger man ell*er* brytir størmaal et annat ok thriðia. bøte øre firi huart ensac bondans. hugger man ell*er* brytir lið a garðe þæt gønum ma ganga alschuna fæ. ell*er* ok al hiorð. bøte | thre m*arker* til thræskiptis. ok 36 v.
giælde att*er* al spiællin. Warðer æi man takin uið. uæri sic með eðe tolf manna. ok thæn giælde tha spiæl att*er* sum garð atte.

Vm acra skipti ok acra awærchan. iii[us]

Nu uilia mæn acrum sinum skipta. thær scal ra niðir sætia ok forar æria sum allum synis ræt uæra. Siðan skæra man aker sin eptir forum arðum ok rau*m* sattum. Finder tha nocor at han mishalden ær. kræui ræt af sinum grannum. Vilia the hanu*m* ræt giøra uærin sacløsir allir. ær æi hanum ræt giort. þa scal han til kirkiu fara af sokn syn til calla. siæx mæn scal huar thera næmna Vil þæn æi nemd gøra sac ær giuin. þa næmne thæn alla syn uær ær haldin. þæt hetir nødsyn.

* vara[99]

Nu comber syn til by. firi ganger ræter malsæghande. han scal by fori synamannum bryta. the sculu hanum fylghia sua uit ha*n* uil fore ganga. Ær afærð giør i aker deld enne. uæri sic með ens sins eðe thæn sum giorðe. at han for uilder ok ouis. ok giælde korn att*er* eptir miætzmanna eðe. Giør ma*n* afærð i annare deld. uæri thæt með sic ok granna sinum ok giælde atter corn sum saght ær. Giør afærð i deld þriðiu uæri thæt með sic ok tuem sinum grannum ok giælde corn ater sum fyrra skilt ær. æi ma han længer uilder um alt gærðe ganga. Comber man siðan a deld fiærðio[1] bøte thre m*arke*r til thræskiptis. sua firi fæmto deld ok siæto uæri that[1a] a thera manna eðe sum thær til uaru næmder huat auercat ær. ok giælde att*er* korn sum the sighia. m*eð* bot sum saght ær. æi uarðer bot thøn mera. Samu lagh æru um
37 r. afærðe i ængium sum i acrum. ok þo huart ep|tir sinu gildi. ❨ E huarium lundum man auercar annars iorð. ok førir ægnti af bort. giælde corn firi corn. ok hø firi hø. tak*er* bort með allu. bøte sum skilt ær.

Vm forar ok ra førning. iiii^{us}

Nu æria mæn forar i acrum ell*er* uaða uað i engium. synis ræt i raum ok ær urankt i miðiu. giælde att*er* thæt han takit hauer með miætzmanna eðe. ok uæri sacløs firi bot. Liggir uað a sama man i ængium. uæri samu lagh. liggir a flere æn en. uærin allir sacløsir. huar raførning gør a annan orætlica i deld enne. bøte threa m*arke*r. sua firi

andra ok thriðiu. ell*er* uæri thæt með tolf manna eðe. Ær thæt ok giort um alt gerðe æi uarða eða thæs flere. ok æi bot thy mere.

Vm axa plokcan ok læsning ok korn laðning. v[us]

Huar sum plokkar ax af acrum annars. uarðer fangin með ok aftækt af hanum takin. orcar han sic at søkia sum scaðan hauer fangit. søke en ak*er* með tuægia manna uitnum ok tolf manna eðe. Kiænnir hanu*m* um flere. uarðer takin með. søke með thrim uitnum ok attertan manna eðe. faar han sua søkt. bøte þæn ax plokkaðe niu mark*er* til thræskiptis. ◖ Huar sum læs ax a scornum akre. uarðer aftekt af hanum takin. søke han með ens sins eðe. kiennir hanum um tua. søke han með sic ok sinum granna. kiennir hanum um threa. suæri til hans meðh andrum tuem. Orkar han sua at søkia með uitnum a han. bøte threa øra þæn sum ax las fori aker huarn. uæri ensac bondans. søkis eptir þy sum skilt ær i laghum Plokkar man skyul en. uarðer takin með. bøte thre m*arke*r | til thræskiptis. Kænnis hanum um flere. 37 v.
uæri sic með eðe attertan manna. ell*er* bøte sum skilt ær. Stiæl man neek undan skyuli annars ok sæter unde sin. uærðer takin m*eð* bøte threa m*arke*r til thræskiptis. uarðer æi takin með uæri sic með eðe tolf manna. Hittis takit undan thrim skylu*m* ell*er* thrim flere bøte niu m*arke*r til thræskiptis. kiænnis hanu*m* ok hittis æi takit. uæri sic með

eðe attertan manna. falz at eðe. søkis eptir lanzlaghum sum skilt ær. ◐ Ryuer man skyl innan ok stander hel utan. ell*er* stiæl bort með allu. bær hem i laðu sina unde þac ok þrægia. uarðer sander at ok takin með. giælde hals sin. Vil malsæghande hanum lif unna. bøte fiurætighi m*arke*r til thræskiptis. uarðer æi takin með. haui uizord sic uæria með thrætylptum eðe. falz at eðe. bøte sum saght ær. Nu laða mæn korn sit tha kunnu sumi oscorit haua. þa scal thæn man laða uil sic uægh skæra. korn saman binda ok a sama akri sætia ax uplæsa ok thær hos lægia. Aker iuir en aker oskorin bøte threa m*arke*r til thræskiptis. ok spiæl bøtins atter eptir eptir[2] miætzmanna eðe. bøte ok sua firi annan ok thriðia Can þæn dylia akit hauer. þa scal syn af sokn til næmnas. ok uita huaðan thæn uægh leðer. uæri thæt a þera uitnum. huem the uilia thæn uægh til leða. þa haui han uizorð uæria sic með tuem ok tolf. ell*er* bøtin sum skilt ær. Aker man iuir ax olæsin firi aker skipt ena bøte .iii. øra. sua firi andra ok thriðiu. væri ensac thera sum acra ok ax attu. Aker ok siðan iuir alt gærðe. uæri sac æi thy mere. Skener øker með manni.
38 r. ell*er* can løs slippa. giælde | atter spiæl ok bot enga. ◐ Huæruer skyl a akri uti. ganger ængin uið takit hauer. tha scal thæn suæria fyrste skyl atte granna eð. ok siðan allir eptir suæria i by sama boa. A eð suorin sculu thæn skyl alli saman atter giælda. fellir nocor eð ok uil æi suæia.[3] giælde þæn skyl att*er*. ok a threa m*arke*r til thræskiptis. ◐ Nu can bonde skyl haua mistakit. tak*er* annars ok hans sta*n*der quer. giælde sua goðan skyl atter sum han

tok ok ens sins eð með at han uenti sin uæra ok æi annars. uæri thær með sacløs.

Vm etzl giors i akrum ell*er* engium. vius.

Uarðer etzl giør i acrum ell*er* ængium. taks thæt fæ in su*m* thæn scaða giorðe. þa sighir bondin sum þæt fæ æghir at garða ualda. tha scal han uæð sætia til skiæla firi fæ sitt. ok syn til garða haua. Sighir syn at garða ualda. tha giælde thæn spiæl att*er* sum garða agher. Sighir at utamma fæ uulti. giælde tha spiæl att*er* thæn utamma fæ atte. Giælder att*er* før æn inlaz. uæri sacløs. giælder ater siðan undan thac ok thrægia. bøte threa m*ark*e*r* til thræskiptis. ell*er* uiti fyr ut guldit með tuem ok tolf.

Vm akra spiæl ell*er* ængia. viius.

Nu synas spiæl i acrum ell*er* ængium ok ægnti ær intakit. kiænnir man enum granna sinum at hans fælaðe thæn scaða giorðe. uæri thær bonde fæ sit m*eð* tuem mannum ok siæluum sic thriðia. Kiæmir[3a] flerum æn enum. uæri huar thera fæ sit með eðe sum saght ær. Huilkin sum eð fellir. giælde thæn spiæl att*er* eptir miætzmanna uitnum ok með thre øra. ensac bondans.

Vm intækt aff acrum ell*er* ængium. viiius.

Tak*er* man in af acrum ell*er* ængium sinum fælaðe annars. uærðer rænt | ur handum hanum. 38 v.

bøte siæx øra thæn ræntí. ensac bondans comber intækt i garð ok gømo bondans. uarðer siðan rænt af hanum ell*er* stolit ut. bøte þæn threa m*arke*r til thræskiptis sum thæt giorðe ell*er* uæri sic með tuem ok tolf. Nu can fæ intakas ok spiæl ængin synas. løse tha bonde ater fæ sit m*eð* lagha løsn. ◖ Thætta ær lagha løsn. fiughur hors firi ørtugh. fiughur nøt firi ørtugh. sua ok atta faar. atta geter firi ørtugh. fiughur suin samuleð. firi atta gæs thæt sama. Nu comber thæn fæ æghir. biuder ræt firi thæt. þæn uil æi ut giua sum intok. biuði tha hin skiala uæð sum fæ aghir með uitnum tuægia bygðfasta manna. Can þæn[4] uilia uið taca intect giorðe. tha sæti hin uæð sit anðrum manni i hænder með samu uitnum han með sik hauer. Vil siðan þæt fæ æi utgiua ok halder thy længer inni æn nat ena dør nokot af thy fæ. þa giælde quict ater gen døðo eptir miætzmanna orðom ok með threa mark*er* til thræskiptis. Miætzmæn at scaða mieta manna mellum sculu uæra tue. næmni sin huar thera sum uiðer delas. Nu uil þæn æi ræt til biuða sum fæ æghir. læggi tha han sum intok hi*n*s uarnaðh a. dør siðan nocot af þy. liggi ogilt. Dela the um intectena. sighir sic annar ræt haua til buðit ok annar æi. stande thæt a uitnum þera uiðer uaru tha han tilbøð ok skiæla uæð satti. Nu kærir bonde til þæs su*m* in hauer takit. at han lagði løn a þæt fæ ok æi laghlica lysti uæri þæt með tuem grannum ell*er* nagrannum sinum ok sialuu*m* sic thriðia. falz at þem uitnum. giælde atter fæ sum skilt ær. ok bøte með threa m*arke*r til thræskiptis.

Vm lagha uærner ok styld mælestang ok auærcan i engium. ix[us] 39 r.

Lagha uærn scal huar uið annan halda til martins messu. æn miswæðer ell*er* thrang ualda kunnu. Can nocor sua illa uiliaðer uæra at han latir corn sit at þranga løsu til anx standa siðan allir burghit haua. comber tha spiæl uið sæð hans. uæri ogilt. Nu sighir han thrang ualda ok annar æi. uæri þæt a tolf soknamanna eðe. raðe halui næmð huar thera. Alli the sua halda lagha uern um acra sum saght ær. uærin sakløse. thæn fyrra ryuer. bøte threa mark*er*. ◐ Vm ængia scal man lagha uærn til michiæls messu halda. huar sum fyrra ryuer ok liðum up castar. bøte sum nu ær saght. ◐ Nu bæra mæn mælestang ut a æng sina ok uað stang. ær mælestang mærkt epti rætu bya bruti. huar þe stang stiæl ell*er* sunder hugger. bøte threa m*arker*. uarðer æi takin uið. uæri með eðe tolf manna. Stial man ell*er* sunder hugger þa stang i uaði stander. bøte threa øra. Mæla mæn engia sina með stang ok uaða epti. sighia thæt allir ræt uæra. uærin sacløse. Can en eptir kiæra. sighir sic æi fult haua. tha sculu byamæn til coma ok með hanum asea. vilia the hanum æi ræt giøra. þa scal syn af sokn næmna halua huar thera. Vil æi thæn sac ær giuin til coma. næmne tha thæn syn alla sum eptir kiærir. Nu comber syn til bya þæn far firi sum kiærðe. mælestang a lægger. synis aferð i deld enne. giælde atter hø eptir mæitzmanna[5] eðe ok siælfs sins með at han for uildir

ok ouis. Synis i andre. giælde att*er* hø sum fyr. ok suæri með sic ok granna sinum at han uilder foor. Synis afærð i thriðiu. giælde atter hø eptir 39 v. |miætzmanna uitinum[6] með eðe sinum ok tuægia granna ell*er* nagranna sinna at han foor uilder. Æi ma thæn man længer uilder fara. hittis auercat i fiærðo deld. bøte threa m*arke*r sua fori femto ok siattu. ok giælde hø eptir miætzmanna eðe. Ær ok auercat um alt gerðe æng. uæri æi bot thy mere.

Vm ogilda garða. x^us

Nu kunnu garða niðri liggia fæ i ængia ganga ok scaða giøra. liggir barlið a garðe annat ok thriðia. uilia synamen sua suæria. at thær synis huarte ny handuærki ell*er* forn ok æru spiæl gønu*m* gangin thær giældins spiæl att*er* af them sum garða attu. ok bøtis með firi huart barlið threa m*arke*r til thræskiptis. Kunnu lið a garðe uæra ok æru brutin niðir. synis innan manna handuærki. ok uitna sua tolf mæn. uæri þa bonde garð sin með tuægia manna uitnum ok tolf manna eðe at ha*n* stoð uighir ok uæl boin um byrða tima. ok giælde atter spiæl gønum lið æru gangin ok bot ænga. falz at eðe. bøte threa m*arke*r. fore lið et sua fori annat ok thriðia. uarðe æi bot þy mere at lið æru flere. ◖ Allir aghu farliðum uarða sua thæn minna hauer i by sum mera. Can farlið niðri liggia. þa scal þæn farliði uarða sum senstum gønum ak*er*. gita byamæn han uiðir bundit. bøte threa m*arke*r. Gita ther æi. bøtin allir sac æi mere æn han ensamin

bøta sculde. Nu can nocor æng til anx sætia at þrangaløsu. siðan allir haua hø sinu burghit. uæri ogilt. Sighir annar thrang ualda ok annar æi. uæri thæt a soknamanna uitnum. raðe halui næmd huar thera. Sighia þrang ualda. uæri gilt eptir miætzmanna eðe. | Aker man iuir æng oslaghit. 40 r.
ak*er* iuir deld ena. bøte threa m*arker*. sua fori andra ok thriðiu. ak*er* siðan iuir alt æng. uarðer æi sac thy mere. Ganger ængin uið aku there. þa scal syn af sokn næmna ok uæri a uitnum thera huaðan thæn uæghir leðir. Huem the fori binda. haui uald uæria sic með tuegia manna uitnum ok tolf manna eðe. falz at eðe. bøte sum skilt ær. Nu hauer man sic uægh slaghit. hø saman ræfst. ok liggir a sama teghe. thæn sua gior aki sacløs. Ak*er* man iuir æng oslaghna ell*er* ak*er* oscorin stande fori hanum huarte lof ell*er* legha. Can ater lægha i by liggia. rætter æghande uil æi at garðom gøma. þa sculu byamæ*n* fori thing ell*er* sokn doma til taca garðsto hans at sacløsu liðtæppa. Latir man eghn sina uarðaløsu liggia um aar et. halder ængi utsculd uppi huarte fore garðum ell*er* utgærðum. giui ut eghn ell*er* threa mark*er*. sua um annat aar ok thriðia. gange þe bot til thræskiptis.

Vm ancosta styld xi[us]

Stiæl man anhærue ell*er* hæfla. læssistang ell*er* krokrep tøma ell*er* sila a ængium uti. bøte øre firi huart þera. Stiæl þistlar af uagni. bøte þrea

øra. thætta ær alt ensac bo*n*dans. søkis ut sum skilt ær. Stiæl hyul undan uagni. fellir anbyrghð bondans. bøte threa øra. Stiæl hyul annat ell*er* ok al fiughur. bøte threa mark*er*. Stiæl uaghn með allu reðe. bøte niu m*arke*r til thræskiptis. Stiæl ur husum et af þæssum ancostum. bøte eptir miætzmanna orðom. Tak*er* man um antima uagn annars olouandis. hauer tho i lyuse ok æi i løndum. bøte threa m*arke*r. tak*er* anna mellum. bøte thre øra.

Vm tiuðran. xii^{us}

Tiuðrar man hæst i akri annars ell*er* hældar. uarðer
40 v. thær intakin með | tiuðer staca ell*er* hældo ok synas spiæl i akri. bøte threa marker. uarðer in takin ok synis spiæl ægnti. uæri sacløs. Can spiæl synas ok uarðer æi takin með. uæri sic með eðe tolf manna. ell*er* bøte sum saght ær. Tiuðrar a ren ell*er* a lindu sua nær at bitir af akri. bøte att*er* korn eptir thy spiæl mietas með eðe ens sins. fellir eð bøte threa øra. Tiuðrar a lindu annars uarðer takin uiðir. huggin up torua ok tiuðer staki. bøte thre øra ell*er* uæri sic með eðe thrigia manna. Tiuðrar man i eng siælfs sins. ok ganger a annars i sama hæghnaði. bøte .iij. øra. riðir man i annars æng thær han a sialuer ægnti i tiuðrar thær ok ær hun oslæghin. uarðer torua up huggin ok tiuder hel. bøte threa m*arke*r. uarðer æi takin með. uæri sic með eðe tolf manna. ◐ Riðer uæghfarande man gønu*m* æng. haui tiuðer fæm famna lagnt. slae niðer tiuðer staca i miðium uægh. huar han

bort uræker. bøte thre øra. rænir af hanum thing hans. bøte threa m*ark*er. Slar ha*n* annar stað tiuðer staca niðir ok betir i æng. bøte thre øra. Thær ma bonde sacløsu hanum uppi halda til han ræt gior.

Vm grind uarðer nið castað. xiii^{us}.

Far uæghfarande man gønu*m* grind. castar hænni bort ur uarðer takin uið. bøte thre øra. hugger sunder m*eð* allu ell*er* brytir. bøte thre m*ark*er. uarðer æi takin uið. uæri með eðe tolf manna. Coma spiæl gønum þe grind. giælde half spiæl þe grind uarða sculdu. ok half þe fæ attu scaða giorðo. liggir grind niðri sunnudagha mellum. bøtin threa mark*er* the hænni uarða attu. liggir skember giældin atter spiæl ok bot enga.

Vm uægha gønu*m* akra. xiiii^{us}

Liggir uæghir gønum akra. han scal uæra sua 41 r.
breðer at tue uæghnir moghu møtas a hanu*m*. þær scal rena gøzl fylghia thry fiæt ok thuærfiæt huarn uægh til. Liggir reen gønum akra þe man riðer at. hun scal sua breð uæra at tue moghu møtas a hænni. þær scal gøzl fylghia tu fiæt ok thuærfiæt. Can gango ren i akri liggia. þær scal gøzl fylghia fiæt ok thuærfiæt. Lægger man siðan uægh anna*n* iuir ak*er* saðan. bøte thre øra.

Vm ærta styld ok bøno to styld ok rofna. xv^us

Stiæl man ærtir ell*er* bønur i akri tak*er* i famn sic. uarðer takin uið. bøte øre. uarðer æi takin uið uæri sic með eðe ens sins. Tak*er* han byrð ok a bak lægger. uarðer fangin með. bōte thre øra. uarðer æi fangin með. uæri sik með eðe thrigia manna. Riðir til binder byrði ok a bac hæst lægger. uarðer takin með. bøte threa m*ark*e*r*. uarðer æi takin uið. uæri sic með eðe tolf manna. Stiæl lin ell*er* hamp af akri ell*er* ur uatni. uarðer takin með. bøte threa mark*er*. uarðer æi takin með. uæri sic m*eð* eðe tolf manna. Ganger man gønum rofna uret. taki fæm rouor at sacløsu. tak*er* flere ok uarðer takin með. bøte øre Tak*er* byrði ok a bak lægger. bøte threa øra. Riðir ell*er* ror til. lægger i skip ell*er* a hæst bak. uarðer takin uið. bøte thre mark*er*. ell*er* uæri sic með eðe tolf manna.

Vm kaal styld løka ok threagarz. xvi^us

Stiæl man caal ell*er* løka ur garðe manz. uarðer takin með. bøte þre øra. binder byrði ok a bak lægger. uarðer takin m*eð* bøte threa m*ark*e*r*. uarðer æi takin með. uæri sic með eðe tolf manna. ◐ Comber
41 v. man olouandes innan treagarð | annars. stiæl fruct ell*er* brytir træ. uarðer takin með. bøte þrea m*ark*e*r*. uarðer æi takin uið. uæri sic með eðe tolf ma*n*na.

Vm tompta skipti xvii^us

Uilia mæn i by tomptum sinum skipta. the sculu allir tompta stemnu raða. haui þæn uizorð by uil ryma ok æi þæn þrængia uil. uæri thær sliker haluer by sum haluer. ok sliker fiærðunger su*m* fiærðunger. Nu can oføre i tompt ligia. thær scal gøzl til legia. sua sum asyna mæn sighia iamt uæra. The bønder sculu allir faruægh lægia til byar ok fran. Nu ær byghder by. can siðan haluer by dela uið haluan. haui þæn uizorð ryma uil. deler fiærðunger uið by allan. aghi han uizorð engin. Can man eptir tomt sinni kiæra. tha aghe sua þæn uizorð minna agher i by sum thæn mera a. thær synum til halda. hauer ueðer giald giuit i tomptum ell*er* acrum. uæri sacløs. Synis æi synamannum sua. giui ut* með oðalbruti. threa m*arker* um aar ok sua um annat ok thriðia. ◐ Dela tue um tomter. haui þæn uizorð solskipt uil haua. uæri all hamarskipt aff laghð ok haui ængin uizorð. Nu ær tompt teghs moðor. Tegher scal epti tomt liggia. huar sum annat brut uil a læggia. haui uizorð ængin. Hauer annat brut a uærit. aghe thæn uizorð eptir tomt uil læggia. mellum bilz ok byrghða. ok epti ræte solskipt. ok sighi sua rætlicha til skiptis. Siðan skiptin the træðom ok æi acrum saðum. Nu uil æi thæn sua skipti biuðz. haui tha ak*er* sin tu aar sacløsu i gerðe huariu. gange siðan alder by til ræta solskipt. ◐ Rymir man af tomt sinni ok byggir suina[8] ual með hus ok garðe. byggi sua mykit

* tompt[7]

42 r. sum hanum | til bær i rætu bya bruti. hauer han meer bygt. ok kiæris þær eptir. giui ut at ostemdu. ok uæri sacløs. Halder længer ok thol stemninga ok til mæle. bøte threa mark*er* ok ryme aff ell*er* haui með loue thera sum i by byggia.

Vm diki ok torf skyurðer xviii[us]

Nu sculu mæn diki graua um akra sina liggi*er* diki mellum akers ok garða. liggi utan bya maal. Lagha diki a siu fiæta bret uæra. Thoruo mæn dikia akra mellum. gange halft a huars thera lot. Can acra deld ut at diki rinna. graue thær huar[9] firi akri sinum Hauer man diki ograuit i deld enne. bøte threa øra sua firi andra ok thriðiu. skiptin there bot alli the sum grauit haua. Ær ok siðan ograuit til michiæls messu. bøte æi thy mera. Hauer siðan eptir thæt um alt gærðe ugrauit til uinter dagha. bøte threa mark*er* til thræskiptis. Can man ell*er* fæ scaða i diki liuta. uæri ogilt. Møta bya land andra bolstaða dikum þem scorin æru. ok fa the scaða af sum grauit haua a aker ell*er* æng. at hini uilia æi uatn fran sic leða. bøtin the scaða ualda sum skilt ær. liggi fore them sami stemnudagher. ◖ Grauer man torf ell*er* skier fori annars manz akri. ok bær a sin ak*er*. þæt hetir gøzla raan. bøte threa mark*er*. grauer ok bær æi bort af. uæri sacløs.* Nu uil annar skipt a torf skyrð ingærðis gøra ok annar æi. haui thæn uizorð skipta uil.

* grauer man [torf] vtan ra oc f[øre] a sin akur. u[æri] sacløs.[10]

Vm ryðhningar ok nya upgærðer. xix[us]

Ryðer man ell*er* rensar i acrum ell*er* ængium ingerðes. aghi han uizorð taca af baðe rugh ok rouor. liggi siðan til iamføres. aghi þa han uizorð ra uil niðir sætia. ok æi thæn stangfal uil |a lægia. Halder siðan længer þær til synamæn 42 v. til coma giui tha ut ok með threa m*ark*e*r* til thræskiptis ₵ Gør man iorð up utgærðis. ok hauer æi auisning til. haui ok nyuti um thry aar. Hauer han fulla auisning. haui tha thær til hanum fyllis ruð gen ruðu. ok skiptin siðan su*m* thæm a sæmber. huar sum tak*er* fore andrum ryðningar ut gærðis þem han rut hauer. ok liggir ful auisning til fori su*m* han ryðia ma. uitna sua synamæn. giui atter ryðning ok a threa m*ark*e*r*. ær æi auisning til. gange att*er* sum saght ær at· sacløsu til ræt byamal. Stander fastgarðer gerðer mellin ak*er* ok ruðu. tha uarðe ther fastgarðe. ok ureta garð moghu the sacløsu niðir fella. thær til uretir taks in til ræt bya brut.

Vm bolstaða skiel xx[us]

Nu uilia mæn bolstaða sina með garðe skilia a acru*m* ell*er* engium. þa haui thæn uizord sum garð half gerðer. thæn sum fellir halde botum uppe threa mark*er*. Møtir hiorðualder akrum ell*er* engium annars byar. haldin the garðum uppe sum akra aghu. ok ængia. ok han uæri sacløs hiorðual a. Møtas hiorðualla bya mellum. thær a huarghin

fore andrum in taca. utan han uili ensamin gerða um sic. thær ma engin nøðga annan til. Tak*er* man af hiorðualli in at garðe ugærðum bøte threa mark*er*. Garða bya mellum sculu allir ræt mellin ringrøra standa. hittis æi ringrøre aghe thær garðer uizorð. ¶ Nu æru garðar með gambli fornhæfð a annars bolstað niðir sattir. the garðar sculu at sakløsu standa. Sighir han garde bort af sum iorð a
43 r. | mællum bilz ok byrghða. taki þa hin garð sin af bort at sacløsu. ok þæn uarðe sialuer garsto sinni sum by ægher. Nu sighir annar æi uæra garðe laghlica upsaght. uæri thæt a soknamanna uitnum. raðe halue næmd huar thera. Allir þe garða aghu um akra ell*er* engia. uærin skyldughir lagha uærn uið annan halda. Liggir fiælder i acrum ell*er* engium fylghi garðer ængin. þa scal hanum byrghia meðan the byrghia sum garðum uppi halda. byrghir æi tha. ok coma siðan spiæl uiðir. uæri ogilt. coma spiæl fyr a. bøtins atter með miætzmanna eðe.

Vm ofhug a gisninga scogh ok skipan. xxius

Nu aghu mæn scogha saman. þe moghu allir scogh oskiptan at sacløsu hugga. Can ofhug a scogh uarða giort. ok uil een skipta. annar æi. þa gifs them uizorð skipta uil. Fiærðunger af by haui uald scogh til skiptis cræuia huat þe æru en ell*er* flere fiærðung æghu. the moghu scogh til skiptis* a thingi eno andru ok thriðiu. Vil en skipta

* cræwæ[11]

ok annar æi. tha uæri thæn sak*er* thrim marcum skipti hindra. æn ran[12] a scogh aker at oskiptu siðan laghkrapt ær. søkis the bot ut eptir lanzlaghum. Landboe ma at sacløsu threa eker hugga. ena til bat ell*er* ekio. andra til snækkiu bonaða. thriðiu til kirkiu bygning. æi ma han sakløsu mera hugga. Vil siðan annan mera hug a scogh gøra. ok annar frið a lægia. aghi tha friðmander uizorð skipt a lægia sua huarium sum i by æghir. ◐ Hugger man eek i scoghe annars. minni æn fiughur cluua. bøte .iij. øra. hugger tha i fiughur ma clyua. sua at axul emni nyutir giøra af lot huarium. bøte siæx øra ensac bonda. | Hugger ek the aldin bær. 43 v. bøte threa m*ark*e*r* til thræskiptis. sua fore andra ok thriðiu. bøte æi mera fyr æn fiærðunger ær huggin af fullum gisninga scoghe thær a ma skipa fiurætighi suin. Hugger fullan fiærðung. bøte tiu m*ark*e*r*. hugger haluan scogh. bøte tiughu m*ark*e*r*. hugger allan. bøte fiurætighi m*ark*e*r*. Brennir man scogh. uæri i sama gildi um botina. Thæt hetir gisninga scogher. a ma skipa tiu suin. ok æi thæn minni ær. Øðer man scogh thæn. bøte tiu m*ark*e*r*. øðer man thæn tiughu suin ma a skipa. bøte tiughu mark*er*. Øðer man thæn a ma skipa thrætighi suin. bøte thrætighi m*ark*e*r*. Øðer gisninga scogh fullan. bøte sum fyrra saght ær. Thæssa bot taki halua malsæghande. ok halua kon*unger* ok hundære. ◐ Nu uilia mæn suin a scogh skipa. þa scal skipas eptir ørum ok ørtughum sua sum allum asember. Løpa suin scogha mellum. þa sculu thøn atter løsas með lagha skiling thrim sinnum. fiughur suin firi ørtugh. Nu løpa suin a scogh thiklar. ok uarða

in takin. tha hauin æghandar allir saman uald et suin aff taka slikt þe uilia. ok skipta sin i mellin. æn suin æru flere æn fæm. Æru the fære æn fæm. løsins att*er* med * skiling sum saght ær fyr. Runi ma at sacløsu scogha mellu*m* løpa. Alt thæt fæ sum aldin ætir ma man intaca af aldin scoghe sinum. sua sum af akrum ell*er* engium. ok løsis ut með lagha løsnum.

Vm barcha løpning ok ekis clandan.

xxiius

Barchar man ek the aldin bær. uarðer bar ok atakin með tuæggia manna uitnum. bøte threa m*arker* fore ek ena ok sua firi andra ok thriðiu. Orcar æi bøta. þa ma han binda ok huðstryka. æn
44 r. han uarðer | með rætum laghum þær til uunnin. Can hanu*m* a hænder leðas ell*er* i husum hittas. aghe æi uizorð annur at uæria sic. uta*n* ha*n* leðe til fangamanz. ell*er* til stumns ok stubba. þær han barløpte[14] af. ok skiærscuti þær mal sit. Kiænnis manni at han ek hauer barkløpt. ok uarðer æi takin með. uæri sic með eðe tolf ma*n*na. fore ek ena. Vitis hanum um flere. uæri sic m*eð* eðe attertan ma*n*na. ell*er* bøte niu m*arker*. ◐ Comber man bort m*eð* barke. ok uarðer æi takin með. clandas thæn bark*er* fore hanu*m* a gatu*m* i garðe i husum. ell*er* huar thæt hælst ær. can þæn bark*er* stampaðer uæra. þa uæri sic með eðe tolf manna. Ær

---

* lagh[13]

æi stampaðer. þa leðe bark til stoks m*eð* siæx mann*um*. Suæria þe barkin til sama stok. þa bøte threa mark*er* fore ek ena. sua fore andra ok þriðiu. The samu siæx uitin ok huru manga eker barkløpta æru. æi uarðer botin thy høghre æn niu m*ark*er. ◐ Huar su*m* hugger i annars scoghe. bøte sum fyr saght ær. hugger ma*n* ek ok comber ut u scoghe með hænni. uarðer siðan clandað fore hanu*m* a uægh ell*er* i garðe hema. ell*er* huar thæt hælst ær siðan ek fran stubba comber. þa scal han sum clandar með thrigia marcha uæðning. ok siæx manna uitnu*m* ek til stubba leða. søkis thær alt saman stokk*er* ok stubbi. ok fylla sua the siæx með sinum eðe. at þæn stokk*er* ær af sama stubba. þa bøte þrea m*ark*er fore ek ena. sua fore andra ok thriðiu. æi uarðer boot thy mere. þo at þa uærin flere. utan han huggi fiærðung ell*er* mera af fullum gisninga scoghe. Nu uil han æi uæðia su*m* ek clandas fore. haui þa þæn uald su*m* kiærir ok uæðiar með them samu siæx leða stok til stubba ok han su*m* æi uil uæðia. bøte su*m* saght ær. ok uæri sacløs | vm uæðningena. Hauer lof ell*er* 44 v.
legho fore sic. uæri uizorðh hans.

Vm døfuiðh. ok timber hug. ok næfra løpning. xxiii^{us}

Hugger man i scoghe annars timber ell*er* døfuiðh. uarðer takin með. bøte threa øra fore las et. sua firi annat ok þriðia. hugger flere æn thry. ok uarðer takin með. bøte threa m*ark*er.

uarðer æi takin með. uæri sic með eðe tolf manna. Hugger i scogha skiælum. hygger sit uæra. þa scal syn til næ*m*na sum scuða scal baðe stumn ok stubba. ær þa iorð með snio þakt. þa scal sama syn eptir ualborgho messu til coma ok sea bolstaða skiæl thera. hauer han huggit sua fiærre skiælum. at buløxe ma til casta. Væri með eðe sinum. ok tuæggia manna með sic. at han uilder foor ok hugði sit uæra. hugger siðan fiærmer skiælum. uarðer takin með. ok fylghia sua ful aftecta uitni. aghi thær aftekt uizorð með tuægia manna uitnum. ok siæluer han thriði. Fylghir æi aftect ell*e*r uitni. uæri sic með tolf mannum. falz at eðe. bøte threa m*arke*r. ¶ Løpir man næuer i scoghe annars. bøte .iii. øra firi manz byrð. sua firi andra ok thriðiu. løpir siðan mera ok bort bær. bøte threa m*arke*r. Hugger man løfstak. løpir næfra bunka i scoghe. ell*e*r slaar høstak i scoghængium annars ok later quært standa. haui foruærkat æruoðe sinu ok boot enga með. førir bort ok uarðer siðan bar ok takin með. bøte threa m*arke*r. comber undan ok uarðer æi takin með. tha ma han sic uæria með tolf manna eðe. falz at eðe bøte sum saght ær.

Vm hæsles hug ok ekis ok apuld. ok aftekt i scoghe. xxiiii^{us}.

Hugger man ra hasl i scoghe annars. bøte øre
45 r. firi byrðe ena. sua firi andra ok | thriðiu.
Hugger las ell*e*r batzfarm. bøte siæx øra. sua firi annat ok thriðia. Alla øres bøter takin malsæghanda

siæluir. Hugger siðan mera. bøte threa mark*er*. Hugger man ek olouandes axul dighra i scoghe annars. bøte øre firi ek ena. ok sua firi* ok thriðiu. Hugger las ell*er* batzfarm. bøte threa m*arker* sua firi annan ok thriðia. æi uarðer the boot mere. Huar sum hugger apul i scoghe annars þe minni ær æn bæru træ. bøte øre firi ena. sua firi andra ok thriðiu. hugger fiærðo. bøte threa mark*er*. Hugger man ell*er* barchar um kring the apuld bæru træ ær. bøte threa øra fore ena sua firi andra ok thiðiu.[16] hugger ell*er* barchar the fiærðo. bøte threa m*arker*. sua fore fæmto ok siættu til thræskiptis. Varðer ok the boot æi mere. ◐ Tak*er* man annan i scoghe sinum. han ma af hanu*m* til skiæla ok uiðermæla taca øxe ell*er* klæðe hans m*eð* uitnum tuægia manna. Thær comber han æi næi fore sic sum bar ok atakin ær. utan han giti sic uart með lof ell*er* legho. Gitir sic thær með uart. taki atter aftekt sina. ok uærin baðe sacløsir. Nu delas the uiðer um aftectena. sigh*ir* þæn mist hauer. at han uar rænter a sialfs sins scoghe. ellær ok annar stað huar thær ær. tha haui hin uizorð sum aftekt giorðe thænna uið binda með tuem mannum them uiðer uaru tha han aftækt giorðe til skiæla ok æi til raan. Æru æi þe uitni til. þa haui uizorð thæn aftækt uar giorð. uæria sic með tuem bygðfastum mannum.

---

* and*ra*[15]

Vm uaða eld. xxv^us.

Comber elder up af omne ell*er* arne. Varðer han høghre æn haua thorf. brinna up bondans hus. ok granna hans. þær ær scaði mykil. ok sac engin. 45 v. Nu can | elder i laðu bæras af drængium bondans ok høghre uarða æn haua thorf. brinder up baðe laða ok korn. þa scal han sum eld bar attertan manna eð biuða. ok siu mark*er* uaða boot i taca hænder sætia. falz at eðenum. ok fylghi æi tilbuði. bøte fiurætighi m*ark*e*r*. Thær comber uaðe i uilia uærks boot. Ær tha siæluer bonde ell*er* bondans sun i laðu m*eð* drængiu*m* uæri ogilt baðe at eðum ok botum. Nu bær man eld husa mællum. þær a huar handuircum simum[16a] uarða. Can þæn elder uiðar ganga ok høghre uarða æn haua thorf. brinder et hus at enasto up. thær ær uaða boot. siæx øra. ok eðer .xii. manna. falz at eðe. bøte siæx mark*er* til thræskiptis. Brinder garðer up með allu. en ell*er* flere. ell*er* ok alder by. thær scal man biuða attertan manna eð. ok siu mark*er* uaðaboot. falz at them eðe. bøte fiurætighi mark*er*. Æi uarðer boot þy mere. at baðe brinder barn ok bonde. ¶ Can bonde eld til scoghs bæra. uil brenna ryzl ok ruðu. gærðe sit sic til tharua byggia. can gisminga[17] eke i gærðe standa. ok elder uiðare ganga æn haua thorf. brennir up ek ena. bøte threa øra. sua firi andra ok thriðia. ensac thera scogh attu. brennir fiærðo. bøte threa mark*er* sua firi andra femto ok siætto til thræskiptis. Brænnir man ek utan gisninga scogh. uæri thær alt iamt ek ok gran. Brænnir

hæsli scogh. brænnir up runna en. bøte threa øra. sua firi annan ok thriðia. Bre*n*nir fiærða. bøte threa m*arke*r. sua firi femta ok siætta. brinna siðan flere. æi ær boot thy mere. Nu ganger elder thænni sum saght ær. uiðar æn man uil. þa scal han sighia till bygd ok byamannum. ok granna til calla. gitir hulpit. | uæri sakløs. Gitir æi hulpit. 46 r.
tha biuðe fore sic attertan manna eð. at brinnanda brande. ok uaða boot siu mark*er*. sæti i taca hænder. fullar han thæn eð. bøte sum skilt ær. falz at eðe. bøte fiurætighi mark*er*. Brinder minna æn fiærðunger af bya scoghe. uæri siæx øra uaða boot. með eðe tolf manna. æn han hauer bya mannum til saghat. ok gitir æi hulpit. Hau*er* æi til saghat. ok falz at eðe. bøte þrea m*arke*r. sua firi annan ok thriðia. Sua scal man allum uaða eðum fylghia. haui fæboot i taca handum. ok biuði uaða eð a thingi. ok fylli a laghthingum. dømes þa han i frið sum fult biuðer. ok laghlica hauer tilbuði fulgt. ◖ Brænnir man ek með uaða i gisninga scoghe bøte siæx øra. sua firi anðra ok thriðiu. brinder alder scogher bøte siu m*arke*r uaða boot. ensac thera scogh aghu. ok uæri sic með eðe attertan manna. at thæt com með uaða ok æi m*eð* uilia. falz at eðe. bøte fiuratighi mark*er*. æn brænder ær fulder gisninga scogher. uæri æi boot thy mere. at scogha bremin[18] flere. Skiptis the boot. sum ær skilt. Bær nocor eld olouandis i scogh annars. ku*n*nu garðar af them elde up brinna. gærðe atter garða at sacløsu sua goða the uaru. Vil han æi gærða. tha bøte .iii. m*arke*r fore garða deld ena. sua fore andra. ok thriðiu. bøte æi thy mera. at

garða brennin flere. ¶ Kiænnis manni at han scogh hauer brænt af eldsto sinni. thær scal syn til haua a samu are. fyr snio iorð thækk*er* ok uitin thæt synamæn. huat thæn elder com af ha*ns* eldsto ell*er* æi. comber æi syn til sum saght ær. aghi tha uald uæria huart eptir sinu gildi. bøte thy ens boot. at ha*n* eð fore sic felle. Vitis manni bæru elder.
46 v. ok han dyl. uarðer | æi takin uiðer. stande næi fore hanum ok uizorð.

Vm scogha ga*n*go eptir dyurum ok giltan. xxvi^{us}.

Tak*er* man icorna fyr æn fiurtan natum eptir michials messu a scoghe sinum ell*er* annars. uarðer takin með. bøte threa mark*er* til thræskiptis. Væri thæn malsæghande sum han toc. Varðer æi takin með. aghe tha ængin uald til hans at kiæra. utan þe scogh attu. Tak*er* han ok icorna eptir kyndelmessu. ok uarðer taker[19] með. bøte threa m*arke*r. uarðer æi takin með. kiære ængi*n* til hans. utan the scogh attu. Hittir man icorna i scoghe siælfs sins. ok løper fore hanum i scogh annars manz. faar ha*n* sua thæt dyur. at han æi baghnar ell*er* flatu sæter. taki at sacløsu Gior baghn ell*er* sæter up flatur. bøte threa øra firi baghn en sua firi annan ok thriðia. uarðer æi takin með. uæri sic m*eð* eðe tuægia manna. ok siæluer thriði. ¶ Giltar man i scoghe annars. ok gior fastuirki. bøte threa m*arke*r. Stiæl ur gildrum annars. bøte threa m*arke*r. gior upløpur a scoghum ell*er* drægher

spiut fore dyurum. ell*er* grauer grauar. Varðe handuircum sinum. æn nocor can thær af scaða lyuta. Gang*er* man a spiut. liuter scaða af ok æi døð ok ær firi lagha lysning. uæri acomo hans fiærðunger af fuldri boot. Ganger fæ a spiut. giælde fiærðung af fuldri boot. Æru æi laghlyst. giælde atter fullum giældum alt thæt þær i can coma. huart eptir sinu gildi. sua sum skils fra*ma*leðes i broa flokkinum. ◖ Can dyur sarghat uarða uarða[20] af spiutum manz. ok fylghi siæluer sum spiut drogh. taki þæt dyur at sacløsu. huar han thæt hittir. fylghir æi siæluer dyuri þy. ok can thæt dyur hitta anna*n* | man. haui tha han at sac- 47 r. løsu sum dyur hittir. Kiænnas tue mæn uið dyur et. þær scal syn haua til handuirka thera. aghe thæn dyur synamæn uilia með uitna. Huar sum stiæl dyur ur grauum. ellær af spiutum. ok af gildrum annars manz. bøte eptir thy miætzmæn fore ganga. Giør man gildri i scoghe a handuirki annars. ok ell*er* tak*er* bort með allu. uarðer thær takin uiðer. bøte threa m*arker*. Ær æi bar ok atakin. uæri sic með eðe tolf manna. ell*er* bøte sum saght ær.

Vm afærð a uatnum ok scaða af not uacum. xxvii^{us}.

Far man olouandis a fiski uatn annars með næt. miærða. eld ell*er* lyustru. ell*er* ok andrum fiskitolum. Varðer fangin með. bøte threa øra. ell*er* uæri sic með eðe tuægia manna. Far man

i fisklek manna. spillir fore them æghande ær.
bøte threa mark*er*. Stiæl man fiska ur miærðum.
ell*er* af nætium. bøte threa mark*er*. Varðer æi
takin uið. uæri sic með eðe tolf manna. Drægher
man uinternot a uatn annars. Varðer takin með.
bøte alt notlagh[21] þrea m*arker*. Varðer æi takin
með. uæri sic með eðe tolf manna. Hau*er* han fore
sic lof ell*er* legho. uæri sacløs. Haui ok ængin
uald mera lof a annan binda. æn han ær æghande
at. Huar sum mera hemular andrum. bøte siæluer
sac the samu. ok þæn uæri sacløs. firi sic* lof
ell*er* legho. ◖ Riðir man i notuak niðir. i updræt
ell*er* niðirsætiu. tapas mander ell*er* hæster. ok ær
hon mærkt. uæri ogilt. Ær hon æi mærkt. bøtis
mander með siu marcum. Gangare með tolf ørum.
rinnare með mark. hors með siæx ørum. E huat
annat þær can i tapas. bøtis með fiærðungi af fuldri
boot þere sum þæt uirðis fore. Nu uilia mæn not
47 v. byggia. þe siælui æghanda | æru at uatnum. ok
sumi uilia æi. ær them laghlica fore sokn til saght.
sum æi uilia byggia. tha hauin the uizorð. byggia
uilia. ok sacløst moghu þe andra með sic i notlagh
taca. at uatni oskiptu. Can en skipta uilia ok annar
æi. haui þæn uizorð skipta uil. Huar sum byggir
not fyr æn til ær saght ægha*n*dum siæluum. bøte
threa mark*er* til thræskiptis. Nu ær noot saman
giør. með siæluar æghænda uilia. Ryuer siðan en
fore allum. bøte þrea marker.

* hawer[22]

Vm wærca bygning ok quærna strøm. xxviii^{us}.

Byggir man fastuirkis uærca. a bolstaði annars. hæfðar um aar et. bøte threa marker sua um annat ok thriðia. hæfðar længer. bøte æi thy mera Giør man uærca a siælfs sins uasalighri. ell*er* graualighri ær ingærðis. byggi huar fore teghe sinum. Ær utgærðis. byggi epti rætu byabruti. Liggir strøms uatn til by. sum quærna ma i byggia. ell*er* fiskigarða. skiptin þæt æghanda eptir rætu bya bruti. Vil annar byggia ok annar æi. haui þæn uizorð byggia uil. hauer auisning leða a þæn til beðes stande oquald bygning hans. Ær æi auisning til. giui þa pænninga þem bygt hauer. ok æruoðe alaght. øk skiptin sua baðe bygning there. Nyuti æruoðe sit at sacløsu þæn sum bygdi. thær til ræt skipt ær a comin.

Vm uatn tæppu roða rum ok leð sund. xxix^{us}.

Nu agher by uatn a baðe land. þa scal thriðiunger løs løpa af uatni. þæt scal uæra uið huart land æghanden siæluer hælder uilia. Tak*er* granni annar ut meer. ok annar upmeer. þær ma ængin thuærtæppa fore andrum. utan þær liggin fiski uatn til iamføres. Nu møtas byar tuer i miðstrøme. | liggin 48 r.
forrymi af sum them baðum asember. Byggia the a baðe land. sua at haurte[23] spillir acrum ell*er* ængium. haui*n* at sacløsu. Spillir acrum ell*er*

ængium. ok uitna sua synamæn. gørin tha forrymi a. ok bøte threa m*arke*r til þræskiptis. Huar sum tæppir roða rum firi uæghfaranda mannum. bøte threa m*arke*r. Sighir annan uið thorua roða rum. ok annar æi. uæri thæt a tolf synamanna uitnum. Leð sund thæt almanna leð heter. scal uæra tiu alna bret. bata leð. fem alna. huar them tæppir. bøte sum saght ær.

Vm quærna bygning. xxx^{us}.

Byggir man uatnquærn ell*e*r uæðer quærn. uil siðan nocor með ualzuærcum the bygni*n*g up casta utan dom. ok lagha til mæle. huar thæt giør. bøte fiurætighi m*arke*r. ok quærn sua goða sum hon uar. atter þem scaða løt. Taki af the boot tiughu m*arke*r malsæghande. ok .xx. m*arke*r konunger ok hundære. Ok huar thæn thær uar i flok ok fylghi með. bøte threa m*arke*r til thræskiptis. Nu kunnu g*ær*ningar uarða mællin thera fore æru. ok thera til coma. uæri thæt i ezøris malum. ok stande thæt til tolf manna. raðe halui næmd huar thera kiærande ok suarande. Liggir mylnustaðer bolstaða mællum. haui haluan mylnustað huar bolstaðer sua langt thera skiæl liggia til. Liggir mylnustaðer innan bya bolstað. han scal brytas til øra ok yrtugha taki sua huar sin lot sum æghande ær i bynum til. Nu kunnu quærna staðir flere æn en mællin bolstaða liggia them scal bryta til marklanda. thær aghe huar uald. quærnastað sin byggia. sum uil ell*e*r fella. ¶ Ængin ma quærna stað andrum

til scaða byggia. æi thæn ouan | byggir. sua 48 v.
at han tæppir up a ak*er* ell*er* æng. ok æi thæn niða*n* til byggir. sua at han suæui fore them ouan byggia. Nu can man kiæra til them sum quærn haua bygt. ok sighia ak*er* ok æng uæra spilt af bygning hans. þa sculu thær tolf synamæn til næmnas. raðe halui næmd huar thera sum uiðer delas. Suæria the tolf. at the[24] bygning ængin scaða gior. sta*n*de quær at sacløsu. Vitna the at hon scaðar ak*er* ell*er* æng. þa scal the bygning up casta. ok han sum bygdi. bøte siæx mark*er*. Stæmmir man the quærn niðan til ær bygd. sua at the gitir æi gangit sum ouan ær til. Vitna sua tolf mæn. rymi up thæn bygðe. ok bøte siæx mark*er*. Samu lagh skilias um uærca sum um mylnu damma. Ængin ma andrum til scaða byggia. ell*er* andrum sit fortaca. utan han hæte uið lagha botum. thylicum nu ær skilt. Can folk ell*er* fæ scaða lyuta. af uæðerquærn ell*er* uatnquærn. i quærna dammum. ell*er* ok i uærcum. uæri ogilt.

Vm bata tekt. nota styld. ok strand sætni*n*g.* xxxius.

Taker man farcost annars baat ell*er* ekiu. far af lande ok a annat með olouandis. bøte threa øra. thæt hete stighøre. Varðer æi takin uið. uæri sic með eðe tuæggia manna. ok siæluer thriði. Tak*er* farcost manz i fisleke.[25a] hugger ur lase ok bort føre. bøte .iii. m*arke*r. Roor af hu*n*dære ok

[* oc]skipa bræning.[25]

i annt.[26] bøte threa m*arke*r. Gior man annan strandsattan. bøte threa m*arke*r. huar sander uarðer at thæssu*m* malum. bøte sum saght ær. Varðer æi takin með. uæri sic með eðe tolf manna. Stiæl siðan baat ekiu. not ell*e*r næt. ell*e*r annur fiskitol. bøte eptir thy sum thyufnaðer miætz. førir man skyurð a not ell*e*r næt. ok spillir fore andrum. 49 r. stiæl | æi bort með allu. bøte threa m*arke*r. Brennir man skip annars. bætra æn threa m*arke*r. bøte fiurætighi mark*e*r. utan uaðe fylghi. giælder thæt minna. bøte threa m*arke*r. Nu sighir annar skip uæra bætra æn threa m*arke*r. ok annar uærra. uæri thæt a uitnum thera manna þæt skip saghu fyrra æn þæt brænt uare. Al þøn maal sum syn scal til uæra. þær scal ræter malsæghande fore uæra. Fara synamæn þær at syna. su*m* æi ær fore ræter malsæghande. bøte threa m*arke*r. Stumnsynir alla siðan hauas su*m* af ær laðit. acrum ell*e*r ængium. uæri*n* ogildar. Thiæla synir alla sum giøras eptir uinter naat til tompta skiæla. ell*e*r andra røra. uærin ogildar. Huar sum malsæghande giør syn með orætu. bøte threa m*arke*r. synamæn uærin sacløsir.

Vm[27] røra ruf ok bolstaða skiælnað. xxxii^us.

Huar sum ryuer ra a bolstaði annars ok giør annun[28] orætlica. uarðer gripin uið. ok aftect af hanum takin með fullum uitnum. þa scal thær syn til næmna. uitna sua synamæn. at thær synis ra ruuin. ellr[28a] ok annar giør. søke þa sic

han sum aftect giorðe með siæx manna uitnum. ok thrætylptum eðe. Gitir sua søkt. tha misti þæn halsin sum ra gamblan upcastaðe ok nyan giorðe. ell*er* løse sic með fiurætighi marcum. Gitir ok sic æi sua sokt.[29] þa scal thæn sum sac gifs uæria sic með eðe thrætylptum. Gitir han sic sua uart. uæri sacløs. falz at eðe. bøte niu m*arke*r. ok han uæri sacløs sum aftekt giorðe. Nu dela mæn um bolstaða skiæl sin. delis uiðer garðer ok rinnanda uatn. aghe þær garðer uizorð. delas uiðir garðer. ok þræstene. haui þræstene uizorð. De|les uiðer 49 v.
þræstene ok ringrør. aghe e ræt ringrør uizorð fore allum. Ær æi ringrøre til. skili tha bolstaða i miðuatni innam[30] aum ok sundum gifs them uizorð. ok æi i huarium bække. ◐ Nu cunnu mæn uilia gærða mællin bolstaða sin thær saman coma gærðe tu. annar hauer i træðe. ok annar uil sa. þær agher huar by haluan garð uið annan gærðha. sua ok thær ængia saman coma tuægia bya. Møtas ok acra ok ængia mellin bolstaða. uærin lagh samu. Møter hiorðualder acrum ell*er* ængium annars byar. haldin the garðe uppe. sum acra ok ængia aghu. the uærin sacløsir hiorðualder til høre. Møtas hiordualla tue. sin af by huarium. annar minni ok annar mere. þær ma huars thera hiorð um andra ganga. ok huarghin fore andrum intaca. utan annan uili um sit gærða. Liggia tue bya saman. hauer annan hiorðløt. ok annan ænga. leghe fore sic þæn ænga hauer. sua sum han uið comber.

Vm broar ok uægha ryðningar. xxxiiius.

Alli aghu broa byggia ok uægha ryðia. sua thæn minna a i by sum thæn mera ægher. Liggir kirkiu bro niðri um sunnudagh en. bøte threa øra sua fore annan ok thriðia. uæri ensac malsæghanda. þe bøtin sum fella. ok the uærin sacløsir sum byggia. Kirkiu bro scal uæra þriggia alna breð. Liggir hun længer niðri æn um threa sunnudagha. bøte threa mark*er* til thræskiptis. Felle man bya bro. sum fælæðe scal um fara. hun scal uæra fiura alna breð. liggir niðri um uiku ena. bøte threa øra. sua fore andra ok thriðiu. Takin malsæghandar boot thæsse. Liggir længer niðri. bøte þrea mark*er*
50 r. | til thræskiptis. Can scaði af thæssi bro coma. falder i folf[31] ell*er* fæ. bøtin atter scaða the sum bro byggia sculu. ok boot m*eð* su*m* skilt ær. Fellir man bolstaða bro. the almanna uæghir liggir iuirgildis með thrim marcum um aar et. sua um annat ok thriðia. æn synamæn hana fella. gange the boot til thræskiptis. ◐ Dør fræls mander i bro. bøtis atter með siu marcum. ok ofræls með thrim marcum. Can manni armber ellær ben brista. liggi alt i uaða giældum. Bryter hæster sic i bro ell*er* annat fæ. ok lyuter døð af. liggi huart i lagha giældum sinum. gangare i tolf ørum. Rinnare i marc. hors i siæx ørum. oxe i half marc. ko ok quiande i thrim ørum. Suin. faar ok geter. thrigia ara gamul i øre. Æru thøn yngri. uærin gild með ørtugh firi huart aar. Æi uarder the boot mere. Fanger thætta fæ scaða i broum. ok dør æi af. uæri bøt

með fiarðunge af thæssum laghgiældu*m*. Halde lænsmander konunghs synir til thæssa broa. ok uæri malsæghande fore them i tuem manaðum um ia*m*langa en. þæt ær fiurtan natum fore michiæls messu. ok fiurtan natum eptir. ok annan tima i maghmanaðe[32] um somar. Sua scal han ok synir halda um uægha ryðhningar. Siðan haui konunghs lænsman ægnti uald broa ell*er* uægha mera quælia æn nu ær saght. utan ræter malsæghande uæri fore hanum. sum scaða fangit hauer. Liggir attunghs bro niðri. ær æi føрt yui*r* fara. bøte atunger fem mark*er*. ensac konungs. Liggir niðri fiærðunghs bro. bøte fiærðunger tiu mark*er*. Liggir niðri halfhundæris bro. bøtis með tiughu marcum. Ligir niðri hundæris bro. bø|tis með fiurætighi marcum. 50 v. Thæssa broa bøter allar æru ensac kon*ungs*. Hittis malsæghande þæn scaða hauer fangit i thæssum broum. bøtis atter scaði sum han miætz. ok með threa mark*er* til thræskiptis. Æru thæssa broa skiptar. uærin the sacløsir broat haua. ok the bøtin sum broa fella. Æru oskiptar. bøtin allir boot ena. Sighir annar skipt uæra. ok annar æi. uæri thæt a tolf synama*n*na uitnum. Forne uægha. ok gambla broar aghu uizorð haua. Ængin ma nyar uptaca. ok gambla niðer fella. utan hundæris næmd ok domara dom. tak*er* fyrra nyar up. ok fellir gambla niðir. bøte threa m*arke*r til thræskiptis.

Vm syna maal xxxiiii[us].

Uil man haua synir til tompta skiæla. bya skiala. scogha skiæla. til fiski uatn. ok quærna strøma.

thær scal uæra æghanda syn. ok tolf mæn með them af sama fiærðung. sember æi them. þa sculu þe haua hundæris syn at ouæðiæðo. se*m*ber þem æi æn tha. þa sculu the uæðia til andra hundæris syn. threa m*arke*r. raðe halui næmd huar thera. Af thy uæðfæ taki kon*unger* ena marc. andra malsæghande. thriðiu hundære. Se*m*ber them æi æn tha. þa sculu the uæðia undir folklanz næmd tolf marcum. the tolf m*arke*r. sculu sua skiptas. kon*unge* threa m*arke*r. malsæghanda threa m*arke*r. folklanz mannum siæx marker. Thætta ær folklanz næmd. tolf næmninga mæn af suðerma*nn*a lande. Æru the æi til. tha scal man taka goða sanninda mæn af lanz mannumen. ok fylla the samu næmder mæðer. Huat the tolf giøra með sinum eðe. uæri fult ok fast sua at þæn eð ma ængin atter bryta. æi kon*unger*. æn siðer annar. utan stande euærðelica. ◐ Næmnis syn af sokn eller af thingi. tha sculu synamæn. rætum 51 r. malsæghanda fyl|ghia. eller bøtin threa m*arke*r. Nu syna the maal thæt. sum the uaru til næmder. tha sculu syna mæn eptir byrgðha manað. i thrim laghthingum til biuðas. Vil æi þa malsæghande til things coma. ok eð fore them staua. uærin þa synamæn sacløsir. Allir the sua haua til buðiz. Ok malsæghande bøte threa m*arke*r. for thy at han æi com ok stauaðe eð fore them Sitia the ok han cræuer. bøte huar thera threa m*arke*r. Nu sighia the haua til buðiz. ok han sighir næi. uæri thæt a tolf ma*nn*a uitnum. raðe halui næmd huar thera. ◐ Næmnis man i syn. ok ær æi siæluer nær stadder. uæri sacløs. Stander syn ocrafðh til uinter nat.

uæri siðan liðugh. ok aghe uald ægnti þa syn mera creuia.

Vm legho ruff ok the løn legho folk scal haua. xxxv^us^.

Legher[33] bonde man ell*er* konu. giuir them festi pænning. ell*er* ganga thøn a mat ok mala með bonda. skilias the siðan uið han fore stemnudagh giuin atter bonda festipænning. ok legho sua mycla m*eð* sum han them fest hafði. Vræk*er* bonde legho hion bort utan sac. biuðas the siðan siðan[34] atter til hans með tuægia granna ell*er* nagranna uitnum. ok han uil þem æi intaka. bøte bonde þrea ora.[35] ok uærin siðan huar them uæra lyster. Kunnu legho hion fore bonda siuk uarða. ok byrgð hans niðir fella. bristi sua mykit i legho thærra. su*m* i daghsuærcum bristir firi bonda. ◐ Legho stemnur aghu tua uæra um iamlanga. en af pingizdaghum. ok til martins mæssu. annur thæðan ok til pingizdagha. Siu næter mællin huars stemnudaghs moghu the liðugh uæra. ok æi længer. siðan sculu the uiðh legho taca. All aghu the legho ganga. mi*n*na haua æn til | thrigia marca. huar them hysir ell*er* 51 v.
hemar. siðan them ær legha ok festi pænnimg[36] buðin ok thøn uilia æi uið taca. bøte þrea m*arker*. Thætta æru thøn løn legho mæn ok legho konu til høra. mannen scal haua ena marc pænninga. tu par sco. et par hanzsca fran pingizdaghum ok til martins mæssu. Quinnan scal haua þrea øra pænninga ok et par sco. atter fran martins mæssu ok til pingizdagha scal mannen haua half marc pænn-

inga tu par sco. et par hanzska. Quinnan scal haua fem ørtugh pænninga. ok et par sco. Huilkin them dyrra leghe. bøte þrea marc. taca þøn ok mere løn. bøtin samuleð.

Vm pors brut xxxvi^{us}.

Huar sum pors brytir fore olafs messu. uarðer takin með. ell*e*r hittis með ranzakan i husum hans. bøte .iij. m*arke*r til thræskiptis. haui ængin uald a han kiæra annar æn the porskiær attu.

Vm uargha garða ok næt. xxxvii^{us}

Alli sculu uargha garða byggia. huar fiærðunger af hundare um sic. huar sum fellir manzlot. bøte threa øra.[37] ensac thera sum byggia. Bønder aghu uargha nat[38] haua. tua famna bonde huar. thær ma ængin fræls um uæra. Nu kunnu uarghar a bolstaði manna coma ok scaða giøra. tha sculu bolstaðz mæn fiærðunge buð fa. Huar sum thæt buð sitir ok comber æi. bøte threa øra. Fellir fiærðunger alder uargha garð niðer. ell*e*r hauer æi næt. bøte threa m*arke*r. huilkin bonde æi hauer næt. bøte .iij. øra. Can man thryzskas. uil æi til scal coma tha han buð fa. þa hauin bønder uald sum i scal æru. pant hans taca til thrigia øra utan
52 r. dom. Vræk*er* han þem fran sic | med uigh ok uærn. bøte threa m*arke*r til thræskiptis. ◐ Lær sic nocor thær til uargha at dræpa. dræpir han gamblan uargh ell*e*r øðer cul allan með ungum

uarghum. giui hanum bonde huar i fiærðunge them en smapænning. Huar sic uagha uið biorn at dræpa. gitir scaðat han til døz. giui hanu*m* bonde huar i fiærðunge. suenscan pænning. utan han dræpi þæt dyur i scal með andrum.

Vm frið a gisninga scogh. xxxviii^{us}

Nu uilia mæn frið lysa a gisninga scogh sin. iuir nut ok aldin. þær sculu allir * garða gærða ok uærn[40] um halda. Fellir nocor ok liggir garðer hans ouighir. bøte threa øra Liggir garðer barliða með allu. ok uitnar syn sua. bøte .iij. mark*er*. Comber utamma * gønum garð. ualder fæ ok æi garðer. løsis ut með lagha løsn sua sum fyrra skilt ær. Skipar nocor suin sin a scogh thæn han hauer æi hemul fore sic. bøte threa m*ark*e*r*. Tak*er* man aldin ell*er* nytir i gisninga scoghe annars. tak*er* mera æn han gitir i handzca sinum borit. bøte threa øra. Tak*er* byrðe ok a bac lægger. ell*er* a hæsti bort førir. bøte threa m*ark*e*r*. Aldin scal man uarða um siæx uikur. bristir nocot i uiku tali. bristi ok sua mykit i aldin legho.

Æn man nytiar fæ annars olouandis ell*er* mærke a lægger ixl^{us}

Molkar kona ko annars. uarðer takin uið með tuægia manna uitnum. molkar hon faar ell*er*

* æghendæ[39]
* fæ[41]

geet annars. uarðer takin uið með thylicum uitnum. bøte threa øra. Stiæl man skællu af fæ annars ok uillir thær með hiorð alla. bøte threa øra. brytir af iarnbugha með allu. bøte threa m*arker*. ◖ Huar su*m* merke lægger a mærke annars. huat þæt ær
52 v. døt ell*er* quikt. ær | þæt bætra æn haluer øre. bøte threa m*arker*. Ær thæt sua got sum haluer øre ell*er* ok minna uært. bøte threa øra. Dela tue um bolsmerke et. þa aghe thæn uizorð at uæria sum i handum hauer. æn mærkin thera æru lik. Æ huar mæn dela um lik mærke. þa haui gamalt bolsmærke uizorð. ok them gifs uald at uæria sum thæt hauer.

Vm bi æn the hittas xl^{us}

Can mander bistoc hitta a bolstaði sinum. uæri hans su*m* hittir. Hittir i bolstaði annars ingærðes. haui fore þac ok fyndalot ængin. hittir utgærðes. aghe thriðiung af. ok bya mæn allir tua lyti. Sighia tue haua hit bistoc en. aghe han fynda lot sum fyrst lysti. Nu suærma bi ok flygha i scogh annars manz. ok han fylghir sum by æghir til stok ok hul. ok mærk*er* sama træ. lysir sua fore byamannu*m*. haui ængin uald hanu*m* þem fortaca. Comber annar eptir. ok kiæ*n*nis uiðir samu bi. aghe thæn fyrra lysti. Flyghir bisuærmber i aldin træ. ok hugger man thæt niðir. bøte siæx øra. flyghir i døfuið. huggi at sacløsu. Ganger man i scogh annars með bland ok bicar. uarðer fangin með. bøte m*arker* .iii.[42] Sstiæl[43] bistoc. uarðer fangin með. bøte fiurætighi mark*er*. uarðer æi fangin uiðer. uæri sic med eðe thrætylptum.

Vm øia skipan xli[us]

Førir man fæ sit i øiar annars olouandis. huat fæ thæt uæra can. huar sum thæt fæ intak*er*. scal thy laghlica lysa fore socn ok thingi. co*m*ber þæn eptir sum æghande ær. ok biuðer ræt fore fæ sit. han scal giua øre fore hæst. ok sua* nøt þæt gamalt ær. fore kalua. kiðh. bokka. ell*er* huat annat fæ þæt uæra can. giui halua øre. Løsir han æi sit fæ. ok ræt til biuðer innan | threa sunnu- 53 r. dagha. liggi siðan hans uarnaðer a sum ægher. can thæt spillas. ell*er* døa. uæri scaði hans sum æi uildi løsa. Nu kunnu the dela um thæt fæ. sighir thæn atte. at þæt co*m* hanum ouitandis a tha ø. ell*er* at han dref thær nøð in. uæri thæt með tuem mannum ok siæluer han thriði. ok taki siðan sua fæ sit atter utan løsn. Falz at eðe. giui løsn sum skilt ær. Later man fæ sit utan aldra æghanda lof i tha øiar han a siæluer innan. tha uæri løsn þæs fæ haluu minni æn fyrra skilt uar.

Æn fæ gior fæ scaða xlii[us]

Hittas at ouita fæ. bitir hæster annan. ell*er* slaar. nøt stangar. galter hugger. hunder bitir. lyuter scaða ok æi døð af. uæri boot fiærðunger af þy. sum fæ thæt scaða løt uarðer miætit fore. ok haui siæluer bonde fæ sit. Slaar yrknaða fæ sua annat til scaða. at bonde gitir þæt æi nytiat undir uc

* for[44]

ell*er* sila. þa scal han sum fæ atte. thæt scaða giorðe. hinum fa sila fylling um ny ok neða. ell*er* bøte fiærðhung af laghgiælde. Dræp*er* fæ annat alict ok sælict. aghin baðe thæt quica. ok baðe thæt døðha. ok æi boot andra. Nu can uerra fæ dræpa thæt bætra. ell*er* ok thæt bætra dræpa þæt uærra. liggi thæt fæ i laghgiælde huart eptir sinu uerðe. sua sum skilt ær i broa flokkenum. Kunnu hundar manz. annars fæ bita. thæt æi ær yrknaða fæ. væri sacløst. æn thæt lyuter æi døðh ell*er* scaða af. Dør þæt af þy biti. giui quict fore døt eptir miætzmanna orðom thæn sum hund atte.

Vm scaða thæn man gior fæ. xliii^{us}

Castar man at fæ annars. can uær taca æn han uildi. gialde atter quict fore døt. ok suæri at
53 v. thæt al|dri hans uili uar með ens sins eðe. Slar han með fastri hænde ok harms uilia. giælde fæ atter með fullum giældum eptir miætzmanna uitnum. ok með threa mark*er* til thræskiptis. ell*er* uæri sic með tolf manna eðe. Biðer man annan fæ sinu hiælpa. hæsti sinum bloð lata ell*er* andrum costum. can uær til coma. æn han uildi sum hand abar. uæri með ens sins eðe. at thæt æi með hans uilia uar. ell*er* bøte fiærðung af fuldri boot. ¶ Lægger man ell*er* skyuter fæ annars með siælfs uilia. sua at gorundat uarðer. bøte threa mark*er*. Rørir siðan ell*er* niðer sænk*er*. bøte niu mark*er* ok attergildi. með them fæ sins sum scaða fic. Dræp*er* man hund annars. bøte threa øra fore garð hund. fore

hiorðh hund ell*er* icorna hund. sua fore miohund tolf øra. fore køuerne threa m*arke*r. Stiæl man ell*er* dræp*er* høns. gæs. grisi ell*er* cat annars. giælde þæt atter sum þæt miætit uarðer. Haui ængin uald annars fæ taca. ell*er* sic til nocra nyt haua. ok æi ancoste manz. utan han haui thæt með goð uilia thæs sum rætter æghande ær at. Varðer han takin *þær* með. ok hauer thæt æi rætlica fangit. tha bøte ok thyuuer hete.[45] ◐ Væri sua talt um bygninga ræt. gømum han gørlica alli slæt. At ui mughm[46] sua i iorðriki boo. at guð giui os allum himirikis ro. amen.

---

54 r. Hær byrias cøpmala balk*er*. ok tæliæs i hanu*m* floccar attertan af thæssum malum.

◖ Vm cøp með uingan. . . . . j^{us}
◖ Vm cøp gulz ok silfs. . . . . ij^{us}
◖ Vm torgh cøp. . . . . iij^{us}
◖ Æn nocor sæl cristnan man. . . . . . $iiij^{us}$
◖ Vm bonde giuir manni ell*er* konu frelsi. v^{us}
◖ Vm the cøp husfru ma giøra. . . . . vj^{us}
◖ Vm boscaps cøp. . . . . vij^{us}
◖ Vm hæsta cøp ok skipti. fræstmarc. ok forcøp. . . . . $viij^{us}$
◖ Vm giæld ok laan. . . . . ix^{us}
◖ Vm legho a hæst ell*er* andra coste. . . x^{us}
◖ Vm uæðsætning. . . . . xj^{us}
◖ Vm borghan.[47] . . . . xij^{us}
◖ Vm gæstning ok rættara. . . . . . . $xiij^{us}$
◖ Vm them ualzgerninga giøra. ok þera bøter. . . . . $xiiij^{us}$
◖ Vm mutur ok aftøkis fæ. . . . . . . xv^{us}
◖ Vm laghmanz pænninga. domara ok styrimanz. . . . . xvj^{us}
◖ Vm gengerðer ok skyuta gærð. . . . . $xvij^{us}$
◖ Vm gæstning fatøcra manna. . . . . . $xviij^{us}$

Vm cøp með uingan. i^us^

Giøra mæn af lande cøp innan cøpstaði uið cøpstazmæn. ell*er* cøpstazmæn uið lanzmæn um skæpt uapn ell*er* scorin clæðe. um houat ellr[48] cløuat. thær sculu uiðh uara uinganamæn tue. byfaster ok bolfaster. ok uitnis* tue af lande ok tue af cøpstaði. Comber man eptir ok clandar. sighir af sic stolit | uæra. tha scal thæn cøpt hauer 54 v. til uinganaman leða með samu uitnum uið uaru. Comber æi uinganaman fram fore sic þæn sum salde. giælde tha uærð atter þem cøpt hafði. ok bøte .iii. m*arke*r til þræskiptis. fore at han ohemult uingaði. Huar su*m* cøpe utan thæssi uitni su*m* saght ær. clandas siðan þæt firi hanu*m* giui atter uærð. ok boot með sum skilt ær.

Vm køp gulz ok silfs. ii^us^.

Køpir man gul ell*er* silf giort ell*er* ugiort. af andrum æn af gulsmiði siæluu*m*. finder thæn cøpte. at thær ær flerð innan. taki tha atter han sum salde. ok uæri sic með eðe tolf manna. at han uisti thær æi suic m*eð* uara. falz at eðe. bøte threa m*arke*r. Dyl at han salde. dyli með samu uizorðom. ell*er* giui atter uærðh. ok boot með sum skils. Sæl gulsmiðir nocrum fals i gulli ell*er* silfri. þa scal þæt til stæz leða. uarðer skiært. haui huar sum fangit hauer. ær þæt uskiært. giui gulsmiðir

* men[49]

hanu*m* uærð atter. su*m* cøpt hafði. ok haui siæluer flærð sina. ok bøte siæx mark*er*. Can smiðir dylia. ok uil æi atter taca flærð. the han salt hauer. haui tha uizorð thæn sum cøpte með tuem byamannum af køpstaði ok tuem bygðfastum mannum af lande. han til salu binda ok boot sum saght ær. Vil man gulsmiði gul sit ell*er* siluir i hæ*n*der fa. at giøra. þæt scal skiært inuarða með uitnu*m* tuægia manna af cøpstaði. ok tuægia af lande sua sum saght ær. Can siðan þæn sighia siluir ell*er* gul atte. at þæt ær æi sua skiært atter fangit. sum han ut fik. Væri þæt a þera uitnu*m* sum tha uið uaru. Væria the smiðin. uæri sacløs ok taki løn sin. Fella the han. hete thyuuer. ok bøte thyufnað eptir miætzmanna eðe.

Vm torgh cøp. iiius

55 r. Køpir man uax. salt ell*er* røchilse af andrum. smør. flut. ell*er* talgh a torghe. ok æ huar man sighir flærð cøpta uæra ell*er* salda. tha næmne huar thera sum cøpte ok salde tua bygðfasta mæn af lande. ok tua af cøpstaði. þe sculu uita huat flærð ær sald ell*er* æi. Væria the han sum salde. uæri sacløs. fella the han bøte threa m*arke*r fore flærð salda. Sua scal alla staði bøtas. þær flærð hittis i cøpum. ok taki þæn atter uærð sum cøpte. ok þæn flærð sum salde. ◐ Køpir man ell*er* borghar clæðe i cøpstaði. bær með sic bort siðan up ær mælt. uarðer uar uiðir fyr æn han af cøpstaði fari. at hanum ær fals i hænder sat. anduarðe atter

clæðit þem hanu*m* salde. ok cræui atter pænninga sina. æn han nocra utgaf. ok cøpman uæri sic með tuem ok tolf. at han æi uissi sic haua fals salt. falz at eðe. bøte threa m*ark*e*r*. Giør byaman cøp a torghe huat han hælder cøpir quict ell*e*r døt. ok can þæt clandas fore hanum. uæri sic með tuem mannu*m* ok siæx eptir. uæri þær með urthyuua. ok hin suæri til sins su*m* clandaðe með uitnum. ok taki sit atter. þæn lete eptir uærðe sinu su*m* cøpte.

Æn nocor sæl cristnan man. iiii^{us}

Haui ængin cristin man ualð sin iamncristin sælia. thy at tha crister salder uar. tha løste han ok frælsaðe cristna mæn alla. Huar sum frælsan man sæl bøte fiurætighi mark*e*r. Sæl cristnan man ok ær thræl hans. uæri tha fræls með the salu thæn salder ær. ok aldri siðan ofræls. Han sum cøpte. taki uærð sit[50] atter utan boot.

Æn bonde giuir manni ell*e*r konu frælsi. v^{us}

Giuir bonde manni ell*e*r konu frælsi af garðe sinum. Kunnu þem pænninga uaxa. ok bonde uil siðan atter calla. ok uiðer kiænnas þem ok pænninga þera. aghin þa thøn uald sic fræls uita með | attertan manna eðe. The sculu thæt uita. 55 v.
huat bonde þem frælsi gaf ell*e*r æi. fore sokn ell*e*r thingi. Haui ængin uald annan til gæfthræls taca.

Vm the cøp husfru ma giøra. vi^{us}

Huar sum cøpe uið husfru bondans utan uitu hans. aghe bonde uald thæt cøp attercalla. æn thæt mera æn til øris ær. Ængin ma uið bondans barn cøp giøra. mera æn til fiura pænninga. utan hans uitu. Huar mera giør. bøte threa m*arke*r utan thæt cøp se a torghe giort. Al torghcøp aghu uæra gild.

Vm boscaps cøp. vii^{us}

Sighir mander haua cøpt af andrum boscap allan sum han stander. thæt scal a uitnum thera tuægia uæra. sum uærð matu. ok thera fiura su*m* boo ok hus matu. ok tolf manna eðe af sokn. there þæt cøp uar giort innan. Gitir han æi sua fullat uitni ok eð. uæri fulder rans mander. ok giælde atter boo sua got sum thæt miætit uar. ok með tolf m*arke*r. ensac malsæghanda. ok fiurætighi m*arke*r fore ranit til thræskiptis.

Vm hæsta cøp ok skipti. ok frestmarc ok forcøp. viii^{us}

Skipta mæn hæstum ell*e*r andrum thingum i lanzlaghum. stander þæt skipti til thriðia sola sæters. ok hittir ængin last i thy sum skipt uar innan þæt frestmarc. aghe huarghin þera uald skipti þæt ell*e*r cøp ryua. Hauer annar thera uitni með sic

tuæggia manna. at thy skipti uar fyrra upsaght. haui uald ryua æn han uil. Ryuer annar thera siðan frestmarc ær uti. bøte threa m*arke*r. Cøpir man uið annan ell*er* skipti a torghe. uender huar thera bac gen andrum. thera ma huarghin cøp thæt ell*er* skipti ryua. þy at fore torgh cøpum liggia ængin frestmarc. Samu lagh æru um hirð mæn. ok uæ|ghfarande mæn. æn nocor giør með 56 r. þem cøp ell*er* skipti. Huar sum andrum giør forcøp. ok ær festipænning agiuin. bøte .iij. m*arke*r. Nu can han æi uærð fa sum festipænning takit hauer. af þem sum cøpte. tha laghmæle til hans. ok stande cøp thera fast ok fult. Søke siðan eptir uærðe sinu sum skilt ær i laghum.

Vm giæld ok laan. ix^{us}

Giælder man andru*m* giæld sit. ok tak*er* siðan att*er* þæt olaghlica. bøte threa m*arke*r. Nu giælder man giæld andrum. han með uitnum uið tak*er*. uæri i thæs uarnaðe sum uiðir tooc. han uæri sacløs su*m* guldit hauer. Giøra mæn aftøkis fæ. af cøpe sinu. taki þæt kon*unger*. Tak*er* man laan af andrum. laan scal leande hem bæras. æi ma laan misfaras. þæt scal fullum giældum atter giældas. eptir þy sum granna uilia suæria. sum nær uaru. þa þæt utlentis. Sighir annar laan uæra. ok annar æi. aghe þæn uizorð sum lænte með tuem mannum. ok siæluer thriði uita at lænt uar.

Vm legho a hæst ell*er* andra coste. x^{us}

Legher man af andrum hæst. skiut. oxa. ell*er* huat þingi þæt uæra can. tak*er* han þæt ospilt. þæt scal ospilt atter uarða. Nu sighir þæn sum atte. at þæt spiltis af hans handuircum sum leght hafði. Væri sic þa með tolf manna eðe. ok giui ut legho sum han mælt hafði. falz at eðe. giælde bondanum sit atter. sua got. sum han þæt tok.

Vm uæthsætning xi^{us}

Sæter man andrum uæð. huat þe æru mere ell*er* minni með tuægia manna bygðfasta uitnum. ok lægger stemnudagh fore. kunnu þøn uæð brinna. ok bondans með. uæri scaði bæggia thera. Stiæls ell*er* ualtaks bægia þera saman. lysi þæt bonde
56 v. | fore socn ell*er* thingi. uæri ok scaði bæggia thera. Ær æi bæggia thera stulit ell*er* ualtakit. giælde atter uæð bonda sua goð sum ha*n* þem tooc. Ær stemnudagher ut gangin fori uæðium sum ut æru sat. ok løsas æi atter. tha biudins thøn up i thrim laghþingum. ok haui æn tha uald løsa uæð sin. Løsir æi a thriðia þingi. þa sculu the uæð miætas a thingi. æru þe bætri æn giældit ær. tha giui them pænninga til sum uæð ate. sua mykit þe bætri uaru. Æru uæð minna uærð æn giældit. tha fylli thæn til giælda sculdi sua mykit sum brast i giælde.

Vm borghan. xii[us]

Borghar man pænninga fore annan með uitnu*m* ok uiðeruaru mannum. giælde þæt sama han borghat hauer. huat þæt ær minna ell*er* mera. æn þæn uil æi giælda sum han borghaðe fore. Ær æi uitni til. uæri sic með eðum eptir þy su*m* giældit ær til sum borghat ær. falz at eðe. giælde borghans mander su*m* saght ær. Sighir annar mera borghat uæra. ok annar minna. giælde ut borghans man sua mykit han uiðer kiænnis. ok eð með. at han æi mera borghat hafði. Nu dela mæn um annar sighir pænninga borghaða uæra. ok annar man*. Ær mander borghaðer. anduarðe han fram. ok uæri sacløs. ellær giælde ut mancins[51a] sac þær han borghat hauer. Sighir han huarte borghat haua. dyli eptir þy sakin ær til. æn æi æru uitni til. at han borghaðe. Var thæt fore thingi ell*er* sokn borghat. uiti þæt tolf man huat borghat uar ell*er* æi.

Vm gæstni*n*g ok rætara xiii[us]

Konung magnus skipaðe lagh þæssi næruarande þem uitrasto i hans rað uaru. með raðe ok goðuilia flestu þera bæstu i rikinu. ok gaf þæt i lagh at ængin uæghfarande mæn[52] ma nocon með uald gesta. ell*er* með | ualzgerningum nocrum sit 57 r.
afhænda. Engin ær ok uæghfaranda manni skyld-

* æi[51]

ughir giua. ell*er* cost uppi halda. utan han siæluer uili. utan fore fulla pænninga. Væghfarande mæn sculu rættara hitta. han scal them uisa. huar the sculu cost firi fulla pænninga fa. siæluer scal han með fylghia. Vil thæn man gester uarðer ræter til huarte sælia ell*er* giua. bøte threa m*arke*r. ok gester fylghi rættara. han ær hanum skyldughir fore fulla pænninga cost fa. Vil æi rættare hanum cost fa fore fulla pænninga. ell*er* rætlica ræta. han bøte siæx m*arke*r. kon*unge*. hundare ok malsæghanda. Nu can þem askilia gesten ok bondan sum han uar til rætir. ell*er* gest ok rætara. þæt sculu tolf mæn uita af fiærðunge þæs hundaris. þe han lysti firi. at han æi reðscap fic fore sina pænninga. the tolf sculu þær sannind um leta. ok thæn þe thær til binda. at hanum reðscap sundi. bøte sum fyrra ær saght. Coma geste til rættara. han ma til bonda huars. tua mæn ok tua hæsta rætta. Fram scal han gest rætta ok æi ater. Æi ma ok langt mellum rættara uæra. Bonde scal gæste sælia corn ok hø. ok føðocost annan eptir thy thæt giælder ok ganger i cøpstaði them næst ær. Ær nocor thæn til sitia uil a almanna uægh fore uæghfaranda mannum at sælia þem tharuir sina. haui uald sælia sua sum han uið comber. Vil bonde huarte giua ell*er* sælia. tha sæti gester pænninga sina tacum i hænder með uitnum tuægia manna. su*m* þær næst byggia. sua manga sum thæt uært ær. han til tharua sinna haua uildi. taki siðan sacløst tharuir sina. Til garða konu*n*gs biscups ok riddara ok suena sum með ørs thiana. ok presta ma æi rætas.

Vm them sum ualzgerninga giøra ok thera bøter. xiiiius. 57 v.

Ok gaf konung magnus i lagh ok ræt. at huar sum dyruis til bondum ofrið giøra. goz thera them með ualzuærcum aftaca. at bønder mughu han utan bardagha fanga. ok fori konung føra. tho með skiæl. at biuðer han ræt fori sic. ok bøtir brut sin innan siæx uikur með fiurætighi marcum. uæri sacløs. Gør han æi ræt innan thæn dagh. tha sculu bønder konunghs lænsmanni til sighia. han a thæn man fore konung føra með bondum. Væri þæn man sakir at thrim marcum æi uil coma tha han buð faar thæn at fanga ualzgerninga hauer til bonda giort. Varðer han æi a ferski gerning takin. sum ualzgerning uitis. tha ma han uæria sic með tolf manna eðe. ok the uærin sakir at tolf marcum til thræskiptis su*m* sacløsan fangaðu. æn han gitir sic uart. Comber han undan. tha haui siæx uikna dagh. fore sic. comber atter innan thæn dagh. ok bøtir brut sin. uæri sacløs. comber æi atter sum saght ær. þa a næmdin han fella. ok sidan scal han land ryma. Haua nocors hærra suena tha gerninga giort. halder han them femtan dagha eptir þæt konunghs* ær comit. uæri þæn hærra sakir at fiurætighi marcum. Dyl thæt. at han them æi hiolt i sit hus siðan. dyli með ens sins eðe. Huar annan tylica mæn halder femtan næter eptir thæt sum saght ær. bøte fiurætighi

* breff[53]

marker. ell*er* uæri sic með eðe thrætylptum. Can manni uitas ualzgerning. tho at han æi nær uar. uæri sic með tolf mannum them þæt uistu huar han uar. tha þe gerning giorðis. ell*er* bøte sum sagt ær. ◐ Thætta sculu the bøta su*m* ualzgerninga haua giort til bonda ok næmden hauer felt. Fyrst
58 r. scal mals|æghandin atter haua sua mykit sum fore hanum takit uar. ok með tolf m*arke*r af houuzmannenum. ensac malsæghandins. ok fiurætighi til thræskiptis fore ranit. ok huar thæn i floc ok farunøte uar með. giui huar sundir delis af sinum siælfs pænni*n*gum atta ørtugha ok thrætan m*arke*r. thæt liggi til konungs ensac ok thera gøz[54] scal oskøflat standa. ok tho tacum i hænder sætias til þæn dagh the frið beðas. ok han ær þem atter giuin.

Vm mutur ok aftøkis fæ. xv^{us}.

Framaleðes uar thæt stat. at ængin ma af andrum mutur taca. Tak*er* laghman mutur fore dom sin. giui konungi mutu ok misti laghmanz døme sit. Tak*er* domare mutu. giui atter mutu them hana giuit hafði. ok misti dom sin. ok bøte fiurætighi m*arke*r. Tak*er* lensman mutu. giui atter mutu. misti lænit ok bøte fiurætighi m*arke*r. Tak*er* næmdaman mutu. giui atter mutu ok bøte samuleðh. Huilki siðan andri mæn mutur taca. giuin atter mutur. ok bøtin samuleð fiurætighi m*arke*r. Af thæssi boot taki tua luti konung*er*. ok thriðiung thæn til kiære ok sannan giør at. ok laghlica uið binder han sum mutu toc. ◐ Giælder man andrum

giæld. huat thæt hælzst ær. liggi hans uarnað a sum uiðer hauer takit. þæn se sacløs sum guldit hauer. Giøra mæ*n* aftøkis fæ af cøpe sinu ell*er* skipti. ok uil huarghin thera uið kiænnas. taki thæt thæn konungs læn hauer.

Vm laghmanz pænninga. domara ok styrimanz. xvi[us]

Alli the sit æghit brøð æta. æ huem þe hælzst til høra. aghu laghmanz pæ*n*ninga giøra. fiura suensca pænninga um aret. þe sculu utgøras fiurtan daghum eptir michiæls messu. huilkin tha þryzscas ok þem hauer æi þa utgiort. haui þa laghmander |fult uald at næma til fiura pænninga. ok a threa 58 v.
øra. Domara pænninga ok styremanz pænninga sculu utgøras um martins messu. huilkin them hauer æi tha utgiort. hauin tha the uald at næma til sinna pænninga. ok a en øre. Næmninga mæn sculu haua en øre af huarre hundæris marc.

Vm gengærðir ok skiutagærð. xvii[us].

Haui ængin hærra uald a þæt læn gengærð biuða. hanum ær af konungi giuit. ok ængin lænsman huarte a bonder[55] ell*er* landboa. Æi ma ok laghman a bonda cost fara. þa han thinga uil. utan nocor man hanu*m* biuða uili hem til sin. Huilkin hærra ell*er* lænsman hæsta sina i hundære sænde at foðra. haui forgiort hæstana ok them taki kon*unger*. Huar skiut annars takir. utan han

thær til haui konungs opit bref. ell*er* utan lof ok legho af rætum æghanda. Varðer fangit með. taki thær fore thyufs ræt. ok bindins uið með thylicum uitnum. sum annar thyuuer.

Vm gæstning fatøkra manna. xviiius

Føris fatøct folf[55a] bya mællu*m* ell*er* bonda. thæt uanført ær. þa uæri bonde skyldugh*er* hysa þæt ok føða um ena nat. slican tima daghs þæt til hans coma can. æi ma han samu naat þæt fran sic uræca. Huar þæt fran sic uræk*er*. ok lyuter af døð ell*er* annan scaða. uæri þæt a tolf manna uitnu*m*. af sokn there þæt uar innan. raðe halui næmd huar thera kiærande ok suarande. uæria the ha*n* sac ær giuin. uæri sacløs. fella þe han. bøte siu m*arker*. at uaða bot. i huat scaða þæt can hælzst uarða. Ængu eða buði a ha*n* þær fylghia. ⁋ Æi ma guð þem gløma. sum hysa fatøka ok thæn øma. cristir uildi sialuer mannum nær fatøk*er* ok gester ganga. han giui oos firi gestning hær hemohus*

* i himiriki fanga Ame*n*[56]

Hær byrias manhælghis balker ok tælias i hanu*m* flokkar siutan ok tiughu. ok sighs i þem fyrsta. 59 r.

Vm saar thær fæ kan giøra manni. Jus

Gior fæ manni bloðhsar. huat fæ þæt ær. uæri bøt meðh øre. Ær þæt fulsære. uæri boot thri øra. Æghande scal firi fæ sit uarðha. han a þem læker fa scadha fik. biudhir æi hanum læker. bøte siæx øra firi laghslitit. Fylghir lyti. uæri bøt meðh thrim ørum fore ouita gærning.

* Oc forsæte.[57]

Æn ouormaghi sarghar man. ii^us^

Slar ouormaghi bloðhsaar man. bøte þre øra. fore fulsære siæx øra. huat thæt uæra can i hufdhi ell*er* i huldi meðh uaðha giort ell*er* uilia. i friðhi ell*er* fridha mellum. Tha scal ouormagha uæriande hanum læker fa. sum scaðha løt. ell*er* bøte siæx øra firi laghslitit. Nu uil han ouormagha uæria. annat huart firi fulsære ell*er* | bloðhlæte. haui thæn 60 r. uizorðh sum kiærir søkia saar sin til ouormagha meðh tuem uiðhir uaro mannum ok siæx manna eðhe. falz at edhe. þa haui þæn uizorðh ouormagha uæria uil.

Vm uilia uerk i sarum. iii^us^

Gior uitande man andrum blodhsære friðha mellu*m* thæt huðsuarf heter. bøte threa øra. gior fulla skeno. bøte siæx øra. ensac thæs sum scadha fik. Gior fulsære. sua at uidh hafs baðhe lin ok læker. bøte threa m*arke*r. fore saar et. sua fore annat ok thriðhia. ok giui half mark til lækærs bot firi all them. bøte æi thy mera at saar uæri*n* flere. Takas siðan ben ur sare. uæri thæt a lækers uitnu*m* huru mang the æru. bøte firi ben et half fæmto ørtugh. firi annat threa øra. ok thriðhia siæx øra. Værin ok æi flere gild æn thry. ◐ Varðer man saar giør i friðhi aldra manna. økis thær fridhbrut með thrim marchum. ok alt thæt i friðhinum økis. taki ensamin malsæghande.

Huru længe man scal sarum uardha.

iiii^{us}

Gior man andrum houuðh saar ell*er* hulsar. þa scal uærcande sarum uarðha. thær til uti ær naat ok iamla*n*ge. utan han haui haui[58] sialuer uiðh sæt ok sara bot takit. Dør han siðan af them sarum. uæri tha boot i døzdrapino byriaðh. ok hauin æi æruingia uald a thæn hæmna su*m* saar giorðe. utan boot ut cræuia the eptir stander. Sarum allum andrum æn hulsare ell*er* houuðhsare. uarðe engin længer. æn the æru atter held. ok huð iuir uaxin. Alla øris bøtir ok lytis bøtir ok alt thæt i friðhinu*m* økis. taki ensamin malsæghande.

Vm lyti.

v^{us}

60 v. Uarðher man huggin i anliti sit. fylghir thær lyti. sua at synis iuir thuært thing. hyl huarte hatter ell*er* huua. uaxir thæt æi af firi dagh ok iamlanga. uæri lytis boot þrea m*arke*r. Huar sum hugger annan fullum sarum ok uil siðan dylia gerningena. tha haui thæn uizordh ok uald scaðha fangit hauer. huat hælder han uil søkia saar sin meðh uitnum. ell*er* uiðh laghum taca.

Vm afhug.

vi^{us}

Uarðher manni afhug giort af liminu*m* hans. finger af hanum huggin friða mellum. thær

ær boot þre m*arke*r. ok lytis boot threa mark*er*. firi fingir et. sua firi annat ok thriðhia. Varðher lidhir nocor af fingri huariu huggi*n* fridha mellum. thær ær boot threa mark*er*. i fridhi haluu dyrra. Varða al fingir af hugin friðha mellum. utan þomulfingir. lytis boot tiu mark*er*. sara boot threa m*arke*r. i friði haluu dyrra. Lytis bøtir taki malsæghande. ok sara bøtir thræskiptins. Varðher thomul finger af huggin. uæri sua gilder sum al hin annur. baðe i sarum ok lyti. thy at thomulfingir ær half hand. Varðer hand af huggin. thær ær lytis boot tiughu mark*er*. sara boot threa m*arke*r. Varðer annur af huggin. liggi i sama gildi. ◐ Hugger man foot af andrum. uæri lytis boot tiughu mark*er*. sara boot thre mark. hugger af annan. uæri i sama gildi. Hugger næsar af manni. uæri boot threa m*arke*r friðha mællum. i friði haluu dyrra. ok lytis boot tiughu m*arke*r. Øghon ok øron uærin i sama gildi. baðe i sarum ok lyti. Hugger man af andrum foot ell*er* hand. sua at meðh huargho gitir han sic hulpit. sitir tho quert uiðh. ell*er* scaðhar øgha sua. at han | gitir æi set með. bøte 61 r. fulla lytis bøtir firi huart thera. Gitir sic med hand ell*er* fote hulpit. með øgha uæghlet. Með øra nocot hørt. uæri lytis boot haluu minni. ok sara boot su*m* skilt ær. ◐ Vardher limber nocor af manni huggin. ok iorðhas at hanum liuandis. ok dør sidan sialuer eptir. þær ær limber hans gilder með tiughu marcum. ok siæluer han með fiurætighi marcum.

Vm uaðha bøter i sarum vii[us]

Castar man iuir hus ell*er* skiuter. faar af scaða folk ell*er* fæ. uiti þæt uercande til uaðha með tueggia ma*n*na uitnum ok tolf manna eðe. ok bøte uaðha boot. huaria acomo eptir sinu gildi. æn tho at døðhum se dræpin. Slar man fram fore sic. ok faar thæn scaða af at bak hanu*m* ær. uæri thæt uilia uerk fram ær giort. ok suæri thæt uaða att*er* giorðis. ok bøte uaða boot sum saght ær. Castar man fram fore sic ell*er* skiuter. faar thæn scaða af fore ær. uæri thy ens uaðe. at baðe sighia uaða uæra. Nu sætas mæn vm the acomor. tha sighir lensman at uilia uærks boot ær bøt ok æi uaða. ok kiærir til thera sum sæt giorðo. uilia the baðe i laghthingum uaðha suæria. uærin sacløsir. Vil æi han suæria acomo fik. tha uæri thæn sic gerning giorðe með uaða eðe. ell*er* bøte uilia uærks boot til thræskiptis. ept*ir* thy sac uæra can.

Vm bardagha ok saar. viii[us]

Uarðer man barðer sua at fulla acomor synas a hanu*m* ell*er* huggin fullum sarum. han scal them syna lata fore sokn ellr[59] thingi. Kiænnir han enum manni saar et ell*er* slagh. søke thæt með tueggia manna uitnum ok tolf manna eðe. kiænnir
61 v. um tu ell*er* thry. søke al þem | medh enne sokn. thrigia manna uitnum ok attertan manna eðe. Aghe æi uald a sama man søkia mera æn thry slagh

ell*er* saar. uarðhin ok æi flere gild æn thry af them han syna læt. Vitir man þæssi bardagha eller saar flerum mannum. haui uald ok uizorðh slica þrea han uil uiðh thry saar binda. ok æi flere. Giøre siðhan sokn til huars thera með tuægia manna uitnum ok tolf manna eðhe. haui ok ængin uald mera søkia æn thry slagh ell*er* saar at enum bardagha. huat thæt giør en ma*n* ell*er* flere. Varðher man slaghin blochuggum friðha mellum. bøte slagh et með thrim marcum. sua annat ok thriðha.[60] Varðer giort i friði. økis tha boot með thrim marcum ensac malsæghanda. Synis æi acoma. uæris með eðe tolf manna.

Vm pust ok bloðlæte. ixus

Slar man annan pust. synis huarte blat ell*er* bloðoct gørs thæt at kirkiu fore sokn. i øldrykki. a torghe at bastuuu ell*er* a thingi. uiti thæt með tuægia manna uitnum ok siæx manna eðe. ok thæn bøte thre mark*er* pust gaff. æru æi þæssi uitni til. tha haui uizorð uæria sic með tuem ok tolf. Gior bloðsaar manni ell*er* slar m*eð* stang ell*er* sten. uæri thæt a samu uitnum ok uizorðum sum saght ær um pust. ok bøtis tho huart eptir sinu gildi. Slar man tan ur høfðe annars. bøte threa m*ark*er. fore tan ena. sua fore andra ok thriðiu. ok threa m*ark*er lytis bot. æi uarðer the bot mere.

Vm høghsto saar. xus

Leðher man annan til stok ell*er* stæðhiu. hugger limi hans af hanum. liggin þær limi þe i sinu
62 r. gildi. ok | bøte fiuratighi mark*er* ensac konungs. tolf mæn sculu þæt uæria ell*er* fella. Nu kunnu afhug flere gioras. Varðer ma*n*der sneptir sum fæ. ell*er* frølimber með allu af hugin. bøtins thær atter thry unscabarn. tue synir ok en dottur. sun huar med fiurætighi marcum. ok dottir með attatighi m*arke*r. Skær tungu ur høse manni. bøte fiurætighi mark*er*. dræp*er* siðan með allu. uæri draap gilt með fiurætighi marcum. Varðer man blokhuggum barðer. ell*er* huggin hulsarum. sua at han dør af. faar tho formæle sin ok næmne scaða man sin fore scripta faðer sinum. grannum ok nagrannum. hauin tha æruingiæ uald ok uizoð[61] at søkia a sama man. með uitnum thrigia manna. ok attertan manna eðe. Æru æi uitni til. aghe tha uercande uizorð uæria sic með thrætylptum eðe. Huar sum blokhuggum slaghin uarðer. søke sua them sum saght ær um saar. Dør man af blokhuggu*m* liggi i tuæbøte. Alt thæt økis i tuæbøtis malum. økis firi malsæghanda enum. ok æi andrum. Hugger man af andrum hand ell*er* fot. ell*er* limi andra. ok biuðer æi lagha bøter. ell*er* orchar han æi bøta. ell*er* fulla borghan fore sik. giælde tha lim fore lim. ok lif fore lif æn han dræpit hauer.

Vm lækers tilbuð. xius

Gior man annan saran. han scal hanum threa lagha lækera biuða. taki af en thæn han uil. Lagha læk*er* heter thæn helt hauer iarn huggit saar. benbrut. hulsar af hug. gønum laghat saar[62] m*eð* tuem undum. Huar sum æi biuðer sua lagha læk*er*. ok lagha bøter með. uæri sak*er* at niu marchum til thræskiptis. thæssi boot heter lagh|slit. 62 v. ok bøte tho fulla saraboot eptir thy sum skilt ær.

Vm saar i hemfridhi. kirkiu friðhi ok thingz friðhi. xiius

Hugger man annan fullum sarum i siælfs sins hemi. at kirkiu ell*er* a thingi. coma saman satir ok skilias usatir. þær ær saraboot fiurætighi mark*er*. taki halua malsæghande. ok halua kon*unger* ok hundære. Kunnu lyti innan coma. værin gild sum fyr ær saght. Varðher man slaghin i thæssum friðhu*m* bloðlæte ok æi fulsære. uæri bøt með siæx marcum. halft malsæghande. ok[63] halft kon*unger* ok hundære. Søke bloðlæte m*eð* tuem mannum ok tolf. fulsære með thrim mannum ok attertan. Giør man andrum saar flere æn et. ganger uið a thingi at osøkto ok festir[64] firi brut sin. bøte æi meer æn sara boot ena. Møtas tue mæn. hugger huar annan. fa baðe fulsære. uærin bægia thera saar gild. huart eptir a como sinni. Ær lyti innan. bøtis þær huart um sic lyti ok saar.

Æn kona uarder barð. sarghað ell*er* dræpin xiiius

Uarðèr kona barð. sarghaðh ell*er* dræpin. uæri haluu dyrri at botum æn mander. utan thær man gildas með hundraða marcum. ok sara boot ær fiurætighi m*arker*. uærin thær iamgild man ok kona at botum. Huar su*m* saar ær i fiurætighi marcha boot. haui æi uald at søkia flere saar æn et. æru thøn flere. uærin ogild.

Vm morð ok raan. xiiiius

Lægia mæn sik a skip ell*er* scogha ok læ[64a] sic til at myrða ok ræna. Varðer nocor gripin uið thylica gerning. þa scal han til things føras. tolf mæn sculu han þær uæria ell*er* fella. uærs han fore the saac uæri sacløs. Ok thæn sacløsan man
63 r. bastar ell*er* binder. | stoccar ell*er* fiætrar. bøte fiurætighi mark*er*. Fals thæn morðh ell*er* raan uitis. ok uarðer sander at the gerning. dømis tha morðhare a steghl. ok ransman undir suerðh. Varðher ma*n* alt sænder barðer ok sar gior ok rænter. þa scal han søkia✝ sin með tuem bygdfastum mannum ok tolf eptir um all thry malin. ok tho bøtis huart eptir gildi sinu.

✝ scaþaman[65]

Æn man rænir af andru*m* scaða man hans. xvus

Taker ma*n* thyuf ell*er* drapara ell*er* annan scadha man sin. Varðer siðan rænter aff hanum. bøte thæn fiurætighi * sum rænte ok brut hans með. ell*er* anduarðe atter rættum malsæghanda scaða man hans. Dyl han ranit. þa uiti thæn rænter ær in til hans með tuem ok tolf. Gitir han æi sua søkt. þa uæri sic thæn sakin gifs með thrætylptum eðe. falz at eðe. bøte su*m* saght ær. Halder nocor scaða man annars i garðe sinum. ok þol i þem garðe þingstemnur ok ful tilmæle. søke thæn sik su*m* til talar i sama garð. ok halde han botum uppi. man hauer haldit. Far han til things ok af sighs them manni meðh things uitnum. uæri sacløs. ok thæn man aghe siðan æi mere friðh a thingi æn annar staðh. Hugger man anna*n* fullum sarum. ell*er* gior annur brut i lanzlagh them han a æi lif ell*er* limi fore giælda. ok orcar them æi bøta. ell*er* borghan firi sic fa. gange in til malsæghanda firi brut sin. ok løse marc um aar huart með æruoðe sinu.

Vm handraghit raan. xvius

Rænir man af andrum til fiura pænninga. dyli með ens sins eðe. ell*er* giælde atter pænning með pænninge. Giuir man andrum sac fore raan

---

* m*a*rch*er*[66]

til half marc. søke thæt með tuægia manna uitnu*m*
68 v. ok tolf | manna eðhe. The sculu uita huru mykit ranit ær. ok giældis[66a] atter ranit ok meðh threa m*arke*r. Vitis manni raan mera æn til half mark. søke þæt með thrigia manna uitnu*m* ok attertan manna eðe. atter gildi fea. ok með siæx mark*er*. Gifs manni sac at han rænt hauer til tiu marca ell*er* mera. giælde atter ranit. ok með fiuratighi mark*er*. æn þæn su*m* kiære gitir søkt raan til hans með siæx manna uitnum ok thrætylptum eðe. Gitir æi sua søkt thæn sac giuir su*m* saght ær. haui tha han uizorðh sac ær giuin uæria* march meðh tuem ok tolf. mera æn* march. ok minna æn tiu mark*er* *með* thrim ok attertan. tiu mark*er* ell*er* mera meðh siæx mannum ok thrim sinnum tolf. falz at uitnum ok eðhe bøte sum fyrra skilt ær.

Vm lot raan xvii^us^.

Al the skipti giøras sculu skyldra manna mellum ept*ir* lanz laghum með lot ok cafla. ell*er* þær hion kunnu barnløs skilias at. ell*er* i huat skiptum þæt hælzt uæra can. Huar thær nocot quert halder fore andrum nokra leðes thæt til skiptis bæras sculde. giui thæt sama ut. ok meðh threa mark*er*. uarðe æi þe boot mere.

---

* half[67]
* half[68]

Vm draap thæt fæ gør manni ell*er* uilli dyur hemfød xviii^{us}.

Opt ku*n*nu misfal til coma. ok can fæ man dræpa. Huar thæt fæ ægher sum man dræp*er*. huat fæ thæt hælzt uæra can. han scal með thy til thinghs fara. laghlica i thrim thingum þæt ut biuðha. ok boot með aruum thæs sin haua mist. thæt ær fiarðunger af fuldri boot. Vil æruinge uið taca. uæri thæn sacløs sum ut biuðer. ok boot fyllir. Vil æi uid taca. lati tha banan løsan a fiærða thingi | thæn til biuðer. ok sæti boot i taca hænder. 64 r. uæri siðan sacløs. ◖ Huar sum føðe uilli diur ell*er* fughla hema. ku*n*nu the nocrum scaða giora. antuigia folke ell*er* fæ. ha*n* scal sua firi them uarða sum firi fæ sinu i allum sacu*m* ok fallum them uarða kunnu. Nu can arue sighia þæs dræpin ær. at æi ær rætlicha fylght bananum ok bøter buðhna sum sculdi. uæri sic meðh eðe tolf manna. thera a thingi uaru. þa han fæ þæt sum draap. laghlica ut bøðh. ok bøter með sum saght ær. falz at eðhe. bøte fiurætighi mark*er*. Can þæt fæ fyrra dø. fylghi sua døðho sum quiku. ok læggi niðhir a fyrsta thingi. siðan thæt døt ær. ok boot með sum skilt ær. ok uæri sacløs. Nu gifs hanum sak. at han fæ thæt manzbani uar með sialfs uilia drap. uæri sic tha með tuægia manna uitnum. ok tolf manna eðe. ok giøre sua gilt døt sum quikt eptir metzmanna orðom. Falz at thæssu*m* uizorðom. bøte fiurætighi marker.

Vm ouormagha draap ok galins manz. xix^{us}.

Dræp*er* ouormaghi man. huarium lundum han dræpa can. bøtis thæt draap att*er* medh uadha botum. Vil ouormagha malsman thæt drap dylia. søkis thæt in til hans medh þrigia manna uitnu*m* ok attertan manna edhe. Ouormaghi[69] heter thæn yngri ær æn fæmtan ara. Nu sighir han annar ouormagha uæra. ok annar æi. tolf mæn sculu þæt ranzaka. ok uita alder hans með edhe sinum. ¶ Varðer mander afuita. thæt scal lysas fore grannum. ok sokn. fore hundæris thingi eno. Sculdi
64 v. mæn hans sculu han i gømo haua. | Can han løs slippa siðan laghlyust ær fore hanum. man dræpa ell*er* by brenna. giælda by atter með uaða botum siu mark*er*. ok man draap samuleðh. Sara bøter uærin i thrim ørum. Æi uarða thæssi bøter høghre. tho at scaðhi uarðhe mere. Sua scal arui thæs manz baðe taca oc bøta fore han. Ær æi lyust firi hanum sum saght ær. uærin þa germingar[70] hans i uilia uærks botum. the han giør til annars. sua ok the til hans giøras kunnu.

Vm uadha draap af handuircum. xx^{us}.

Lyuter man dødh af gildrum andra manna. af spiutum ell*er* grauum. æru the laghlyust fyrra. uæri gildir með siu marcum. uaða boot. ær æi lyust fore. uæri gildir með halui boot. Faar han saar saar[71] annur. ok æi døðh. uæri bøt með fiærðunge af

fuldre boot. Grauer man brun ell*er* andra grauar. can thær fæ innan falla. ok liuter dødh af. giælde quikt fore døt. taki han thæt døðha. Falder folk i. ok dør af. bøtis att*er* með uaðha botum. Allir aghu the boot bøta. sum brun ell*er* grauar attu. Agher en man brun ok nytiar. ok æi flere. bøte boot ensamin. Lyuter nocor scaðha af dikum. uæri ogilt.

Vm afalz draap. xxi^{us}

Falder hus niðhir ell*er* annur handuirki manna. can folk ell*er* fæ firi uarða. ok lyuta thær døðh af. bøtis atter með fiærðhu*n*ghe af fuldri boot. Hugger ma*n* træ i scoghe. falder a annan. ok synas æi annur handuirki a hanum. fylli þær uadha edh attertan manna. ok uadha boot siu mark*er*. Fællir træ a øøk manz. ell*er* a annat fæ. uæri bøt með fiærðunge af fuldri boot. | Cliuir 65 r.
man i træ eptir bøn ell*er* buð annars. falder nidhir ok faar af dødh. uæri gildir at halui manz boot. Cliuir ma*n* með siælfs ualde ok obiðin i træ. falder niðhir ok dør af. liggi ogildir. Nu can arue thæs døðha nocrum uita. at han badh ell*er* bødh hanum i træ cliua. dyli þa þæt með thrætylptum eðhe. ell*er* bøte sum saght ær. Falder man ur træ. ok faar thæn scaðha af niðhri ær stadder. uæri ogilt. Affal[72] aghu bøtas. ok æi affal utan af sægltræ eno. Liggir uidha caster i gardhe. falder a man ok slar i hæl. uæri gildir með uaða botum marcum siu. Ræter man steen ell*er* studh. falder a man ok slar i hæl. uæri gildir meðh uaðha botum.

Drægh*er* man skip a land. ell*er* utskyuter. biðhir flere medh sic. can nocor firi lunnum ell*er* skipa borðe dødh lyuta. bøtis atter m*eð* uaða botum. Thæssum uaða botum fylghir edh ængin. Tak*er* man thræl annars til lans. ganger til scoghs meðh hanum. hugga baðe træ et. can þæt træ a thræl falla. ok i hæl sla. bøtis atter með uaða botum. lyuta baðe dødh af thy træ. liggin baðe ogilde. Hugga tue mæn træ et. lyuta baðe døðh af. liggin ogildir. lyuter annar thera dødh. bøte thæn sum liuir siu mark. uaða boot.

Vm uaða bøter su*m* eðer fylghir. xxii^{us}.

Sæter man sic i saat ok uil dyur skiuta. uarðer mander fore stadder. ok lyuter dødh af. han bøtis atter med marcum siu. Thær scal uaða eðer festas attertan manna. ok boot tacum i hænder sætias. ok til biuðas a gripta bacca. sua ok firi sokn. ok a hundæris thingum thrim. thæn sua biuðer. han fylghir lagha tilbuðhi. Dræp*er* faðer
65 v. ell*er* moðor barn sit m*eð* uaða. | ok æi með uilia. kiærer annat þera til thæs sum drap. tha scal þæt festa uaða eðh. ok boot biuða sum saght ær. Siðan ma thæt ængin til lagha ell*er* bota høghra quælia. Huar sum falz at uaða eðe. tha comber thær uaðe i uilia uærk.

Vm dula draap ok dana arf. xxiii^{us}.

Can lik hittas errat ok undat i scoghum a løtum ell*er* a uæghu*m* kirkiu ell*er* køpstaða mellum.

ok hittis ængin thæn dræpit hauer. thæt hete dula draap. Thær scal hundære bana man hitta. ell*er* botum uppi halda. fiurætighi mark*er*. Ær nocor thæn til uiðir draap kiænnis. ok a thingi ell*er* fore sokn uiðhir ganger. tha æghir æruinge thæs dræpin ær sac a han søkia. ok boot af hanum cræuia. Hittis lik errat ok undat innan tompta ra ell*er* utan. utan hus ell*er* i olæstum husum. thær scal ok hundære bana man finna. ell*er* botum uppi halda. hittis i læstum husum. bøtis atter með morðgiældum. tiughu marcum ok hundraða. Kunnu mæn a bolstaði sinum lic hitta. tha aghu þe buðkafla upskæra. ok hundære allu buðh fa. ok tolf mæn til næmna scuða sculu ok syna. huat handuirki synas a thy liki ell*er* æi. Synas æi handuirki a. tha ma thær ok ængin bøter firi draap cræuia. Synas handuirki. tha scal hundære bana man finna. ell*er* botum uppi halda. Skæra æi bolstaz mæn buðkafla. ok hundæris mannum budh fa. haldin siælui botum uppi. Nu sighir lænsman handuirki a liki uæra. ok bønder æi. uæri thæt a tolf manna uitnum. þera sum lik saghu. Alla staði þær mæn uita sannan banaman. uæri hun|dære alt sacløst firi botum. Fari thæn eptir 66 r. scaða manne sinum sin hauer mist æn han uil. Can thæn utlænsker uæra dræpin ær. comber ræter æruinge hans innan nat ok iamlanga. han ægher arf up taca. ok halua boot m*eð* tiughu mark*er*. ok tiughu mark*er* kon*unger* ok hundære. Comber æi æruinge innan thæn tima. taki kon*unger* baðe boot ok arf eptir dræpin. æn han lekman ær. can han klærker uæra. taki biscop*er* arf. ok kon*unger* boot.

Beðes konunghs ma*n* sea goz hans sum dræpin ær. ok thæn mena sum handa mellum hauer. bøte threa mark*er*. hauer han nocot af thy goz undan forðat. føre thæt att*er* með eðe tolf manna. at þæt æi mera uar. Dør inlænsker man. ok comber æi ræter æruinge hans innan thry aar. ok uið arf kiænnis. þa skiptis goz thæt til kirkiu ok klostra firi sial hans.

Vm sporgiæld i drapu*m*. xxiiiius

Møtas tue mæn ok dræp*er* huar thera annan. liggi thær man gen manni i arua botum. ok arua thera bægia bøte huar konunge ok hundære atta ørtugha ok þrætan marc. Varðer man dræpin ok thæn uil dylia sum drap. þa haui æruinge uald þæs dræpin ær søkia sac til banamanz með eðe þrætylptu*m* ok siæx manna uitnum innan nat ok iamlanga. Tha scal han sum draap giørðe[72a] fulla bøter firi sic biuðha m*eð* things uitnum i manaðum thrim. ok syna lata. sua tacum i hænder sætia. Varðer[73] siðan eptir sua giørt dræpin fore samu sac. liggi thær huar thera i gildi sinu. Hauer æi bøter buðit sum saght ær. uarðer siðan dræpin. 66 v. liggi ogildir. ok arua thæs fyrra dræpin uar|cræuin bøter eptir han. ℭ Gæsta mæn til bonda. dræper gæster annan gæst. uarðer banaman fangin. haldi han botum uppi. lete thæn eptir scadha manni sinum. sin hauer mist. bonde sum hus atte. uæri sacløs. Dræp*er* man annan. ok komber til þings ok kiænnis uidh gærning sina. haui tha malsæghande uald huat han uil hælder hæ*m*na ell*er* uið botum taca.

Vil han bøter taca. tha ægher ha*n* haua atta ørtugha ok thrætan mark*er*. sua konu*n*ger ok hundære. Thæssi boot heter sporgiæld.

Æn flere dræpa en. xxv^us.

Kunnu tiu mæn ell*er* flere dræpa en man allir aghu thæn man fasta. ok thri af them banamæn heta. en radhbani. annan haldbani. thridhi sander drapare. haui æruinge uald a slica threa søkia han uil af them a uighualle uaro. Radhbani scal søkias medh tuem ok tolf. boot hans threa mark*er*. ensac malsæghanda. haldbani með thrim ok attertan. boot hans niu marker ensac malsæghandæ. Sander banaman með siæx ok thrim sinnum tolf. boot hans fiurætighi mark*er*. Dylia allir draap. ok gitir æi malsæghande them[74] uiðbundit. uæri tha banaman sic med eðe thrætylptum. haldbani með eðe attertan manna. raðbani með eðe tolf manna. Falz eðer firi them. bøtin sum fyr skilt ær. Vitis manni at han dræpa bøðh. ell*er* bað bæria ell*er* hugga. uæri sic fore drape með thrætylptum eðe. fore hug ok bardagha með eðe tolf manna. ell*er* bøte sac huaria eptir sinu gildi.

Vm lik raan ok tilbudh firi draap. xxvi^us.

Rænir man lik. uarðher gripin uiðh. bøte fiuræ- 67 r.
tighi marker. Varðer æi takin uidh. uæri sic
medh eðhe thrætylptum. ell*er* bøte sum saght ær.

¶ Vil malsægha*n*de eptir thæn dræpin ær. uið botum taca. thæn uil ok giærna bøta sum draap giorðhe. can gooz hans æi gita fullat fiurætighi mark*er*. tha fællis slikt af mark sum af marc firi allum them thær aghu boot up taca. ok skiptin alli þy sum til ær. Dræp*er* man annan. ok rymir siðan undan. uil æruinge bøter taca. tha søkis bo hans með domum ok skiælum. ok takis ut boot eptir brutum. Nu scal thæn biuða draap hauer giort boot eptir brutum. ok giæld eptir døðan. han a biuða til a griptar bakka fore sokn ok a hu*n*dæris thingum thrim. Vil malsæghande uið botu*m* taca. tha fæstins bøter a thingi ok giældins eptir. Vil han hæmna ok æi bøter taca. fæstins kon*ungi* ok hundæri bøter eptir brutum sum them til høræ ok malsæghanda lotin stande quær. Vil drapare æi festa ell*er* ræt giøra. søkins bøter af hanum eptir lanzlaghum. Huggas tue mæn. annar lyuter døð af. ok annar saar af. uæri draap gilt. ok saar ogilt. Biscoper agher i huariu drape threa mark*er*. uta*n* thær uaðe fylghi. ell*er* ouita gerning. al sporgiæld sculu thræskiptas.

Vm tuæbøtis draap ok morðuapn.* xxvii^us^.

Dræp*er* man annan i forsate.. huart thæt hælzt ær a lande ell*er* uatni. liggi þæn i tuæbøte til comber attatighi marca. ok þæn i enbøte forsat giorðe. Sighir annar forsat uæra giort. ok annar

* Oc forsæte[75]

æi. uæri thæt með þrætylptum eðe. at han æi i
forsate drap. Hugger ma*n* | annan i forsate. uæri 67 v.
saar hans i tuæbøte. ell*er* uæri þæt með eðe atter-
tan manna. Varðer man dræpin at systur ell*er*
dottor sinna. liggi i tuæbøte. for þy at tha gatu
han æi með uapnum uart. Dør man af blok-
huggum. liggi i tuæbøte. Varðer man dræpin af
morðuapnum. liggi i tuæbøte. Can drapare æi
uarða takin með. uæri sic með thrætylptum eðe.
at han thæn man drap með folkuapnum. ok æi
með morðuapnu*m*. Nota morðhuapn. Thætta
æru morðuapn. tælghikniuir. matkniuir. arf af bugha.
Aghu mæn maltmæle saman. uarðer thær nocor af
them dræpin ell*er* saar gior. liggi i tuæbøte. Co*m*ber
ubuðin. uarðer hælslæghin. liggi i enbøte. fiurætighi
mark*er*. gærningar hans i tuæbøte. Varðer yngra
barn dræpit æn tolf ara. liggi i tuæbøte. ær thæt
ældra. liggi i enbøte. Can ouormaghi man dræpa.
þæt ær ouita gerning. uæri fiærðhunger af fuldri
boot. aghe thær i huarte biscoper ell*er* kon*unger*.
Huar hema dræpin uarder. ær han fræls ell*er* ofræls.
liggi i tuæbøte. Comber hem man til annars með
laghdømdo thingi. cræuer ut sac sina. stander thæn
a mot firi ær m*eð* uigh ok uærn. uil æi laghdømda
sac ut giua. Varðer thæn dræpin til comber. liggi
i tuæbøte. þæn i enbøte fore ær. Biuðer konunger
legðung[76] ut. skip ær ut gangit. ok til læghis comit.
Varðer thær siðan nocor dræpin innan fore borðe.
ell*er* utan fore bryggiu sporðe. liggi i tuæbøte. J
allum thæssum drapum scal man raðbana. hald-
bana ok sannan bana. sua uið draap binda. sum
fyrra saght ær. | Varðer kona dræpin. liggi i tuæ- 68 r.

bøte. Dræp*er* kona man liggi i enbøte. Al tuæbøte sculu sua skiptas. taki malsæghande fyrst halua boot. half boot thræskiptis. taki ok en lot malsæghande. tua kon*unger* ok hundære. Can heðit barn dræpas. thær uarðer æi boot mere æn fiurætighi m*ar*k*e*r.

Vm thræbøtis draap. xxviiius

Uarðer man dræpin i stuuu siælfs sins. flytir saman hør ok hiarne. liggi thæn i thræbøte. tiughu m*ar*k*e*r. ok hundraða. Varðer dræpin i siang sinni. liggi i thræbøte. Væri kona i sama gildi. uarðer ok æi kona i thræbøte. utan thær. Can man dræpin uarða i andru*m* husu*m* innan garðe sinum. ell*er* i garðe siæluum. ell*er* ok sua nær garðe. at skiuta ma til með spiutskapti. uæri gilder at hundraða marcum. Varðer dræpin i almænninghis husi. liggi i thræbøte. Varðer omormaghi[76a] dræpin yngri æn siu ara. liggi i thræbøte. Varðer man dræpin i kirkiu. ell*er* i kirkiu garðe. ell*er* ok sua nær kirkiu garðe. at na ma til með spiutsaski. liggi i thræbøte. Varðer man dræpin a rætum thingstað. i sattu thingi. liggi i thræbøte. Varðer smiðir i smiðiu dræpin. thær han stander a gærning sinni. liggi i thræbøte. Far man ensamin at uægh. hittir lic fore sic liggia. fari til by þæs næsta. ok skiærscuti thær maal sit. Hitta tue mæn en døðan. fari annar thera atter. ok annar fram til næsta by. skiærscutin thær maal sit. at the døðan hittu ok scaða ængin giorðo. haua the æi sua giort. haldin tha botum uppi. ell*er* eðe thrætylptum. Fallas at eðe. ok

|synas handuirki a liki. bøtin tiughu mark*er* ok 68 v.
hundraða.

Vm draap innan sianga xxix[us].

Can man husfru sina sla. uil raða ok æi dræpa. tak*er* uær æn han uildi. ok lyuter døð af. uæri þæt a tolf manna eðe. huat hælder thæt uar giort með uilia ell*er* uaða. uæria the han. bøte døz draap með lagha botum. fella þe han. þa dømis man a stægl fore gærning sina. Vilia frænder hæ*n*na hanum lif vnna. inni skript sina utlændis. ok bøte boot inlændis. tiughu mark*er* ok hundraða. Dræp*er* kona man sin. uæri lagh samu. Fellis hon til draap ok uilia uærk. dømis þa kona undir sten. Huilkit thera annat raðer til døð. Varðer thæn fangin til banaman uarð raði*n* ok ganger uið the gerning. tha dømis han til stægl með bonda. husfru undir sten. æn hon ræð. Tolf mæn sculu huart thera uæria ell*er* fella. æn the morðrað dylia ku*n*nu. Dræp*er* faðer ell*er* moðer barn sit. ell*er* barn faður ell*er* moðor. broðer ell*er* systir broðor sin. systir ell*er* broðer systur sina. thæssi liggin al i thræbøte. Al thræbøte skiptins sua. taki halft malsæghande. halft kon*unger* ok hundære.

Vm draap innan øium. xxx[us].

Varðer man dræpin innan skærium uti. utan uarð ok uacu. thær a ængin botum firi uarða. utan ræter drapare æn han fangin uarðer. Varðer

dræpin innan uarð ok uacu i them øium andra liggia utan fore. thæt skiplagh the ø liggir til agher banaman finna innan naat ok iamlanga. ell*er* botum uppi halda. fiurætighi mark*er*. æi uarða bøtir tha mere i iamlanga enum. tho at mæn hittins dræpni flere.

69 r.

Vm toruo giæld. xxxi^{us}.

Varðer man i skipi siuk*er* ell*er* saar. can sua længe liggia. at allu*m* leðes uið. føra skipara han a land. ok i iorð lægia. fyr æn han m*eð* allu døðer ær. fara bort fraan. ok til comber skip annat i samu hamn. Høra mæn af skipi thy man i iorð rynia ok hialpa hanum u iorð. Can siðan than man uiðirfaas ok kiærir siæluer eptir scaða sinum. Væri gilder meðh thry hundraða marcum. taki halua boot malsæghande halua kon*unger* ok hundære. Thætta heter toruo giæld. hauer æ talt uærit. ok aldri takit.

Vm draap mællin klærk ok lekmanz. ok æn biltughir man draap gior. xxxii^{us}.

Dræp*er* præster ell*er* annar klærker lekman. thær tak*er* biscop*er* konunghs ræt. ok arua thæs dræpna malsæghanda lot af botum. Dræp*er* lekman klærk. taki thær kon*unger* sin ræt. ok arua hans sin lot af botum. can mander dræpin uarða. lekman ell*er* klærk. ok ær æi ræter malsæghande inlændis. tha thæt kiæris. Værs thæt draap fore

them a kiære mæðan han bortu ær. co*m*ber siðan hem ok bøter cræuer. Væri uart fore hanum sum fore them fyrst atalaðe. ok sua fore allum andru*m* thær kunnu frammer a tala. Dør thæn man su*m* draap giorðhe. fyr æn han laghsøkter ær. haui tha aruar ha*n*s uizorð uæria sic með thrætylptum eðe. ell*er* giældin lagha bøter fore gerning hans. Giør biltughir maan draap ell*er* annur brut mæðan han biltughir ær. bøte eptir laghum siðan han frið s[77] frið comber. Varðer han dræpi*n* liggi ogildir.

Vm forgærninga draap. xxxiiius.

Can kona man með forgerningum dræpa uilia. 69 v.
Varðer bar ok takin uið. tha scal hon bindas ok til things føras. ok forgerninga hænna með. Tolf mæ*n* sculu thær hana uæria ell*er* fella. með eðe sinum. Værs hon. uæri saclos.[78] falz hon. bøte fiurætighi marker. Dræp*er* með allu. ok uarðer san at. tha dømis hon til baal. ok æruar hænna æruin gooz eptir hana. Vilia malsæghanda hænni lif unna. ok bøter taca. tha bøte tiughu ok hundraða mark*er*. skiptins sum annur thræbøte. Thæn hana fangit hafðe. uæri sacløs firi band. huat hon uærs ell*er* fellis.

Vm høtning ok uaða scuff. xxxiiiius.

Høtir man andrum með steen ell*er* sta*n*g ell*er* bana uapnum. tha ær høttir thrim staðum gildir. J stuuu bænki. i kirkiu. a sattu thingi.

Huar thær høtir. bøte threa mark*er*. ell*er* uæri sic með tolf manna eðe. Tak*er* man uapn iuir hofði sic. thæt annan uildi hanum með scaða. ok æru thær tue mæn til uitna. haui thæt uapn fore sit eghit. Can nocor skyuua annan i eld ell*er* uatn. af husi ell*er* ur træ með uaða. ok æi með uilia. lyuter thæn man døð af. ell*er* scaða annan. biuði fore sic thæn skøf. uaða eð ok boot. Falz at them eðe. bøte fore uilia uærk scaða huarn eptir sinu gildi.

Vm oquæðins orðh. xxxv^{us}.

Opta koma af wandom orðom gærninga uanda. Huar sum andrum giuir oquæðins orð. firi kirkiu ell*er* thingi. ell*er* ok andrum samfundum manna callar han aghnabac. casnauargh. ell*er* thræl.
70 r. gitir ha*n* | sic fore thy onæmne uart. bøte þæn threa m*arke*r. han sua callaðe. bøte thæn samuleð annan callar hæriunsun. thyuf ell*er* liughara iuir thuært thing. ok gitir han æi sannan at thy giort.

Vm thocha bøtir. xxxvi^{us}.

Uarðer konunghs man dræpin. taki kon*unger* fiurætighi mark*er*. thocca boot. Varðer iarls man dræpin. ell*er* biscops. taki huar thera tolf mark*er* at thocca botum. Varðer thæs hærra man dræpin sum baðe hauer stekara ok stallara. ell*er* thæs i konunghs rað ær. uæri thær thocca boot siæx mark*er*. Gifs huarghin thocca boot. utan i drapum. Með hundraða marcha botum giuas ænga thocca bøter.

Vm the maal baðe ganger fore liff ok gooz. xxxvii^us^.

Huar sum føre auughan skiold ell*er* rese hær mote konungi sinum. ell*er* riki þy han inføder ær. haui forgiort iorð ok goz allu thy han ægher. ok halsin með æn han fangin uarðer. Gifs nocrum manni sac. vm thylica gerning. tha sculu siæx af konunghs raðh tolf mæn til næmna. sum han sculu uæria ell*er* fella. Væria the han. uæri sacløs. fella the han með sinum eðe. ga*n*ge tha goz hans unde kronuna. ok siæluer han unde suærðh. ◐ Huilkin man sin husbonda dræper. ell*er* forraðer. rican ell*er* fatøkan. uarðer thær fangin með. þa scal han domas[79] til stægl. iorð ok goz hans til thræskiptis. kon*ungi*. hundære ok malsæghandæ. alt thæt til ær. Can bonda ell*er* brytia legho drænger ell*er* legho kona. thræl ell*er* ambut them sialua. husfrur ell*er* barn thera dræpa ell*er* forraða. thær dømis ma*n* til stægl. ok kona unde sten. ok pænninga thera æn nocre til æru til thræskiptis. Gifs manni ell*er* konu sac um thy|lica 70 v.
gerning. tha sculu tolf mæn a thingi them uæria ell*er* fella með sinum eðe. Værias the. uærin sacløs. fellas the. takin dom sum skilt ær. ◐ Nu ær saght um draap ok saar ok scaða thæn man can hænda. guð han giui os frið ok aar. ok lif for utan ænda. Amen.

[71 r. *blankt.*]

---

71 v. Hær byrias thyufnaða balker ok tælias i hanum flokkar siæxtan. ok sighs i them fyrsta.

Vm snattara boot i thyufnaðe. ius.

Stial man haluan øre ell*er* minna ok mera æn fiura pænnnga.[80] uarðer takin uið. han ma til thinghs føra. bundin með them thyufnaðe. ok með tuem mannum han til thiufs suæria. Haui malsæghande siðhan uald um hudh hans. eller triggia øra boot. huart[80a] han hælder uil.

Vm thriggia marcha boot i thyufnaðe. iius

Can man mera stiæla æn haluan øre. ok minna 72 r.
æn half m*ark*.[80b] tha ma thæn thyuf binda ok til thinghs føra með tuæggia manna uitnum ok tolf manna eðe han til thyufs søkia. Thær scal a thingi með hanum frammi uæra thæt han stulit hauer. ok mietas. haui siðan malsæghande ualð huat hælder han uil øron af hanum skæra. ell*er* threa mark*er* at botum til thræskiptis taca. Æi ma thyuuer baðetiggia bøta ok limi sina mista. Vil malsæghande han liðughan giua siðan han til thyufs er sorin. giøre thæt a thingi. ok uæri sacløs. Læns-man gøme at thyuue æn han uil.

Vm fullan thyufnað. iiius.

Uarðer thyuer fangin með fullum thyufnaðe. half m*ark* ell*er* mera. tha ma han basta ok binda. ok til things føra. Ganger uið thy han stolit hauer. aghe malsæghande uald hanum lif giua. ell*er* up-hængia æn han uil. Ganger æi uið. þa søke mals-æghande han til sannan thyuf. með siæx manna uitnum. ok tolf manne[80c] eðe. ok hænge up siðan með domom. Vil malsæghande bøter af hanum taca. gange þe boot til thræskiptis. ok thyuuer løse sic uið lot huarn. sum han uið comber.

Vm lagha søkning a thyuf. iiiius.

Uarðer thyuuer laghsøkter til fullan thyufnað sum saght ær. ok slæppir man hanum fyr æn domer ær gangin iuir han. bøte threa mark*er*. Taki siðan atter thyuf sin huar han gitir. utan kirkiu friðh. Thyuuer aghir ængin hemfrið haua. æn han ær laghlica til there sac forwnnin.[81] Fore en thyufnað aghu æi flere bøter bøtas æn en. huat han ær mere ell*er* minni. A rætum þingstað ok þings dagh them
72 v. første. eptir thæt thyuuer fangin | uarðer. scal han dømas fore brut sin. ok miætzmæn a thingi sculu uita huru goðer thyufnaðer ær sum han stolit hauer. • ◖ Nu can thyuuer fangin uarða með fullu*m* uitnum. ok slæppir løs manni. før æn han ær laghsøkter til sac sinna a thingi. þa uil han bønda sac giua fore fangilse sin. ok sighir sic tha til uizorða uæra comin. Haui æi uald nocrum sac giua. fyr æn han hauer sic siæluan uart firi the brut han uar fangin firi. ok sac um giuin. Varðer thyuuer gripin með fullum thyufnað. can sic siæluer dræpa i thy. søkis han sua døðer sum quikir með uitnu*m* ok hængis up með domum.

Æn man uænir thyufnað til annars. vus.

Giuir man andrum sac. at han stolit hauer. þem æi uarðer takin uiðer. tha ær han til uizorða comin. falz at them. bøte eptir thy thyufnaðer ær til. Vitis hanum um half mark ell*er* mera. uæri

sic með thrætylptum eðe. ell*er* bøte niu mark*er* til thræskiptis. thæt heter uenzla boot. Ær thæt minna æn half m*ark*. uæri með eðe tolf manna. ell*er* bøte threa mark*er*. Ær þæt haluer øre. ell*er* minna. uæri sic með tuem mannum. ok sialuer thriði. ell*er* bøte threa øra.

Æn man giuir andru*m* sac firi band. vi[us]

Can mander andrum sac giua firi band. ok sighir han sic utan sac bundit haua ok ualdført. haui tha uizorð uæria sic með uitnum siæx manna. ok eðe thrætylptum. ell*er* bøte fiurætighi mark*er*. Huar sum sacløsan man bastar ok binder. føre sua til things. Vil siðan dylia bandin. fella tolf mæn han. bøte fiurætighi marker. | uæria the han. uæri 73 r.
sacløs. Comber man til things m*eð* sannum thyuue sinum. søke ok suæri sac til hans a þy sama thingi. huat þæt ær i fastu ell*er* utan. hælagher dagher ell*er* sykn. i friði ell*er* friða mællum. ok taki up thyufs ræt. haui æi domare ualð dom sin synia a sama thingi thyuf at døma sum han laghsøkis a til sac sinna. thær fulder thyufnaðer frammi liggir. takin ær m*eð* hanum. utan thæt se um iuladagh. ell*er* paschadagh. ellær sunnudagh siæluan. ell*er* pingizdaghadagh. ell*er* um dymbildagha. þa ma æi thyuuer dømas. ell*er* laghsøkias. utan han stiæli af guði. ok the hælghu kirkiu. ok ær þær fangin með fullum thyufnaðe. tha ma thyuf at sacløsu uphængia. ¶ Stiæl ouormaghi. huat þæt ær mera ell*er* minna. uæri boot hans fiarðunger

af thy moghande mań bøta sculdi. æi ma han lif sit firi styld ell*er* draap giælda.

Vm clandan i thyufnaðh. vii^{us}.

Clandar man firi andrum skæpt uapn. ell*er* scorin clæðe. høuat ell*er* cløuat. uæri huat thæt hælzt ær. døt ell*er* quict. ok sighir sit uæra. tha hauer han uizorð thæssi sum i handum hauer. gripa til hemføðo. hemgærð. til lans ell*er* legho. til lyusning. uæðhsætning ellær køps. Huilkit et af them uizorðom han fyrste til gripir. uæri thæt með tuæggia bygdfasta manna uitnum. ok tolf manna eðe. Samu lagh uærin um gif æn han thær til gripir. sum skilt ær um annur uizorð.

Vm lezn ok leznafal. viii^{us}.

Clandar man sit ell*er* i handum tak*er* annars. þæt
73 v. hanu*m* afhænt ær. | quikt ell*er* døt. þa sighir þæn sic fangaman haua i handu*m* hauer ok grip*ir* til lezna. han scal fangamam[82] sin æn han innan hundæris ær i threa things dagha. fram coma. ell*er* uinganaman. ok sic af handum leða. Æru the baðe utan hundæris. liggi fore hanum nat ok manaðer. Æru þe uta*n* land ok laghsaghu. haui fore sic nat ok iamlanga. Comber han hemuls man sin fram innan tha tima su*m* saght ær. uæri sacløs. ok uinganaman. ell*er* hemuls man suari sac there. ok sic af handum leðe. Faar huarghin thera fore sic. ok gitir æi sic af handum let. hete þa thyuuer. ok

bøte fiurætighi mark*er*. æn þæt ær half m*ark* ell*er* mera sum clandat ær fore hanum. Sighir man sic a torghe haua køpt. uiti þæt með tuem bygdfastum mannum ok tolf eptir. uæri thær með orthyuua. ok haui forkøpt uærðe sinu. thæn fyrra atte. suæri til sins. með ens sins eðe. at han sic thæt aldri afhænde. Cøpir køpstaðs maðer a torghe uti. uiti thæt með tuæggia manna uitnu*m* ok siæx manna eðe. æn thæt køp clandas fore hanum. uæri thær með orthyuua. ok lete siæluer eptir uærðe sinu. hin suæri til sins sum atte. ok taki atter at sacløsu. Alla staði thær man clandar nocot fore andrum huat thæt hælzt uæra can. tha scal thæt clandat ær tacum i hænder sætia. ok thæn sum clandas firi. æghir hemuls man sin leta ok fram leða fore sic. sua sum fyrra ær skilt. Æi ma lezn længra ganga. æn til femta manz. femte man aghi uald uæria með uizorðom thylicum fyrra æru saghð. falz at them uizorðum. | bøte niu m*ark*er. bøter 74 r.
ok ængin mera af them clandat leðes til handa. fran them fyrsta thæt clandas firi. tho at thæt fulder thyufnaðer se. Gitir æi thæn sum fyrstum clandas fore sic af handum let. ell*er* uart með uizorðom sum fyrra saght ær. bøte fiurætighi mark*er*. æn thæt ær fulder thyufnaðer ell*er* mera. Nu can nocor biuða dul ok nei fore thæt til hans leðes. tha hauer han uizorð sum leðer han uiðir binda með uitnum eptir thy clandet ær til. Ær thæt half marc ell*er* mera. bindi þæt til hans með tuem ok tolf. Ær thæt minna. uiti thæt með tuem ok siæx. ær thæt haluer øre ell*er* minna. uiti þæt með tuem ok siæluer thriði. Thær sum æi ær fulder

thyufnaðer i leznum. uæri boot þre m*ark*e*r*. Huar sum æi gitir sic af handum let. bøte sum saght ær. ok thyuuer hete. Can nocor til thræls leða. uæri æghande han. ell*er* bøte fore han sua sum firi frælsan man. ellær giui ut malsæghanda thrælin fore brut sin.

Vm lezna forfal. ix[us].

Næmnir man fangaman sin. ok comb*er* æi hanum fram innan lagha stæmnudagha. ell*er* uingana manni sum sagt ær. Kunnu forfal þæssin ualda et ær thæt. at han i sota siæng liggir ell*er* i sarum. annat æn han uæra can i rikisins thiænist. ell*er* i hærra syslu. thriðia. æn han ær a fiæti fea sins. fiærða æn han can døðan uarðnað fore dorom haua. ell*er* eld høghre æn haua thorf. fe*m*ta æn han can utlændis farin uara. tha scal han þæt uita með tuem bygðfastum mannum. æn han til nocra thæssa forfalla gripa can. Comber han hemuls manni sinum fram. tha uarðe han baðe leðo ok lyuuu.
74 v. þæn uæri sacløs. | fran sic gitir let.

Vm bosdræt ok uiðir tacu thyuf. x[us]

Giuir man andrum sac um bosdræt. at han hauer ga*n*git undir laas ok nykla. ok spanat bo hans. ær thæt minna æn half mark. uæri sic með tolf mannum. ell*er* bøte threa mark*er*. Ær thæt half marc ell*er* mera. uæri sic með thrætylptum eðe. ell*er* bøte fiurætighi mark*er*. Giuir man andrum

sac um uiðertacu thyufnaðh. sighir uæra i husum hans thæt af sic stolit ær. dyl han tha ok sighir nei fore. hittis siðan i husum hans. ok taks thær ut með ranzakan ok uæðhning. bøte tha ok thyuuer hete. Ganger uið ok lægger æi dul a. uæri sic með eðe tolf manna. at han æi uisti thæt stulit uæra. ell*er* bøte threa mark*er*.

Vm kirkiu thyuf ok rundtyuf. xi^{us}.

Huar sum stiæl af andru*m* i kirkiu ell*er* i kirkiu garðe. ell*er* af siælfri kirkiu. uarðer gripin uið. haui thær æi mere frið. æn annar stað e huat tima thæt uæra can. Laghsøkis til sac sinna ept*ir* thy thyufnaðer ær til. taki siðan thyufs ræt eptir brutu*m* sinum. ◐ Nu can thyuuer ryma með thy han stulit hauer. þæn faar eptir sit hauer mist. uil scaða man sin taca. can i thy han i hælsla. þa giua arua hans banamanni sac. at han sacløsan draap. han kiænnis uið thæt drap ok sighir sic thyuf sin dræpin haua. thy at han kundi han æi fyrra fa. Væri thæt a tolf manna eðe. uæria the banaman. uæri sacløs. fella the han. bøte man att*er* með fiurætighi marcum.

Vm ranzakan eptir thyufnaðe. xii^{us}.

Uarðer stulit af manni. faar spordagha af huart comit ær. ok uil ranzaka eptir thy. han scal i þæn | garð ganga. þær han uænti sit innan uæra. 75 r.
ok beðes af them garð ægher ranzacan eptir sinu

með tolf bygdfasta manna uitnum. Vil tha han utan uæð husum sinum uplæsa. ok syna lata æn thæt hittas can han eptir far. ranzaki at sacløsu. hittis thæt sua i husum hans. haui tha uizorð sic uæria. eller af handum leða. Can hittas i olæstum husum. stande lagh fore them hus ægher. sua sum fore allum andrum sacum þem man uænir til annars. Nu uil man hus sin æi utan uæð uplæsa. ok ranzaka lata. þa sculu the baðe uæðia þrim marcum. ok tac til taca. siðan scal hans hus uplæsa. Thæn eptir sinu leta. scal thy giua namn han mist hauer. ok thæs merke sighia. þri mæn sculu thær inganga. løsgiurdi ok iuinaxlaðe. ok fyrra letas. at þe æi bonda abyrð bærin undir clæðum simum.[83] Can thær hittas þæt the eptir leta. ok ær uindøgha eller gap a thy husi uppi eller niðri. sua mykit þylict thing mughi inføras at. stande tha bonde a uizorðom sinum. Ær æi gap eller uindøgha a. ok taks thær ut thæt stulit ær. bøte tha thæn løna uildi. ok thyuuer hete. han ma binda ok til things føra ok agrip með hanum. ok malsæghande søke han til thyufs með þrætylptum eðe. taki siðan thyufs ræt. Hittis ægnti með hanum. huarte i læsto husi. eller i olæsto. uæri sacløs. ok taki up uæðfæ sit. Nu uil thæn huarte uplæsa. eller uæðia mote them ranzaka beðes. þa moghu the dyr hans up støta ok eptir thyufnaðe leta hittis með hanum thæn thyufnaðer. þa bøte ok thyuuer hete. ok søkis sum saght ær. hittis æi. bøte þæn threa marker.
75 v. |sum hus læt bryta. Can thæn man hus sin uæria uilia ok coma thær thera i mællum saar eller draap. Væri thæn i enbøte firi ær. þæn i tuæbøte sum til

comber. Ær husf*ru* hema ok æi bonde. haui sua uald ranzaca þæn sit hauer mist. sum tha bonde siæluer hema uare. Ær huarte thera hema. ær bryti ell*er* deghia. broðir ell*er* barn i garðe the til alders æru comin. uæri lagh samu. Can nocot clandas thæt af husfru køpt ær. utan uitu bondans. mera æn til øris. uæri sic með køpuitnum. thæn i handum hauer. ok uæri thær með orthyuua. ok haui forkøpt pænningum sinu*m* ok með threa mark*er*. Hauer man innis folk i garðe sinum uarðe thæn fore thyufnaðe i hus can coma. sum lasum raðer ok nyclum. Stiæl mander ok uarðer fangin i landscape andru. søkis þær til thyufs ræt. æn malsæghande orcar Orcar æi þær søkia. føre tha thyuf hem thit han stulit hau*er*. ok søke han thær til sin ræt.

Æn man fangar thyuf annars xiiius.

Taker man thyuf annars ok thyufnað m*eð* hanu*m* han scal fore thyuf thæn half marc*. Æltir man thyuf af hæst baki með thrigia manna uitnum. laghlysi hæsti þe*n* ok taki half m*ark* at laghaløsn. Tak*er* hæst ell*er* hors a gangu innan hundæris. lysi ok late ater them sum a. aghe thær føre pænninga enga. Tak*er* man hæst ell*er* hors utan hundæris ok lysir. haui fore lysninga øre. Ær laghlyst nyuti með domum. nytiar fyrra. bøte threa mark*er*.

* hawa[84]

Vm uægha fyndir. xiiiius.

Can mander fynd hitta a gatum ell*er* genløtu*m* han scal hænni lyusa firi uæghfaranda mannum þem hanum fyrst møta. huat þæt ær en ell*er* flere.
76 r. sua firi by | them han fyrstum at comber. þær næst firi kirkiu ok thingi. tha ær fynd the laghlyst. aghe siðan thriðiung af hænni thæn hit hauer. huat uæra can en ell*er* flere. Comber thæn æpte sum tapaðe. ok i handum tak*er*. ok ær fynd æi laghlyust. bøte thæn lønte eptir miætzmanna eðe ok thyuuer hete.

Vm uatn fyndir. xvus

Hittir man flytande fynd. ok ær hon laghlyust. aghe fyndalot sum saght ær. Dræghir fynd up af grunni. aghe halua fynd. æn hun laghlyust ær. Comber rætter æghande. ok suær til sins. haui tha han fynd. taki thæn fynda lot sin sum hitti. Comber æi þæn uiðerkiænnis innan nat ok iamlanga. tha scal fynd miætas. ok taki kon*unger* tualuti. ok thriðiung thæn hitti.

Vm fynd i kirkiu. xvius.

Hittir man fynd i kirkiu. ell*er* i garðe hema. fae att*er* them sum ægher. ok haui fynda lot ængin. Alla staði thær man fynd hittir. huat þæt ær døt ell*er* quict. gøre thæn sum hittir sic or-

thyuua m*eð* lyusninga uitnum. Suæri thæn til sins sum ægher ok tapat hauer. ok taki sua sit atter. ◐ Alli the mæn sum gooz hialpa undan eld. ur uatni. ell*er* fore hær. hauin thac fore æruoðe sit. ok tiltalan ænga nocoṭ sic kiænna af thy gooz the hulpit haua. mera æn ræter æghande uil them með goðuilia vnna. ◐ Nu ær talt sum i hauin hørt um thyufnað ok sua fyndir. bætri them guð thær uraknt[85] haua giort ok forlate os uara syndir. Amen. Amen. Amen.

[76 v. *och* 77 r. *blanka.*]

---

77 v. **H**ær byrias thingmala balker ok tælias i hanum flokkar tolf af thæssum malum. ok sighs i fyrsta.

Vm domara. ius.

Domara scal man sua uælia ok taca. Læns-mander scal a thingi up standa ok tolf mæn af hundære næmna. the sculu tua mæn til doms uælia. ok them næmna sum nytliki æru baðe konungi ok almenni. Konunger a them dom i hænder sætia. ell*er* thæn hans uald hauer thær til. The samu domara agho thing søkia. a huarium things dagh. ok bondum lagh skilia. Huarn siunda dagh ma læns man thing haua a rætum thingstað. thy

at enost optar. at han haui konungs bref ell*er* buðscap fangit. Æi ma lensmander buðkafla upskæ|ra ok hundære til things quælia. utan buð- 78 r. scaper kunni coma af konunghs uæghna. ell*er* laghmander uili thing haua. ell*er* nocor annar hærra thæn konunghs buð hauer til hundæris uili thing halda.

Vm buðcafla ok thing fal. iius.

Nu can buðkafli upskæras. konunghs buð ær til hundæris comit. ell*er* kunnu ualzgerninga giøras i hundære. Buðcafli en scal i fiærðung huarn. han scal rætlica fram ganga ok æi atter. Thær scal ængin liðugher um sittia. buðcafla at flytia. æi brytiar ell*er* landboa. huem the hælst til høra. utan hærra garða þær the siælui sitia innan. ell*er* thera sætu garða sum með ørs thiana. Ganger buðcafli østan i by. gange ut uæstan. ganger i sunnan. gange ut norðan. Huar sum buðcafla uillir. ell*er* fellir. sua at æi fullas thing. thæt buðit ær. fellir en man. bøte thre øra. fellir hamna al. bøte threa marc. them taki lensman. fellir fiarðunger. bøte tiu mark*er*. fellir halft hundære. bøte tiughu mark*er*. fellir alt hundære. bøte fiurætighi marker. taki boot konunger. Fellir man biscops thing. bøte threa m*arke*r. ensac biscops. Fellir man laghmanz thing. bøte þrea mark*er*. uæri ensac hans. Faar lensman fult þing ok konu*n*gs buðskap*er* uarðer fullaðer. biscops ok laghmanz uærin allir sacløsir. ◐ Varða ualzgærninga giora til bonda. kona með uald takin. ell*er* draap giort. þær ma

saclǿsu bonde buðkafla upskæra. ok mæn til calla. huar sum thæn buðkafla uillir. ell*er* fellir. bǿte threa marker til thræskiptis. Sighir nu annar burit haua buðkafla ok annar sighir æi fangit haua. aghe
78 v. thæn uizorð borit | hauer suæria til hans sum sighir æi fangit haua meðh tuem ok tolf. Gitir han sua suorit in til hans. tha bǿte þæn sum skilt ær buðkafla felde. Bolstaðs maðer sum quær sitir. ok buð hauer fangit. bǿte threa ǿra. hauer han æi buð fangit ell*er* buðkafla. uæri saclǿs. tha æn han falz. bǿte sum saght ær. ok sǿkis ut the ensac sum fyrra skilt ær.

Huru thing scal haldas. iiius

Lænsmander scal thing halda friða mellum a rætum thingstaðh. ok æi annar stað Siu næter sculu mellum huart thing uæra. Æi ma lænsmander optare bǿnder til things quælia. utan sokt[86] ell*er* suorit se fore hanum. Fellis nu thing fore lænsmanni. faar æi tha sac ut takit. bǿte bolstaðs maðer threa ǿra þæn bya mæn uilia til uitna. at thing fal giorðe. Quæl konu*n*gs lensmander bǿnder til things. sighir sic konungs bref ell*er* buð haua. ok hauer æi. skiær þo buðcafla up. ok þing callar. tha bǿte lænsman threa mark*er*. ell*er* uæri sic m*eð* eðe tolf manna. falz at eðe. bǿte sum saght ær. ena m*ark* kon*ungi*. andra hundæri. thriðiu them qualdi uaru. Nu hauer han thing stempt. tha sculu domara a thingi uæra. ell*er* annar thera. Ær huarghin thera thær. bǿtin baðe threa mark*er*. ell*er* uitin forfal sin. huar thera með tuem mannum.

Gita the æi forfalz uitni fylt. bøtin sum saght ær til thræskiptis. uæri thæn malsæghande sin ræt hauer firi domara skyld mist. Kiærir bonde til domara. at the æi a thingi uaru. stande thæt til tolf manna þa uaro a thingi. huat domara thær uaru ell*er* æi. raðe halui nemd huar thera. Ær domare a thingi ok uil æi bonda ræt dø|ma. stande 79 r. ok thæt til tolf manna. uæri thæn thera sacløs su*m* næmnir. thæn æi næmnir uæri fallin ok bøte threa mark*er*. Huær sum annan dømer æn laghman. ok næmninga mæn ell*er* ok thæn domare sum rætlica ær takin i hundære. gange ater domer hans. ok uæri sak*er* at thrim marcum. Ganger man lagh eptir hans dome. gange ok thøn lagh atter til fastu ok fæboot.

Huru man scal andrum thing stæmna. iiii^us.

Giuir man andrum sac. han scal þingstemnu mæn til[87] fore sic haua. siu næter mellum huars things. Vil æi han til things coma. ok ræt fore sic biuða sum sac gifs. tha scal hin sokn festa sum kiærir. utan hanum møte forfalz uitni. et ær thæt at han siuk*er* liggir. annat æn han døðan uarnað fori dorom hauer. thriðia æn han ær a fari[88] fea sins. fiærða æn elder ær høghre æn haua thorf. fæmta æn han ær eptir konungs buðscap heman farin. Thænni forfalz uitni fylli bonde með tuem mannum ok sialuer thridhi. Haui tha han fiærða þing sic uæria uil. ❙ Biðer mander annan þingstemna. han sitir quær ok uil æi. bøte

threa øra. ensac bonda. Sighir at han æi biðin uar at þingstæmna. uæri thæt með tuem mannum. sialuum sic thriðhia. ell*er* bøte sum saght ær. Nu uil lænsmander fori uilda skyld ok auund bonda ofhatult[89] giøra. ok æ sama man stemna lata. ok uitna tue mæn sua með bondanum. bøte lænsmander hanum threa øra. Nu comber thæn man til þings sac ær giuin. haui uizorð þylik han a gripir. fylli them i laghthingum. Vil han æi suara i thrim þingum. þa scal domare þing hem til hans døma.
79 v. Vil æi æn þa suara. tha | scal mieta sac eptir thy hun ær til. haui æn bonde fiærða þing fore sic til uizorða suara ell*er* ræt giøra. Vil sic æi æn tha uæria með laghum. ell*er* lagha fæstu. økis tha sac hans m*eð* thrim marcum. æn tolf mæn fella han thær at han æi ræt giorðe i laghthingum. Æi uarðer sac hans høghre. utan dombrut fylghi. Stæmnis manne ennæt thing a mot them konu*n*gs dom hauer. ell*er* biscope. ell*er* ok laghmanne. uæri laghstemder. utan han haui forfalz uitni. sum fyrra saght ær. æru æi thøn til. bøte threa mark*er* þem konunghs dom hauer. sua biscope ok laghmanne. Ær ok a them thingum thæn man Kiære til at ostemdu. haui ægnti uald ell*er* uizorð annur. æn suara the kæro til hans bærs. ell*er* bøte sum fyrra saght ær. fore thrysku sina.

Æn thæn man dør sac ær giuin. vus

Giuir man andrum sac. uæri huat sac thæt hælst ær. dør thæn man sac ær giuin. fyr æn hon ær til lagha comin ell*er* uizorða. tolf mæn sculu

thæt uita. huat han suaraðe til þe sac mæðan han liuande uar ell*er* æi. Var there sac suarat. þa sculu aruar hans a samu uizorðom standa sum faðer fore them til suara greep. uar æi suarat meðan faðir lifði. hauin tha arua uald gripa til uizorða slica the siælue uilia.

Huru man scal lagh festa. vi[us].

Festir man lagh ell*er* sokn. tak*er* thær til taca. fellir han lagh firi hanum með siælfs uilia. bøte threa m*arker*. ell*er* uæri sic m*eð* eðe tolf manna. at han æi thy uulti at lagh hans feldus. Nu sighir thæn suara sculdi. at thær ær æi rætlica suorit væri thæt a taca eðe. Vil annar taki uæria ok annar fella aghe thæn uizorð uæria uil. ok bonde taki annan taca fore | thæn sum fella uildi. Nu 80 r. sighir han æi ræt uæra giort eð atte sea. þa scal thæn suæria sculdi eð sin með tolf thingsmanna uitnum skiæra. sua at han hauer sin eð gangit til fulz ok æi til falz. uæri thæt lyct at laghum hans. Huar sum sua hauer giort. uæri thæt gilt. Siðan i synamalum allum ok næmdum haui thæn uunnit siu uilia með suæria. ok uærin siðan synamæn allir ok næmdamæn sacløsir. Alla them synaband ok soknaband haua fælt. scal næmd til til[90] giøra. ok cræuia ut af them tha sac þe uaru felde at. Vilia ther æi ræt giøra. økis tha sac thera með thrim marcum. Søke þa sac ut længsmander með hundære su*m* skilt ær fyr.

Vm fæstu ok tuætalu. vii^{us}.

Festir man andrum pænninga með uitnum. uil siðan æi giælda. taki til doma ok søke them ut eptir sum skilt ær um lagha sokner. festir man pænninga andrum a thingi. aghe uizorð ængin m*eð* andrum guldit uita. utan með them samu a thingi uið uaru. þa pænninga ut festus. Sighir annar fæst uæra ok annar æi. uæri thæt a things uitnum. raðe halui næmd huar thera. Festir pænninga annar stað ok æi fore thingi. uiti þæt guldit með tuem bygðfastum mannum. ok tolf eptir. Sighir annar fæst uæra ok annar æi. uæri þæt a tolf manna eðe. ◖ Giuir lænsmander bonda sac. at han hauer tuætalu giort a þingi. hauer han rætan malsæghanda fore sic. sum þæt kiærir. uiti þæt tolf mæn i þy hundære. raðe halui næmd huar thera. Sighia þe tolf at han hauer sic uart með samu talu ok uizorðom su*m* han til grep a fyrsta thingi. uæri
80 v. sacløs. Sighia þe at han ha|uer sic með andri talu ok uizorðom uart. æn the han fyrste byriaðe at. bøte threa mark*er* fori tuætalu. Hauer ma*n* lagh gangit með annare talu æn með samu. uæri fallin. ok bøte sac eptir lanzlaghum. ok threa m*arke*r firi tuætalu. æn tolf mæn fella han. Thæssum lundum ma tuætala giøras. Comber man til þings ok kiærir a annan. han ma a thy fyrsta thingi kiæra huat han lystir. Grip*ir* han siðan framaleðes a laghthingum til nocra andra talu. æn þe samu han sic staddi up a i fyrsta þingi. ok uil thær með uinna sin uiðerdelo man. þa sculu thæt tolf mæn uita.

uæri lagh samu. sua um thæn til kiære. sum um thæn suarande ær. at æ huilkin thera sina talan uender bort af thy han staðlica grep til kæru ell*er* uizorða a fyrsta thingi. ok giuir them sac um tuætalu rætter malsæghande. uærins ell*er* fellins ok bøtin sum skilt ær. Af boot thæssi. taki ena marc konunger. andra malsæghande. thriðiu thæn domin hauer.

Vm osiðugha manna næmder. viii^us.

Comber thæn man til hundæris ok callar thing fore sic ell*er* stemnir næmd. sum ensac konungs hauer. han scal næmna threa mæn af fiærðungi huarium ranzaca með them ok spyria eptir þem mannum at illu ganga sum bilder at stene. stiala ok osiðughum gerningum fylghia. thær scal ræter malsæghande fore uara. næmna scaðaman sin. þænni stal aff mic til fullan thyufnað. half marc ell*er* mera. tha ær thæssum manni næmni giuit ok uænes til thera. Thæt scal a tolf ma*n*na uitnum uæra. huem þe uilia licastan thær til uitna ell*er* fran uitna. thæn the uæria. uæri | sacløs. baðe firi 81 r.
boot ok eðum. thæn the fella. uæri sic með tolf mannum i thrim laghthingum. falz at uizorðom. bøte ok thyuuer hete. Ær thyufnaðer til half marc ell*er* mera. bøte niu m*ark*er til thræskiptis fore uænzlo sac. ær thyufnaðer minni. bøte eptir þy sum skilt ær um thyufnað i laghum.

Vm uæðningar. ixus

Uæðia mæn sin i mællum e huar ther hælst uæðia. æru takar til. tha tali thæn til taca sins sum uæðiat hauer. at han ræt fae um uæðfæ sit. ok søke han um uæðfæ eptir laghum. æn han can æi ellas ræt fa. Ær æi taki til. uæri ogild uæð hans. Væðiar domare eptir dome sinum unde laghman. ok taker til taca. uæðiar ængen gen hanum. uæri domber hans gilder. Huar sum deler a domarans dom. utan uæð fore laghmanni. bøte threa mark*er*. æn laghman skil hans dom gildan. ena m*ark* kon*ungi* andra laghmanni. thriðiu domara. Allir the eða utan dom gangas. uærin ogildir. Allir the eða. ok sokner sum uæðias unde laghmanz skilu. standin unde hans dom. Væðiar bonde mote domara. ok taker til taca. ok dømer siðan a hans uæð. bøte threa mark*er*. Haui ængin uald bondan at søkia. fyr æn han at uizorðom fallin ær. Huar sum deler up a laghmanz skilu. ell*er* domar. utan með uæðium. bøte siæx mark*er*. Vil nocor uæðia thing fran garðe sinum. þæs haui han uizorð. Haui ængin uald atter bryta domara dom at ouæðiaðo unde laghman. ok æi laghmanz unde konung utan uæð. Mote domorans[91] dome scal man uæðia i fyrstu thrim thingum eptir at han hauer sin dom giuit
81 v. a rætum thinghstað. uæðiar ha*n* | thær eptir ell*er* kiærir a domarans dom. uærin uæð hans ogild. ok bøte threa m*arke*r. æn laghmander døme hans dom gildan. ena kon*ungi*. andra laghmanni. thriðiu domara. Samuleð scal man uæðia mot næmninga

manni. sum domara. Skils hans domer gilder. bæri up threa m*arke*r. af them uiðir han hauer uæðiat. ok uæri ensac hans. Skils han ogilder, bøte siæx m*arke*r. til thræskiptis. tua konungi. tua laghmanni ok tua bonda. Huar sum uæðiar mote laghmanz dome. haui uald uæðia a sama thingi han giuir dom sin a. hanu*m* siæluum a horande.[92] siæx m*arke*r. mote hans tolf. uæðiar thær eptir. uæri uæð hans ogild. ok bøte siæx m*arke*r. uæri ensac laghmamz.[92a] Vinder thæn uæðiat hauer. bøte laghman tolf m*arke*r. siæx kon*ungi*. ok siæx them uið han uæðiaðe.

Vm uitnis maal. x[us].

Uarðer man stadder a thy thingi. konunger ær a biscoper ell*er* laghmander. ok næmnis thær fram uitni at bæra. ok bær thær fals uitni. bøte konungi threa m*arke*r firi scrok uitni. Hauer han eð suorit. oc uarðer han atter brutin. bøte threa mark*er* biscopi. ok uæri sacløs fore konungi. Huar sum firi sokn ell*er* thingi biuðer lagh ell*er* uitni. ok festir. fylli them i laghthingum. ok uæri sacløs. fellir han laghthing fore sic. bøte sac the han ær fallin at. eptir lanzlaghum. ◐ Thær sum tolf mæn sculu annan uæria. ok annan fella. þæt scal uæra a rætum thinghstað. ok laghthingum. Vilia the huarte giora. bøte næmd al. threa m*arke*r. the sum til biuðas. uærin sacløsir. ok the sum uiðer delas giørin andra næmd a sama maal. Nu can malsæghande ok længsmander með hanum kiæra til þera sum i næmd | uaru. at the uildu huarte uæria 82 r.

eller fella. tha moghu the uæria sic með tolf mannum andru*m* æn them samu i the næmd uaru. Gifs enum manni sac fore thæt. uæri sic með tuem mannu*m* ok siæluer thriði. ell*er* bøte threa øra. Kænnis nocor uið sac sina. ok festir fore socn ell*er* thingi i alla threa thriðiunga. giælder sua eptir. uæri sacløs. Giælder æi eptir festunne. søkis eptir lanzlaghum. ◐ Huar sum man scal søkia annan m*eð* uitnum. þær han ær æi takin uiðir. sua sum um draap. saar raan. thyufnað. ell*er* huat thæt hælzst ær. man scal með uitnu*m* søkia. þæt scal han giøra með frælsum mannum ok friðuitu*m*. Thæssi uitni sculu bygðfast uæra. um inlaghs fæ. bygða skiæl lofs uitni. lans uitni. køpuitni. lezna uitni. ok lysninga uitni. hær sculu alt bygðfasti mæn uiðir uæra. ok sua uið uæðning.

Vm eða taca. fea taca. ok uæðia taca. xius

Festir man eð fore socn ell*er* thingi. hauer fore sic taca ok uitni. þæt heter eða taki. Festir pænninga með taca ok uitni. þæt heter feataki. Væðiar uið annan ok tak*er* til taca ok uitni. þæt heter uæðiataki. Quæl nocor thæssa taca ok sighir. at the æi taka uaru. þa gifs them uizorð sic i tac uita. huar thera með tuem mannum. ok sialuum sic thriðhia fylli sua bonde uizorð sin. Can taki siæluer dylia. at han taki uar. uæri thæt a tolf manna uitnum. sum uiðer uaru ok uistu huat hælder uar. halui næmd raðe huar thera su*m* uiðer delas. Fella the tacan. bøte threa m*arke*r. fore þæt at han

uildi fella uizorð bondans. uærs han. uæri bonden fallin. at uizorðom sinum. þy at han grep þær til taca ok uitna. han æi hafði. ◐ Nu delas mæn uiðer. annar sighir sic eð[93] fest haua | ok eða taca 82 v. haua. annar sighir pænninga uæra festa. ok sighir sic fea taca haua. skilin þæt tolf mæn thera mellin. Dyl man festu tolf mæn sculu thæt uita huat sum fest uar. ell*er* huem fest uar ok huar sum taki uar. halui nemd raðe huar. vær man sic fore malsæganda. uæri uarðer fore allum andrum.

Vm friði i soknum. xii[us]

Allir sculu frið haua ok halda i thæssum timum. Anfriðer byrias um olafs mæssu ok stander til michiæls messu. Jula friðer ganger in a iula aptni. ok stander til attunda dagh eptir thrætanda dagh. Køpthinga friðir i strængenæsi ganger in um frea daghs queld eptir aschu oðens dagh. ok stander til quelz um huita sunnudagh. Var friðer ganger in um miðfasto sundagh. ok stander til hælgha thorsdagh. ◐ Nu ær skilt um lagha frið sum allir sculu halda. Huar sum annan søke i thænna frið. bøte threa m*ark*er. Ok aghu mæn frið haua. þær kon*unger* biuðer ut leðung sin. allir i thy hundære ell*er* skiplaghi leðung*er* ær ut gangen af. baðe með mannum ok matgærð. J andrum hundærum ell*er* skiplaghum sum liðugh sitia um leðung. laghthingis ok søkis eptir lanzlaghum. sua sum friða mellum. Æptir utgerðum konungs ma søkia ok næma i allum friðhum. ◐ Væri sua talt um

friði. guð giui os allum sin frið. ui þoruom han allir uæl uið. Allir the hit uildu með frið coma. ok hær með frið uæra. sculu með friði hæðan fara. them hauer iac allum friðdom fört. laghsaghu thæssa haua hört. J friði uæri konunger. laghmander ok land. thæt giui faðer ok sun ok þæn hælghi and. Friðir uæri lyct at laghum ok lagha fallum. naðer guz ok friðir hans uæri með os allum. AmeN.[94]

Noter.

Inom klammer satta bokstäfver äro i handskriften bortnötta eller på annat sätt skadade.

a) Sidorna 1—77.

Sid.	not.	
1	1	*Sic! för* skipaðum boot
2	2	bön *i handskriften upprepadt, det första är dock för utgående öfverstruket med rödt bläck.*
—	3	o *i* oskællica *felaktigt för utgående underprickadt.*
—	4	*Sic! för* mangfaldelica
—	5	sk *utnötta och senare uppfriskade.*
—	5a	*Sic! för* ahørandum
3	6	*Efter* handa *ett med rödt bläck öfverstruket* sacum
—	7	*Sic! för* Ui
4	7a	o *i* førsto *genom skrapning otydligt.*
—	8	*Sic! för* forderuum
5	8a	ok *senare tillskrifvet på skrapadt ställe.*
—	9	*Af nära samtida hand tillskrifvet med hänvisningsmärke tillagdt å raden ofvanför.*
—	10	*Af nära samtida hand med hänvisningsmärke tillagdt å raden nedanför.*
6	11	*Af nära samtida hand tillagdt i margen. Af de inklamrade orden, hvilka här blifvit insatta enligt rubriken i texten, hafva några vid inbindningen bortskurits, de återstående äro otydliga.*
9	12	affat *af nära samtida hand tillagdt öfver raden.*
10	12a	ca *senare uppfriskadt.*
12	13	*Efter* bars *i hskr* byria atter thær uið ænda *öfverstruket med rödt bläck. Jmfr rad. 23 f.*
13	14	*Sic! för* sætagarð
16	15	*Af nära samtida hand utan hänvisningsmärke tillagdt i margen. De inklamrade bokstäfverna vid inbindningen bortskurna.*

Sid.	not.	
17	16	*Af nära samtida hand tillagdt i margen. De inklamrade bokstäfverna jämte hänvisningsmärket bortskurna vid inbindningen.*
—	17	*Hela denna flock är skrifven med annan stil, densamma som förekommer i de föregående tilläggen, än handskriften i öfrigt. Det återstående af flocken såsom äfven hela flock* xvi^{us} *och rubriken till flock* xvii^{us} *saknas, till följd af att ett blad aflägsnats ur handskriften. Jämför Företalet och not* [79].
18	18	*Af nära samtida hand tillagdt dels å samma rad som rubriken, dels i margen.*
19	19	*Efter* firi *ett med rödt bläck öfverstruket* kiri
—	20	*Dessa i texten uteglömda ord hafva af nära samtida hand tillagts i margen. De inklamrade bokstäfverna jämte insigneringsmärket bortskurna vid inbindningen.*
—	21	ok *af något senare hand tillskrifvet öfver raden.*
—	22	*Af nära samtida hand tillagdt i margen. De föregående orden dels bortskurna, dels otydliga.*
20	22a	*De inklamrade bokstäfverna otydliga.*
—	22b	ed*er skrifvet på skrapadt ställe.*
21	23	*De inklamrade bokstäfverna bortnötta och i senare tid uppfriskade.*
—	24	*Efter* eller *ett med rödt bläck öfverstruket* sola
22	25	i *uti* hion *med ljusare bläck skrifvet öfver raden.*
23	25a	i *skrifvet på skrapadt ställe.*
—	26	*Sic! för* xxix^{us}
25	27	e *i senare tid bortskrapadt.*
26	28	han *af något yngre hand skrifvet öfver raden.*
—	29	*Såsom not* [27].
—	30	*Sic! för* laghmanz
—	31	*Sic! för* Thriðia
27	32	*Sic! för* samthykkiu
—	33	*Sic! för* sniælla
—	34	skal *troligen uteglömdt efter* fanga
28	35	ok *otydligt.*
—	36	*Sic! för* æi
—	37	*Sic! för* minnis
—	38	*Sic! för* nian *Pricken öfver* i *saknas dock i hskr.*
29	39	*Orden* æi aghir — fangnum. *i hskr. understrukna med rödt bläck.*
—	39a	*Sic! för* Siætte
—	40	*Efter* alt *i hskr. ett onödigt* ga
—	41	uu *i* uurangum *representerar* w

Sid.	not.	
29	42	s *i* suæria *tillagdt öfver raden.*
30	43	*Sic!*
—	44	haua *i hskr. felaktigt insatt.*
—	45	*Sic! för* uald
31	46	*Sic! för* laghmadher
—	47	*Såsom not* [27].
32	48	*Såsom not* [27].
33	49	*Sic! för* ældre
—	50	*Såsom not* [27].
—	51	*Såsom not* [27].
—	52	*Sic! för* uitnum
34	53	l *i* thrætylptum *tillagdt öfver raden.*
—	54	*Sic! för* skipta
—	55	*Sic! för* ezøre
35	56	mæn *i hskr. tydl. uteglömdt efter* tolf
36	56a	*Sic! för* auund
—	57	*Först skrifvet* þa, *men* a *har genom underprickning aflägsnats och i dess ställe* e *tillagts öfver raden.*
—	58	*Sic! för* um
37	59	bøtir *i hskr. felaktigt för* næmdir
38	60	han *af nära samtida hand tillagdt öfver raden.*
—	61	*Sic! för* fiärðunge
40	62	*Sic! för* siæx
—	63	*Sic! för* firefarit
—	64	*Sic! för* giui ut
41	65	*Först skrifvet* hødan, *men* h *har genom underprickning aflägsnats och* d *tillagts öfver raden.*
—	66	a *i* balker *otydligt.*
—	67	*Sic! för* Thætta
43	68	uæl *i hskr. felaktigt upprepadt.*
48	69	*Af nära samtida hand tillagdt dels i själfva raden, dels i margen. De inklamrade bokstäfverna hafva vid inbindningen blifvit bortskurna.*
50	70	*Sic!*
51	71	*Af nära samtida hand med hänvisningsmärke tillskr. i margen. De inklamrade bokstäfverna hafva vid inbindningen blifvit bortskurna.*
56	72	*Först skrifvet* scad *men* d *har genom underprickning aflägsnats och* l *tillagts öfver raden.*
—	73	*Sic! för* køp
57	74	r *i* iorða *tillagdt öfver raden.*
—	75	*Rubriken:* Vm iorða clandan *i hskr. uteglömd.*
—	76	*Sic! för* osuornum

Sid.	not.	
58	77	*Sic! för* hauir
—	78	i *i* gielda *tillagdt öfver raden.*
—	79	*Afdelningen* Alla aflinga — will *är skrifven med samma stil som Kyrkobalken fl. 15. Jämför not* [17] *och Företalet.*
59	80	*Såsom not* [78].
—	81	*Ett* hindra *i hskr. tydl. uteglömdt efter* fæðerna
60	82	*Sic! för* skipt
61	83	*Sic! för* gifs
63	84	*Sic! för* annan
—	85	*Sic! för* at
64	86	*Af nära samtida hand tillagdt i margen.*
65	87	*Kan äfven läsas* auitinu
66	87a	i ski *skrifvet på radering.*
67	88	*Af nära samtida hand tillagdt i margen.*
68	89	*Efter* ouormagha *ett med rödt bläck öfverstruket* fæðerne
—	90	*Efter* ut *i hskr. ett genom underprickning aflägsnadt* sæð
69	91	*Efter* garða *i hskr. ett genom underprickning aflägsnadt* slar *som äfven blifvit öfverstruket*
70	92	*Efter* ok *är i hskr. trol.* thæt uita *uteglömdt.*
71	92a	*Sic! för* pænninga
72	93	*Sic! för* gangs — *Numreringen af flockarne är i hskr. oriktig, i det att* i^{us} *och ej* ii^{us}, *såsom hskr. har, bör hänföras till rubriken:* Vm giptar eð, *o. s. v.*
73	94	*Sic! för* eð
74	94a	*Sic! för* xvi^{us}
75	95	*Först skrifvet* nona *men det andra* n *har genom underprickning aflägsnats och* t *tillskrifvits öfver raden.*
—	96	*Af nära samtida hand tillagdt i margen. Det inklamrade* oc *har vid inbindningen bortskurits.*
76	97	fel *tyckes böra utgå.*
—	98	*Sic! för* All
77	99	*Tillagdt i margen.*

b) Sidorna 78—182.

78	1	*Sic! för* fiærðo
—	1a	*Sic! för* thæt
80	2	eptir *i hskr. felaktigt upprepadt.*
—	3	*Sic! för* suæria
81	3a	*Sic! för* kiænnir
82	4	*Ett* æi *är i hskr. tydl. uteglömdt efter* þæn

Sid.	not.	
83	5	*Sic! för* miætzmanna
84	6	*Sic! för* uitnum
89	7	*Af nära samtida hand tillagdt i margen.*
—	8	*Af skrifvaren rättadt från* surna
90	9	*Efter* huar *i hskr. ett genom underprickning och öfverstrykning aflägsnadt* ep
—	10	*Af nära samtida hand med hänvisningsmärke tillagdt i margen. De inklamrade bokstäfverna hafva vid inbindningen bortskurits.*
92	11	*Af nära samtida hand tillagdt i margen.*
93	12	*Sic! för* han
94	13	*Af nära samtida hand tillagdt i margen.*
—	14	*Sic! för* barkløpte
97	15	*Af något yngre hand tillagdt i margen.*
—	16	*Sic! för* thriðiu
98	16a	*Sic! för* sinum
—	17	*Sic! för* gisninga
99	18	*Sic! för* brennin
100	19	*Sic! för* taken
101	20	uarða *i hskr. felaktigt upprepadt.*
102	21	notlagh *af nära samtida hand tillagdt i margen i stället för ett genom öfverstrykning aflägsnadt* skiplagh
—	22	*Af nära samtida hand tillagdt i margen.*
103	23	*Sic! för* huarte
105	24	*Efter* the *i hskr.* tolf æ *genom underprickning och öfverstrykning aflägsnade.*
—	25	*Af nära samtida hand tillagdt i margen. Det inklamrade* oc *har vid inbindningen bortskurits.*
—	25a	*Sic! för* fiskleke
106	26	*Sic! för* annat
—	27	*Efter* Vm *i hskr. ett genom öfverstrykning aflägsnadt* bols
—	28	*Sic! för* annan
—	28a	*Sic!*
107	29	*Sic! för* søkt
—	30	*Sic! för* innan
108	31	*Sic! för* folc
109	32	*Sic! för* maymanaðe
111	33	*Efter* Legher *i hskr. ett utraderadt ord.*
—	34	siðan *i hskr. felaktigt upprepadt.*
—	35	*Sic! för* øra
—	36	*Sic! för* pænning
112	37	*Efter* øra. *i hskr.* ena thera sac *genom öfverstrykning aflägsnade.*

Sid.	not.	
112	38	*Sic! för* næt
113	39	*Af nära samtida hand tillagdt i margen.*
—	40	n *i* uærn *skrifvet öfver raden.*
—	41	*Af nära samtida hand tillagdt öfver raden.*
114	42	.iii. *tyckes vara tillagdt af nära samtida hand. Då förkortningstecknet för* mark *och* marker *är det samma, har i hskr. ingen ändring behöft göras i detta ord.*
—	43	*Sic!*
115	44	*Af nära samtida hand tillagdt i margen.*
117	45	*Af senare hand rättadt från* bete
—	46	*Sic! för* mughum
118	47	*Härefter tyckes något varit tillagdt i hskr., som dock utraderats.*
119	48	*Sic!*
—	49	*Tillagdt i margen.*
121	50	sit *tillskr. öfver raden.*
125	51	æi *felaktigt tillagdt öfver raden.*
—	51a	*Sic!*
—	52	*Sic! för* man
127	53	*Tillagdt i margen.*
128	54	*Sic! för* goz
129	55	*Sic! för* bønder
130	55a	*Sic! för* folc
—	56	*Med något yngre stil tillskrifvet på en särskildt upplinierad rad. Troligen hafva dessa* ord *ursprungligen haft sin plats på ett följande för öfrigt oskrifvet blad, som senare borttagits.*
131	56a	*Sic! för* bloðhlæte
132	57	*Af nära samtida hand tillagdt å samma rad.*
134	58	haui *i hskr. felaktigt upprepadt.*
136	59	*Sic!*
137	60	*Sic! för* thriðhia
138	61	*Sic! för* uizorð
139	62	saar *tillagdt öfver raden.*
—	63	*Ett* taki *är tydl. i hskr. uteglömdt efter* marcum.
—	64	*Ett* ræt *är tydl. i hskr. uteglömdt efter* festir
140	64a	*Efter* læ *för* læta (?) *äro tvänne* (?) *bokstäfver i hskr. bortskrapade.*
—	65	scaþaman *tillskr. i margen och insigneradt efter* søkia *i st. f. ett i hskr. genom öfverstrykning aflägsnadt* man
141	66	*Tillagdt i margen.*
142	66a	*Före* dis *som börjar en ny rad i hskr., är något bortskrapadt.*

Sid.	not.	
142	67	*Af nära samtida hand tillagdt i margen.*
—	68	*D:o d:o*
144	69	*I margen med yngre stil tillskrifvet* ouermaghi *jämte en till motsvarande ord i texten pekande hand.*
—	70	*Sic! för* gerningar
—	71	saar *i hskr. felaktigt upprepadt.*
145	72	*Sic! för* a fal (?)
148	72a	*Sic! för* giorðe
—	73	*Efter* Varðer *i hskr. ett genom öfverstrykning och underprickning aflägsnadt* æi
149	74	*Efter* them *i hskr. ett genom öfverstrykning aflägsnadt* malsæghande then
150	75	*Af nära samtida hand tillagdt i margen.*
151	76	*Sic! för* leðung
152	76a	*Sic! för* ouormaghi
155	77	*Sic!* frið s frið *i st. f.* i frið
—	78	*Sic! för* sacløs
157	79	*Sic! för* dømas
158	80	*Sic! för* pænninga
—	80a	*Sic! för* huat
159	80b	mark *tillskr. i margen af samma hand, som skrifvit lagtexten i sin helhet.*
—	80c	*Sic! för* manna
160	81	r *i* forwnnin *tillskr. öfver raden.*
162	82	*Sic! för* fangaman
166	83	*Sic! för* sinum
167	84	*Af nära samtida hand tillagdt i margen.*
169	85	*Sic! för* urankt
172	86	*Sic! för* søkt
173	87	*Sic!* mæn til *i st. f.* þria
—	88	*Sic för* fæti
174	89	*Sic! Enligt Schlyter möjl. i st. f.* oftalu
175	90	til *i hskr. felaktigt upprepadt.*
178	91	*Sic!*
179	92	*Sic! för* hørande
181	93	eð *skr. öfver raden.*
182	94	AmeN *i hskr. nästan utplånadt.*

BIHANG

FRAGMENT AF STADGANDET OM KONUNGAVAL

(BALK II, FL. 2)

EFTER

COD. HOLM. B 10.

Et[1] konongriki sum heter sweriki. hauer ij 93 r.
sik siu biscups døme. oc niu laghmanz døme
mæþ landæmærum þerræ. **F**yrstæ ær ærchi-
biscups dømet i vpsalum sum hauær i sik et lagh-
manz døme iuir all vpland. **A**nnæt ær linchøpungs
biscups døme. sum hauer i sik tu laghmanz døme.
østrægøtland ok øland. **Þ**riþiæ ær skaræ biscups
døme. sum hauer i sik tu laghmanz døme. wæstræ-
gøtland oc værmæland. **F**iarþæ ær [st]rængiænes[2]
biscups døme sum hauer i sik tu laghmanz døme
suþurmannæ land ok næriki. **F**æmtæ ær wæstræ
aros biscups døme sum hauer i sik et laghmanz
døme wæsmannæ land ok dælæ.[3] **S**iættæ ær vexsio
biscups døme sum hauer i sik siu[4] hæræþæ lagh-
manz døme. **S**iunda ær abo biscups døme. **I**uir
alt sweriki agher eigh kononglik krunæ ok kon-
onger væræ vtæn en han agh*e*r styræ ok raþæ
borghom ok landum vpsalæ øþum. krunu goz ok
kononglikum ingiældum ensak sina hauæ. dulæ-
draap[5] oc danæ arfh ok allæ sakøris brut sin iuir
alt swerikj sum lagh oc rætter i landi ær. oc lagh-
saghu hwarrj. **E**ngtj af þæssum før æru saghd.
ma kononger minskæ fore aþru*m* kononge. gør þæt
nokor kononger. aghi þæn kononger vald æptir
komb*e*r þæt mæþ ræt ater takæ. æn han giter.
Allir oc þe i hans rikj byggiæ | oc bo aghæ hanum 93 v.

lyþnu halda buþ hans standa oc til þiænistu varæ særlikæ a landæmæri land hans væriæ. ok eigh vtarmer meþ hærfærþ faræ vtæn goþuilia þerræ **N**u ar[6] til konong rikit i sweriki. konong væliænde. ok igh æruændj æn þe konong mist hauæ. þæssum lundum. at før næmpdir laghmæn huar[7] af laghu[8] sinni. skal maþ[9] samþikkiu aldræ þerræ i laghsaghu boændis æru. **T**olf mæn takæ vitræ oc sniællæ. mæþ þem a næmpdu*m* daghi ok timæ til moro þinx komæ konong at væliæ. [**F**]ørsto[10] røst agh*er* laghmannen af vplandum hauæ. oc þe mæþ hanum æru næmpdir siþen laghmaþ*er* hwar næst aþru*m*. æptir varþleek[11] laghsaghu sinnæ. **H**wilkin en af inrikis føddom ok hælzt af kononga sonu*m* æn þe til æru allum þæssum laghmannæ røstom ok lanzmannæ til næmpdæ. ællær ok flæstæ varþ*er* til konongx takin. skulu før næmpdir laghmen han til kononx dømæ. a samæ dagh ok staþ. agh*er* konong*er* allum boendum. Trygdær eþæ sina gangæ. **F**ørste articulus at han skal ælskæ guþ ok þe hælghu kirkiu. ok ræt hænnæ styrkiæ vskaddum allu*m* gononglikum[12] ræt. krununnæ ok alz swerikis almoghæ. **A**nnar articulus at han skal allæ rætuisu ok sannind styrkiæ. ælskæ oc gømæ. Ok allæ wranguisu. ok vsannind ok allæn vræt niþ*er* þrykkiæ
94 r. baþi mæþ*er* ræt ok valdi sinu. **Þ**riþi arti|culus. at skal trygg*er* ok troen konong*er* væræ allu*m* almoghæ sinum. sua at han skal ingin fatøkæn[13] ællær rikæn fangæ. ellar æptir buþi sinu fangæ. ell*er* nokrom lundum latæ fordaruæ.[14] vtæn han se laghlikæ før wnnin. sum lagh sighiæ i laghsaghu þerre giærningin gørs. Eigh ok nokors gooz[15] nokræ leþis

hanu*m* af takæ. vtæn æptir oc laghdomum.[16] **F**iarþi articulus. at han[17] riki sinu sweriki. styræ oc raþæ mæþ inlænzskum. ok igh vtlænzsku*m* eptir þy sum gamul lagh ok siþuæniæ af aller hafuer værit. þy at igh vtlænzskær maþ*er*. agher i raaþ hans takæs. igh ok husum ellær landum raþæ. vpsalæ øþa. ellær alt sua gamalt krunu*n*næ gooz at ingin minniz. ellær af sannu saghu veet huru þæt først vndir hanæ kom huus ok land. mæþ ærlikum[18] ingiældum þerræ. ok landæmærum. agh*e*r kononger gømæ ok væriæ. æptir makt sinni sua at engti af þæssum minskis. for þeem kononge æptir komber. þy at[19] agh*e*r vald þæt mæþ ræt ater[20] æn han giter þy at æll*e*r worþe skøt kononx dømø. greuæ dømø. ell*e*r ok minnæ. þæn kononger swerikis landæmæri vttuiþ*e*r. ær bætri en emunder slemæ sum þæt mæþ fakunnu sinni[21] þa han konong*e*r var. **F**æmpti articulus. at konong*e*r agh*e*r liua viþ vpsalæ øþæ. ok laghæ ærlikær[22] vtskyldir af landu*m*
| sinum. ok ingin nyæn[23] þungæ ok alaghu a land 94 v.
siin læggiæ vtæn igh ymnu*n*gis inlænzskær almoghe meþ kononge sinu*m* land i landæmæri væriæ. mæþ makt sialfhræ[24] þerræ. þa skulu land ok almoghe sua mæþ pænni*n*gu*m* sinu*m* hialpæ. sum siæluu*m* sik. land ok[25] væriæ for vtlænzsku*m* ok allum vuinum. æptir þy sum kononger. biscup*er*. ok laghman. ok bæsti ok vitræstu i laghsaghu huarri stæþiæ ok samþykkiæ siin i mællum huru mykin hon skal væræ. eller læggi aldrigh konong*e*r alaghur a land siin. Eigh agh*e*r ok konong*e*r nokrom inlænzsku*m* byuþa.[26] eller nøþghæ iuir landamæri maþ[27] hærfærþ faræ. vtæn goþuillia þerræ fa*n*gnu*m*.

Sætte[28] articulus. at kononger skal kirkiu*m*. clærku*m* ok klostru*m*. riddæru*m* ok swenu*m*. ok huars þerræ gooz oc[29] hionu*m* alt gamalt frælsi þerræ halda ok al gamul swerikis lagh. þe sum almoghin hauær mæþ goþuilia ok samþykkiu viþ takit ok confirmeræþ[29a] æru. af konongu*m* før varændu*m* ok kononxliko valdi þerra. haldæ. styrkiæ ok væriæ. swa at engin vlagh gangi iuir ræt lagh. særlikæ at ingin vtlænzskær rætter dræghis in i rikit. os til laghæ ok ræt. Jngin ok þy lagh giuis almoghænum vtæn ia ok goþuiliæ þerræ fangnum. Han skal almoghæ sin allæn friþæ ok frælsæ. særlikæ þæn spakæ sum mæþ spækt ok laghu*m* vil liuæ. sua for vstyrkliku*m* ok wranguisu*m* inlænzsk[30] su*m* for vtlænzskum. særlikæ i aminnisi[31] hauæ. at styrkiæ. ok haldæ kirkiu friþ. þinx friþ. quinnæ friþ ok hemfriþ.
95 r. Allær friþ*er* økøs. ok | vfriþ*er* forganx æptir þy sum kononger ær til. Nu agh*er* kononger eeþ sin swæriæ a book ok hælghum domom. hand sinni haldni. biþiandi sik sua guþ hollan baþi til siæl ok liifh. ok iumfru *sanctæ* mariu. ok *sancta* iohannem baþtistam. all hælghon ok hælghodomæ. þe han halder a. at han skal allæ vp taldæ ok før næmpdæ articulos haldæ ok styrkiæ æptir kunnist ok bæzsto samuiti sinu. ok mæþ vphaldni hand sinni.[32] guþi ok almoghæ sinum a tryggæ tro louæ eþ sin at[33] haldæ viþ allæn almoghæ sin viþ vngæn sum gamblæn vføddæn sum føddæn. viþ vkiæræn sum kiæram[34] v[i]þ[35] fravarændæ sum þe nær varo. ok kononx eeþ hørþo. ok i engu brytæ vtæn hældær økiæ mæþ allu goþo ok særlikæ mæþ kononglikum kærliki sinum. guz kiærleker se mæþ kononge

varum ok almoghæ hans. **Thagher** nokor ær swa af laghmannum ok lanzmannum valder ok til kononx dømdær. ok han hafuær eþæ sina gangit sum før ær saght. þa ær han laghlikær kononger iuir alt sweriki. siþan ma han lææn giuæ. riki sinu styræ. ok allu þi før ær saght. þer til i riki sinu høxtæ doom hauæ. iuir allæ domaræ ok swa almoghæ. kiærumaal. æptir laghum. æller ok æptir vtlettæ sannind fulla. huat han hældær vil. **Nu** agher laghmaþer af vplandum ok huar af laghsaghu sinni. ok aller almoghe mæþ þeem værænde þa kononger tax. þessæ eþæ gangæ· **Første** articulus at alder almoghe i sweriki boændi. skulu han firi | konong haldæ. ok hauæ. vald hans ok 95 v. allæn konoxlikæn ræt styrkiæ. **Annar** articulus at. vi skulum hanum rættæ lyþnu haldæ ok buþ hans standa. i allu þy svarlikt ær baþi for guþi[36] mannum. hanu*m* at byuþæ ok os at gøræ. allum ræt haldnum. hans ok varum. **Thriþi** at vi skulum hanum holle ok trone þiænisto mæn varæ særlikæ mæþ hærfærþ til landæmæris land ok riki mæþ hanum at væriæ **Fiarþi** at almoghe sum af alder hauer varit skatskyldughær ok æn ær. agher ok skal ællæ[36a] laghæ arlighæ utskillir þerræ. kononge sinum vtgøræ. mæþ goþuilia. uten allæ þryzsku hanæ ok flytiæ ok føræ æptir kononx viliæ. ok ræt sialfræ þerræ. Siþæn skal laghmaþer ok almoghe alder eþæ sinæ swæriæ a book ok hælghum domom agher laghmaþ*e*r hand sina haldæ. biþiændi sik swa guþ hollæn ok allum almoghænum.[37] baþi til siæl ok liifh. iumfru sanctæ mariu. oc sanctæ iohannem baptistam. al hælghun ok hælghudomæ[38]

han a halder at þe skulu alli vptalde ok før næmpdæ[39] articulos viþ konong sin haldæ. ok styrkiæ æptir sinni kunnist ok beztæ samuit þerræ. ok mæþ vphaldnum handum guþi ok kononge sinum. a tryggæ tro louæ eþæ sinæ at halda. Ok mæþ þessum eþum ok trolouæn sum laghmaþ*er* ok almoghe hauær louæt ok sworet kononge sinu*m*. bindz[40] baþi vnger ok gamæl. vfødder sum fødder. vkier sum kiær. f[r]auaranda[41] sum þe nær varu eþæ sworo. ok tro — — — — — — — — — — — — — — — — — —

[*De följande två bladen äro bortrifna; falsarna kvarsitta.*]

Noter.

Inom klammer satta bokstäfver äro i handskriften uteglömda eller bortnötta.

Sidorna 193—198.

Sid.	not.	
193	1	*Den färglagda initialen ej utsatt i hskr.*
—	2	st *skrifna på raderadt ställe.*
—	3	*Sic! för* dala
—	4	*Sic! för* tiu
—	5	*Det senare* a *tillagdt öfver raden.*
194	6	*Sic! för* ær
—	7	u *skr. öfver raden.*
—	8	*Sic! för* laghsaghu
—	9	*Sic! för* mæþ
—	10	*Den färglagda initialen ej utsatt.*
—	11	*Sic! för* værþleek
—	12	*Sic!*
—	13	*Härefter ett genom underprickning aflägsnadt* gø
—	14	*Sic!*
—	15	*Det senare* o *skr. öfver raden.*
195	16	*Sic! för* laghum oc lagha domum
—	17	skal *i hskr. uteglömdt.*
—	18	*Sic! för* arlikum
—	19	han *uteglömdt i hskr.*
—	20	takæ *uteglömdt i hskr.*
—	21	mykit minskæþe *uteglömdt i hskr.*
—	22	*Sic! för* arlikær
—	23	*Först skr.* niæn *men* i *har genom underprickning aflägsnadts och* y *tillskrifvits öfver raden.*
—	24	h *tillagdt öfver raden.*
—	25	*Sic! för* at
—	26	u *skr. öfver raden.*

195 27 *Sic! för* mæþ
196 28 *Sic! för* siætte
— 29 gooz oc *skr. öfver raden.*
— 29a confirmeræþ *af samtida hand ändradt från* confirmerat
— 30 *Sic! för* inlænzskum
— 31 *Sic! för* aminnilsi
— 32 sinni *skr. öfver raden.*
— 33 at *tillskr. öfver raden.*
— 34 *Sic!*
— 35 i *i hskr. uteglömdt.*
197 36 ok *i hskr. uteglömdt.*
— 36a *Sic! för* allæ
— 37 o *tillskr. öfver raden.*
— 38 u *tillskr. öfver raden.*
198 39 næmpdæ *först skr.* næmpdø *men* ø *har genom underprickning aflägsnats och* æ *tillagts öfver raden.*
— 40 d *tillagdt öfver raden.*
— 41 *Det första* r *i hskr. uteglömdt.*

forbudit. uil æi æn thæt giæra, ok sitær quar i sama for
budi, tha lysir biscop han i ban. Sitær sidan iamlanga alla
i banni, hafui tha konungær uald at dæma han unde sværd, ok
aruar hans ærfua goz hans. Vm lanzsatter mander ul

Nu can man thæn lagh æt kirkiu ryma xiii.
hwa ær forbudader ællr i ban satter þyt sinas uidær kir
kiu ryma, æn messu skal fyr hans skyld uarda, bøte han fyr
messu skal threa mark. ok præstær ok soknamæn uærin saklosir.

Nu can bonde. ællr husfru dø. tha um sialagift. xv. ✝
ær prester skyldugh them siura sialamessu sighia. ena
at utferda dagh. Andra siundadagh. Thridiu at. xxx. dagh.
Fiærdu at iamlanga mote. Þer er prester skyldugh fore haua.
half mark pæninga. Fore barn sum aldra er en tolf ara
twa ora. oc sighi twa sialamessur. Fore barn yngra en tolf

Pl. I. Södermannalagen, fol. 9 r. Kirkiub. fl. 13—15. Skala 1:1.

V

Pl. II. Södermannalagen, fol. 28 v. Jordab. fl. 2—3. Skala 1:1.

SVENSKA FORNSKRIFT-SÄLLSKAPETS SAMLINGAR

fördelade i häften:

1. *Flores och Blanzeflor.*
2. *Sanct Patriks-Sagan.*
3. *Peder Månssons Stridskonst och Stridslag.*
4. *Vadstena Kloster-Reglor.*
5, 6. *Herr Ivan Lejon-Riddaren.* Häft. 1, 2.
7. *Namnlös och Valentin.*
8, 9. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 1, 2.
10. *Konung Erik den XIV:des Krönika.*
11. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. I. Häft. 1.
12. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 3.
13. *Herr Ivan Lejon-Riddaren.* Häft. 3 (slutet).
14, 15. *Sagan om Didrik af Bern.* Häft. 1, 2.
16. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. I. Häft. 2.
17, 18. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 4, 5.
19, 20. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Band. II. Häft. 1, 2.
21. *Hertig Fredrik af Normandie.*
22. *Sagan om Didrik af Bern.* Häft. 3 (slutet).
23. *Konung Alexander.* Häft. 1.
24. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Bd. I. Häft. 3 (slutet).
25. *Konung Alexander.* Häft. 2.
26. *Svenska Medeltidens Bibel-arbeten.* Bd. II. Häft. 3 (slutet).
27. *Skrå-Ordningar.*
28. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 6.
29, 30. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 1, 2.
31. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 7.
32. *Bonaventuras Betraktelser öfver Christi lefverne.*
33. *Legenden om Gregorius af Armenien.*
34—38. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 3—7.
39. *Konung Alexander.* Häft. 3 (slutet).
40. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 1.
41. *Helige Bernhards Skrifter.* Häft. 1.
42. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 8.
43, 44. *Svenska Medeltidens Rim-Krönikor.* Häft. 1, 2.
45. *Helige Bernhards Skrifter.* Häft. 2 (slutet).
46—49. *Svenska Medeltidens Rim-Krönikor.* Häft. 3—6.
50. *Susos Gudeliga Snilles Väckare.* Häft. 1.
51. *Svenska Medeltidens Rim-Krönikor.* Häft. 7 (slutet).
52. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 9.
53, 54. *Susos Gudeliga Snilles Väckare.* Häft. 2, 3 (slutet).
55. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 2.
56. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 10.
57—60. *Själens Tröst.* Häft. 1—4 (afslutad).
61. *Ett Forn-Svenskt Legendarium.* Häft. 11 (slutet).
62. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 8.
63, 64. *Skrifter till läsning för klosterfolk* Häft. 1, 2 (afslutade).
65. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 9.
66. *Gersons bok om djefvulens frestelse.* Tryckt 1495 (facsimile).
67. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 3.
68—70. *Klosterläsning.* Häft. 1—3 (afslutad).
71, 72. *Sveriges Dramatiska Litteratur.* Häft. 4, 5 (slutet).
73—76. *Svenska Medeltids-Postillor.* Del. 1, 2.
77. *Gersons Lärdom att dö.* Tryckt 1514 (facsimile).
78—80. *Medeltids Dikter och Rim.* Häft. 1—3 (afslutade).

Birgittas Uppenbarelser. Häft. 10.
och Örte-Böcker. Häft. 1.
83. *Heliga Birgittas Uppenbarelser.* Häft. 11 (slutet).
84. *Läke- och Örte-Böcker.* Häft. 2.
85—89. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 1—5.
90. *Läke- och Örte-Böcker.* Häft. 3 (slutet).
91. *Prosadikter från Medeltiden.* Häft. 1.
92—95. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 6—9.
96, 97. *Prosadikter från Medeltiden.* Häft. 2, 3 (slutet).
98—100. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 10—12.
101, 102. *Svenska Medeltids-Postillor.* Del. 3. Häft. 1, 2.
103. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 13.
104. *Historia Trojana.*
105. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 14.
106. *Svenska Medeltids-Postillor.* Del. 3. Häft. 3 (slutet).
107. *Jungfru Marie Örtagård.* Häft. 1.
108. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 15.
109. *Jungfru Marie Örtagård.* Häft. 2 (slutet).
110. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 16.
111. *Speculum Virginum.* Häft. 1.
112. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 17.
113. *Speculum Virginum.* Häft. 2.
114. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 18.
115. *Speculum Virginum.* Häft. 3 (slutet).
116, 117. *Hel. Mechtilds Uppenbarelser.* Häft. 1, 2 (afslutade).
118. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 19.
119. *Svenska Kyrkobruk under Medeltiden.*
120. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 20.
121. *Helige Mäns Lefverne.*
122. *Upplandslagen efter Ängsöhandskriften.*
123. *Ordbok öfver Svenska Medeltids-språket.* Häft. 21.
124. *Fornsvensk Bibliografi.*
125. *Skrifter till Uppbyggelse.* Häft. 1.
126. *Södermannalagen efter Cod. Havn.*





